

TRACER STADY PROJEKTA „ANDRAGOŠKO OSPOSOBLJAVANJE NASTAVNOG KADRA KOJI RADI U OBRAZOVANJU ODRASLIH”

Podgorica, decembar 2011.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Idejni projekat istraživačkog rada	4
2.1. Problem istraživanja.....	4
2.2. Predmet istraživanja.....	5
2.3. Ciljevi istraživanja	5
2.4. Definisanje ključnih pojmova	5
2.5. Zadaci istraživanja	5
2.6. Hipoteze	6
2.7. Indikatori	6
2.8. Varijable	6
2.9. Populacija	7
2.10. Uzorak.....	7
2.11. Metode istraživanja	7
2.12. Tehnike istraživanja	7
2.13. Baterija instrumenata	7
2.14. Postupak prikupljanja podataka	7
2.15. Plan statističke obrade podataka	7
3. Uvod u istraživanje	8
4. Obrada, prikaz i interpretacija rezultata istraživanja	9
5. Centralna regija	10
5.1. Pitanje br. 1	10
5.2. Pitanje br. 2	12
5.3. Pitanje br. 3/4.....	15
5.4. Pitanje br. 5	18
5.5. Pitanje br. 6	19
5.6. Pitanje br. 7	20
5.7. Pitanje br. 8	23
5.8. Pitanje br. 9	24
5.9. Pitanje br. 10	26
5.10. Pitanje br. 11	28
5.11. Pitanje br. 12	29
5.12. Zaključak rezultata dobijenih od ispitanika/ca iz centralne regije:	31
6. JUŽNA REGIJA	32
6.1. Pitanje br. 1	32
6.2. Pitanje br. 2	34
6.3. Pitanje br. 3/4.....	36
6.4. Pitanje br. 5	37
6.5. Pitanje br. 6	38
6.6. Pitanje br. 7	39
6.7. Pitanje br. 8	41
6.8. Pitanje br. 9	42
6.9. Pitanje br. 10	42
6.10. Pitanje br. 11	44
6.11. Pitanje br. 12	45
6.12. Zaključak rezultata dobijenih od ispitanika/ca iz južne regije:	46
7. Analiza odgovora ispitanika/ca prema polu	48
7.1. Pitanje br. 1	48
7.2. Pitanje br. 2	50

7.3. Pitanje br. 3/4.....	52
7.4. Pitanje br. 5.....	55
7.5. Pitanje br. 6.....	56
7.6. Pitanje br. 7.....	58
7.7. Pitanje br. 8.....	59
7.8. Pitanje br. 9.....	61
7.9. Pitanje br. 10.....	61
7.10. Pitanje br. 11.....	63
7.11. Pitanje br. 12.....	64
7.12. Zaključak interpretacije podataka prema polu ispitanika/ca	65
8. Anex 1.....	66
9. Anex 2.....	69

1. Uvod

Tracer study projekta „Andragoško osposobljavanje nastavnog kadra koji radi u obrazovanju odraslih”, je istraživački rad usmjeren na procjenu efikasnosti i efektivnosti andragoških seminara, realizovanih u centralnoj i južnoj regiji Crne Gore.

Istraživanje, koje je sproveo **Centar za stručno obrazovanje**, predstavlja prvi rad ove vrste u oblasti obrazovanja odraslih, realizovan u Crnoj Gori. Njegova namjena je, prije svega, da pruži jasne odgovore na pitanja koja se tiču: stepena kvaliteta realizovanih seminara, adekvatnosti izbora sadržaja koji su predstavljeni na seminarima, njihove korisnosti za unapređenje znanja i vještina polaznika/ca, kao i mogućnosti njihove primjene u praktičnom radu nastavnika/ca sa odraslim polaznicima/ama.

Istraživanje je sprovedeno nakon realizovnog ciklusa od po četiri andragoška seminara u centralnoj i južnoj regiji Crne Gore.

Cilj nam je da od učesnika/ca seminara dobijemo odgovore na nekoliko različitih aspekata istraživačkog rada, kako bi u svojim daljim aktivnostima unaprijedili način realizacije budućih andragoških seminara i sadržajno ih obogatili.

Istraživanje je bazirano na idejnom projektu, koji čini osnovu svakog istraživačkog rada i na upitniku koji je sproveden među dvije grupe ispitanika/ca.

Autorke ovog rada su:

- **Ljiljana Garić, dipl.andragog**, koja je izradila i sprovela upitnik za realizaciju projekta i
- **Gordana Bošković, dipl.andragog**, koja je izradila idejni projekat istraživačkog rada i izvršila obradu i interpretaciju rezultata istraživanja .

Istraživačkim radom koordinirao je **direktor Centra za stručno obrazovanje, gospodin Duško Rajković**.

Stručnu podršku u finalnoj izradi rada pružili su:

- **Magdalena Jovanović, lektura i**
- **Dejan Stanić, elektronska obrada teksta.**

Istraživanje je sprovedeno uz potpunu finansijsku podršku **dvv internationala (Njemačko društvo za obrazovanje odraslih)**.

2. Idejni projekat istraživačkog rada

2.1. Problem istraživanja

Brze promjene u svim sferama života i rada stavljaju pred obrazovni sistem krupan izazov, koji se odslikava u stvaranju preduslova za osposobljavanje kako mladih tako i odraslih da odgovore budućim zahtjevima i prate korak brojnih promjena u svom okruženju i šire. Kako bi se stvorilo jako jezgro nastavnog kadra koji kritički promišlja rezultate vaspitno-obrazovnog procesa, aktivno učestvuju u njegovom kreiranju i prilagođavaju se trenutnim promjenama, potreban je novi pristup procesu nastave. Savremena nastava bazirana je na aktivnim nastavnim metodama, koje mobilizuju brojne potencijale ličnosti polaznika/ca i dozvoljavaju im da ispolje svoju kreativnost, razvijaju svoje sposobnosti kreirajući stabilan sistem vrijednosti. Odraslima je potreban novi pristup koji će ih na funkcionalan i pragmatičan način uvesti u suštinu sadržaja koje izučavaju. Najveći dio nastavnog kadra iz institucija za obrazovanje odraslih ne posjeduje potreban nivo andragoških znanja i vještina koje im omogućavaju adekvatan didaktičko-metodički pristup odraslim polaznicima/ama, a koji ujedno čini i jedan od preduslova kvalitetne i uspješne nastave¹. Realizacija projekta *Andragoško osposobljavanje nastavnog kadra koji radi u obrazovanju odraslih*, omogućila je nastavnicima/ama sticanje određenog nivoa znanja i vještina potrebnih nastavnicima/ama za rad sa odraslim polaznicima/ama.

Ovo istraživanje ima za opšti cilj: da se iz ugla polaznika/ca (iz centralne i južne regije) andragoških seminara, sagleda sopstveni napredak u pogledu znanja, vještina i sposobnosti u oblasti didaktičko-metodičkog rada sa odraslim polaznicima/ama, procjeni primjena stečenog znanja, vještina i sposobnosti, i da se sagledaju objektivni kriterijumi koji na osnovu evaluacija polaznika/ca pokazuju da li se kvalitet aktivnosti nastavnika/ca promijenio nakon što su učestvovali/e na andragoškim seminarima.

Ovim istraživanjem, putem upitnika za nastavnike/ce koji/e su pohađali/e andragoške seminare², nastojaćemo utvrditi: korisnost sadržaja na andragoškim seminarima u pogledu unapređenja znanja i vještina u radu sa odraslim polaznicima/ama; koji su sadržaji bili najkorisniji učesnicima/ama seminara; da li učesnici/e prepoznaju obrazovne potrebe za novim znanjima i vještinama iz oblasti koje su obrađene na andragoškim seminarima; da li postoji zainteresovanost za daljim andragoškim usavršavanjem; kakva je mogućnost praktične primjene sadržaja sa andragoških seminara; da li se elementi koji su obrađeni već primjenjuju u praksi sa odraslim polaznicima/ama; da li su i koje su se od metoda, koje su nastavnici/e upoznali/e tokom andragoških seminara pokazale izuzetno korisnim u njihovoj praksi i na kraju da li se i kako, po mišljenju nastavnika/ca, kvalitet njihovog obrazovnog rada sa odraslim polaznicima/ama promijenio nakon što su učestvovali/e na andragoškim seminarima?

¹ *Andragoško osposobljavanje kadra koji radi u obrazovanju odraslih*, je projekat koji uz finansijsku podršku dvv Internacionala (Njemačko društvo za obrazovanje odraslih) realizuje Centar za stručno obrazovanje u četiri regije Crne Gore (centralna, južna, sjeveroistočna i sjeverozapadna regija).

² Organizovan je ciklus od po četiri andragoška seminara za učesnike/ce iz centralne i južne regije. Realizacija seminara za nastavni kadar iz sjeveroistočne i sjeverozapadne regije je u toku, a planom je predviđeno da budu završeni u toku 2012. godine. Seminari se realizuju u skladu sa programom „Andragoško osposobljavanje nastavnog kadra“, odobrenom od Savjeta za obrazovanje odraslih.

2.2. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je procjena napretka nastavnika/ca u pogledu znanja, vještina i sposobnosti, njihove praktične primjene nakon andragoških seminara i procjena objektivnih kriterijuma koji na osnovu mišljenja odraslih polaznika/ca pokazuju da li se i na koji način unaprijedio kvalitet obrazovnog rada ovih nastavnika/ca. Procjena se vrši na osnovu samoevaluacije nastavnika/ca iz centralne i južne regije koji su pohađali andragoške seminare.

2.3. Ciljevi istraživanja

Opšti cilj ovog istraživanja je sagledavanje efikasnosti i efektivnosti realizovanih andragoških seminara za nastavni kadar koji radi u obrazovanju odraslih.

2.4. Definisanje ključnih pojmova

Andragoško osposobljavanje nastavnog kadra – pod ovim pojmom podrazumijevaju se obrazovne aktivnosti realizovane u vidu seminara čiji je cilj didaktičko-metodičko osposobljavanje nastavnika/ca koji/e rade u ustanovama/organizacijama za obrazovanje odraslih.

Program andragoškog osposobljavanja nastavnog kadra – je program koji je odobrio Savjet za obrazovanje odraslih. Cilj programa je osposobljavanje i stručno usavršavanje nastavnika/ca, koji/e osmišljavaju, planiraju, organizuju i realizuju obrazovne aktivnosti za odrasle polaznike/ce.

Tracer study – u ovom istraživačkom radu, pojam predstavlja studiju o praćenju polaznika/ca nakon pohađanja seminara za andragoško osposobljavanje kadra koji radi u obrazovanju odraslih.

Nastavnici/e – pod ovim pojmom podrazumijevamo sve polaznike/ce andragoških seminara: treneri, predavači, instruktori i drugi stručni/e saradnici/e, koji/e realizuju obrazovnu djelatnost u radu sa odraslim polaznicima/ama, uključujući i direktore/ice ustanova za obrazovanje odraslih.

2.5. Zadaci istraživanja

1. Utvrditi korisnost sadržaja sa andragoških seminara u pogledu unapređenja znanja i vještina u radu sa odraslim polaznicima/ama.
2. Precizirati koji su sadržaji i teme bili najkorisniji učesnicima/ama seminara.
3. Ispitati da li učesnici/e seminara prepoznaju obrazovne potrebe za novim znanjima i vještinama iz oblasti koje su obrađene na andragoškim seminarima.
4. Utvrditi da li postoji zainteresovanost učesnika/ca za daljim andragoškim usavršavanjem.
5. Ustanoviti kakva je mogućnost praktične primjene sadržaja sa andragoških seminara.
6. Utvrditi da li se elementi koji su obrađeni na andragoškim seminarima već primjenjuju u praksi sa odraslim polaznicima/ama.
7. Utvrditi da li su i koje su se od metoda, koje su nastavnici/e upoznali/e tokom andragoških seminara, pokazale izuzetno korisnim u njihovoj praksi.
8. Ustanoviti da li se i kako, po mišljenju nastavnika/ca, koji su pohađali/e andragoške seminare, kvalitet njihovog obrazovnog rada sa odraslim polaznicima/ama promijenio nakon što su učestvovali/e na andragoškim seminarima.

2.6. Hipoteze

- ✓ Andragoški seminari su veoma korisni njihovim učesnicima/ama u pogledu unapređenja znanja i vještina za rad sa odraslim polaznicima/ama.
- ✓ Sve teme obrađene na andragoškim seminarima imale su svojevrstni značaj i korist za učesnike/ce seminara.
- ✓ Polaznici/e andragoških seminara prepoznaju potrebe za daljim usavršavanjem i sticanjem naprednijih znanja i vještina iz oblasti koje su obrađene na andragoškim seminarima.
- ✓ Polaznici/e su zainteresovani/e za dalje andragoško usavršavanje.
- ✓ U praksi se primjenjuju podjednako svi sadržaji sa andragoških seminara.
- ✓ Elementi koji su obrađeni na andragoškim seminarima nastavnici/e već primjenjuju u praksi sa odraslim polaznicima/ama.
- ✓ Savremene nastavne metode koje su nastavnici/e upoznali/e tokom andragoških seminara pokazale su se izuzetno korisnim u njihovoj praksi.
- ✓ Prema mišljenju nastavnika/ca koji su pohađali/e andragoške seminare kvalitet njihovog obrazovnog rada sa odraslim polaznicima/ama se unaprijedio nakon što su učestvovali/e na andragoškim seminarima, što dokazuje veći stepen motivacije polaznika/ca obuka i njihov napredak u savladavanju nastavnog gradiva.
- ✓ Ne postoje bitnije razlike u pogledu procjena efikasnosti sadržaja sa andragoških seminara od strane nastavnika i nastavnica³.
- ✓ Među nastavnicima i nastavnicama uočljive su razlike u pogledu efektivnosti pojedinih sadržaja koje procjenjuju sa različitih aspekata.

2.7. Indikatori

Indikatore uspjehnosti u ovom istraživanju predstavlja preko 70% potvrđenih hipoteza.

2.8. Varijable

NEZAVISNE:

- ✓ Pol4;
- ✓ Regija u kojoj nastavnici/e obavljaju obrazovni rad sa odraslim polaznicima/ama⁵;

ZAVISNE:

Stepen korisnosti sadržaja andragoških seminara za rad nastavnika/ca sa odraslim polaznicima/ama;

- ✓ Teme koje su najznačajnije nastavnicima/ama za dalji rad sa odraslim polaznicima;
- ✓ Stepen obrazovnih potreba nastavnika/ca za dodatnim usvajanjem znanja i vještina iz oblasti koje su obrađene na andragoškim seminarima;
- ✓ Stepen nastavnika/ca za daljim andragoškim usavršavanjem;
- ✓ Mogućnost primjene obrađenih sadržaja na andragoškim seminarima u praktičnom radu sa odraslim polaznicima/ama;

³ Poslednje dvije hipoteze odnose se samo na poslednju fazu istraživačkog rada, tj. na analizu i interpretaciju podataka istraživanja sa aspekta znanja i vještina.

⁴ U upitniku se ne nalazi pitanje kojim se procjenjuje varijabla pola već se ovaj podatak uzima u obzir nakon prikupljanja upitnika koji samostalno popunjavaju i lično prosleđuju učesnici/e andragoških seminara.

⁵ Upitnik ne sadrži pitanje kojim se određuje regija u kojoj učesnici/e seminara obavljaju obrazovni rad sa odraslim polaznicima/ama. Ova varijabla se uzima u obzir prilikom obrade podataka na osnovu toga što učesnici/e seminara samostalno popunjavaju i lično prosleđuju upitnike.

- ✓ Stepen primjene sadržaja sa andragoških seminara u praksi sa odraslim polaznicima/ama;
- ✓ Vrste nastavnih metoda obrađenih tokom andragoških seminara koje su se pokazale izuzetno korisnim u njihovoj praksi;
- ✓ Stepen unapređenja kvaliteta nastavnog procesa u radu sa odraslim polaznicima/ama kod nastavnika/ca koji/e su pohađali/e andragoške seminare;
- ✓ Stepen razlike u pogledu procjena efikasnosti sadržaja sa andragoških seminara od strane nastavnika i nastavnica⁶;
- ✓ Stepen razlike u pogledu efektivnosti sadržaja koje procjenjuju kao najkorisnije sa različitih aspekata procjene.

2.9. Populacija

Nastavni kadar koji radi u ustanovama/organizacijama koje se bave obrazovanjem odraslih.

2.10. Uzorak

Nastavnici/e iz centralne (Podgorica, Danilovgrad) i južne (Cetinje, Budva, Bar, Ulcinj, Kotor, Herceg Novi, Tivat) regije koji su pohađali/e seminare andragoškog osposobljavanja nastavnog kadra.

2.11. Metode istraživanja

Deskriptivno-transferzalna

2.12. Tehnike istraživanja

Anketiranje, skaliranje

2.13. Baterija instrumenata

U istraživanju ćemo koristiti bateriju instrumenata koju sačinjavaju:

- anketa,
- samoprocjena stepena unapređenja didaktičko-metodičkih znanja i vještina u radu sa odraslim polaznicima/ama,
- skala rangova.

2.14. Postupak prikupljanja podataka

Postupak prikupljanja podataka biće obavljen elektronskim prosleđivanjem anketnog upitnika učesnicima/ama andragoških seminara. Nastavnici/e koji/e čine uzorak samostalno popunjavaju upitnik koji je dat u prilogu.

2.15. Plan statističke obrade podataka

Nakon prikupljanja i unosa podataka u bazu, biće najprije primijenjene metode deskriptivne statistike. Podaci će biti izraženi u procentima i biće prikazani i objašnjeni grafički. Nakon toga biće provjeravana statistička značajnost razlika između procjena nastavnog kadra iz centralne i nastavnog kadra iz južne regije o efikasnosti i efektivnosti andragoških seminara.

⁶ Kao i u slučaju hipoteza poslednje dvije varijable odnose se samo na poslednju fazu istraživačkog rada, tj. na analizu i interpretaciju podataka istraživanja sa aspekta znanja i vještina .

3. Uvod u istraživanje

Centar za stručno obrazovanje uz podršku **dvv internationala** (Društva za obrazovanje odraslih iz Njemačke) realizuje projekat „*Andragoško osposobljavanje nastavnog kadra koji radi u obrazovanju odraslih*“.

Projektom je planirano održavanje po četiri dvodnevna seminara u četiri regije Crne Gore (centralna, južna, sjeveroistočna i sjeverozapadna regija), kojima će biti obuhvaćeni svi moduli iz „*Programa andragoškog osposobljavanja nastavnog kadra koji radi u obrazovanju odraslih*“⁷. Program je usvojen na XXXIII sjednici prvog saziva Savjeta za obrazovanje odraslih, 29.06.2006. godine.

Treneri koji realizuju navedene seminare su dipl. andragozi **Ljiljana Garić** i **Gordana Bošković** iz Odjeljenja za obrazovanje odraslih u Centru za stručno obrazovanje.

Planirano je da učesnici/e koji/e započnu pohađanje prvog andragoškog seminara, završe cjelokupan program, tj. sve predviđene module nakon čega im Centar za stručno obrazovanje izdaje sertifikat o andragoškoj didaktičko-metodičkoj osposobljenosti za rad sa odraslim polaznicima/ama. Do sada završeni su ciklusi andragoškog osposobljavanja nastavnog kadra iz centralne i južne regije. Realizacija treninga za učesnike/ce iz sjeveroistočne i sjeverozapadne regije je u toku i planirano je da bude završena tokom 2012. godine.

Polaznici/e seminara u svim regijama bili/e su nastavnici/e i drugi stručni/e saradnici/e (treneri, instruktori), koji/e realizuju obrazovnu djelatnost u radu sa odraslim polaznicima/ama, uključujući i direktore/ice ustanova, koji/e se u cjelosti ili dijelom svojih aktivnosti bave obrazovanjem odraslih. Ovim istraživanjem obuhvaćeni su učesnici/e andragoških seminara iz **centralne** i **južne regije**. Seminare je pohađalo 18 učesnika/ca iz centralne i 16 učesnika/ca iz južne regije.

Konačan uzorak u istraživanju čine podaci dobijeni obradom ukupno 13 popunjenih upitnika od učesnika/ca iz centralne i 13 upitnika od učesnika/ca iz južne regije, što čini odgovore preko 70% ukupnog broja učesnika/ca na andragoškim seminarima za obje regije.

Seminari u centralnoj i južnoj regiji realizovani su od novembra 2010. godine do aprila 2011. godine. Istraživanje je pripremom i slanjem upitnika pokrenuto na početku poslednjeg kvartala 2011. godine. Posljedica svega navedenog je relativno kratak vremenski interval u kojem su nastavnici/e mogli/e u praksi da primjenjuju didaktičko-metodička znanja i vještine stečene na andragoškim seminarima.

Međutim, ovo istraživanje ima poseban značaj jer predstavlja prvu sistematsku obradu podataka o efikasnosti i efektivnosti realizovanih andragoških seminara nakon njihove realizacije. I pored nedovoljno dugog vremenskog perioda u kojem su nastavnici/e bili/e u prilici da praktično primjenjuju andragoška znanja i vještine rezultati istraživanja pokazuju evidentnu korist od održanih seminara.

U daljem tekstu slijedi obrada, prikaz i interpretacija dobijenih podataka od učesnika/ca iz centralne, zatim od učesnika/ca iz južne regije i na kraju objedinjeni podaci svih učesnika/ca iz obje regije, uz završnu analizu dobijenih podataka prema polu učesnika/ca seminara.

⁷ Program sadrži ukupno sedam modula čiji se sadržaj realizuje u svakoj regiji kroz četiri dvodnevna seminara.

4. Obrada, prikaz i interpretacija rezultata istraživanja

Upitnik sadrži ukupno 11 pitanja⁸ koja su razvrstana u tri kategorije:

- I. Samoevaluacija: Procjena sopstvenog napretka u pogledu znanja, vještina i sposobnosti;
- II. Samoevaluacija: Procjena primjene stečenog znanja, vještina i sposobnosti;
- III. Objektivni kriterijumi.

Obradu podataka vršićemo po navedenim kategorijama, kvantitativno i kvalitativno uz grafičke prikaze.

⁸ U upitniku se preklapaju treće i četvrto pitanje stoga će se tretirati kao jedno pitanje.

5. Centralna regija

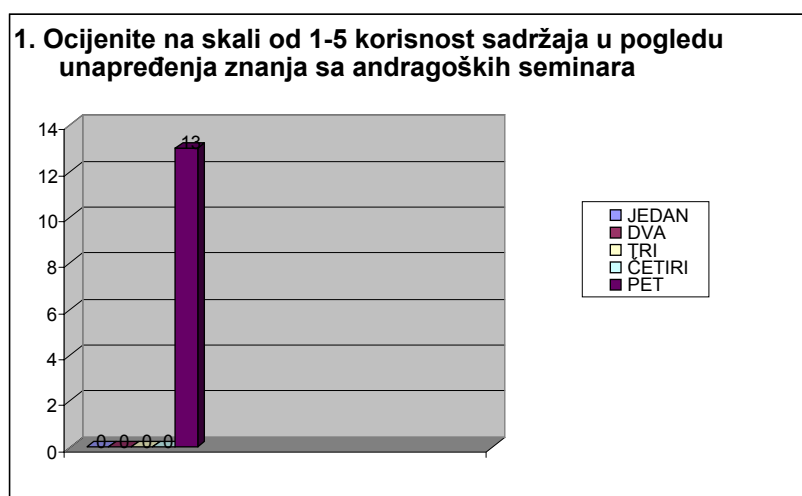
I kategorija pitanja

5.1. Pitanje br. 1

Prvo pitanje u upitniku odnosilo se na procjenu nastavnika/ca o korisnosti sadržaja, u pogledu unapređenja njihovih znanja sa andragoških seminara. Instrument koji je poslužio za procjenu učesnika/ca je skala procjene, čiji se raspon jedinica kretao od 1 (zanemarljiva korisnost) do 5 (izuzetna korisnost) .

Predstavljamo grafički prikaz odgovora učesnika/ca seminara na prvo pitanje iz upitnika:

Grafikon br. 1

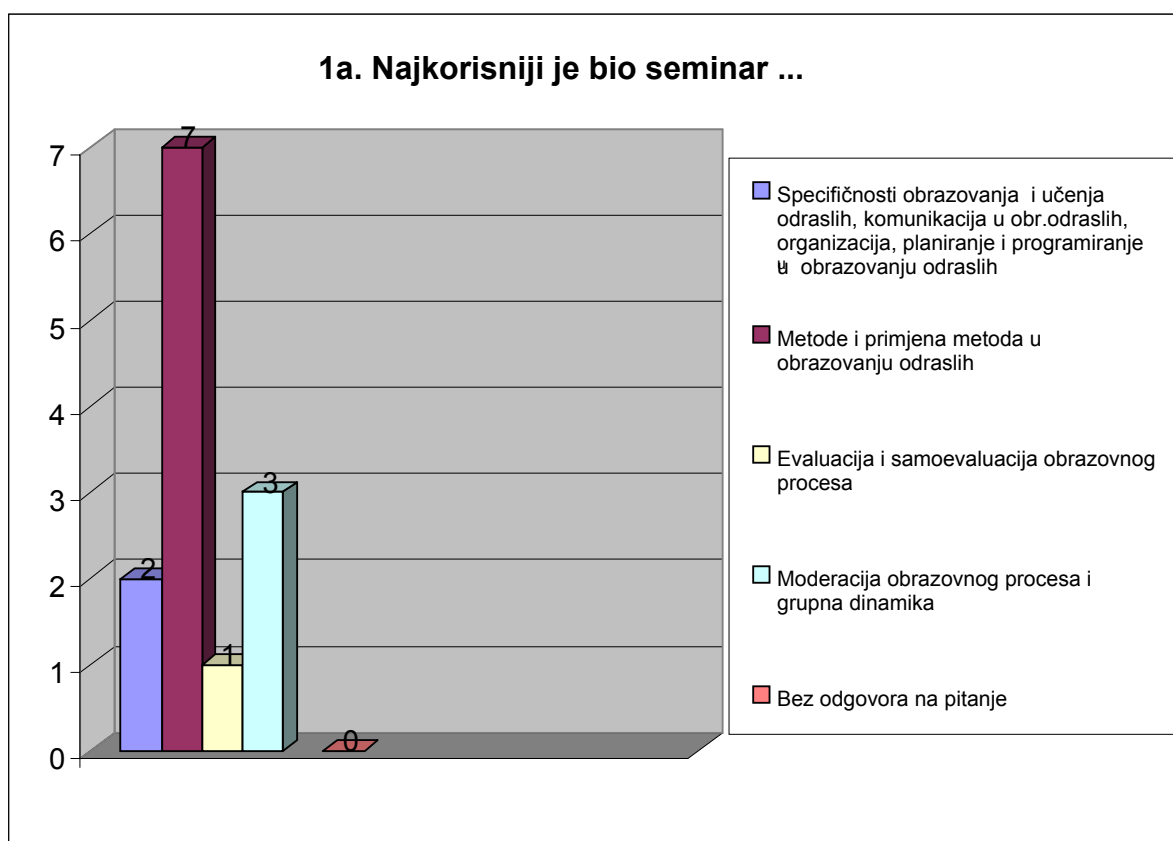

Na osnovu grafičkog prikaza uočava se da su svi učesnici/e navedenog ciklusa seminara procijenili/e da su prezentovani sadržaji bili od izuzetne koristi za unapređenje njihovih znanja. Dakle, odgovor na ovo pitanje pokazuje 100% saglasnost učesnika/ca o pitanju korisnosti odabranih i prezentovanih sadržaja tokom četiri realizovana seminara.

Drugi dio ovog pitanja odnosi se na preciziranje seminara čiji je sadržaj učesnicima/ama bio najkorisniji, dok je treći dio pitanja usmjeren na navođenje teme/a sa seminara koja/e je/su bila/e najkorisnija/e za učesnike/ce i njihov rad.

U okviru drugog dijela pitanja odgovori su bili raznovrsni, a njihov pregled dat je u grafikonu br. 2.

Grafikon br. 2

Na osnovu grafičkog prikaza podataka, uočavamo da je najveći broj ispitanika/ca, njih sedam, što predstavlja 53,85% od ukupnog broja anketiranih, mišljenja da je za njihove potrebe najkorisniji bio seminar **“Metode i primjena metoda u obrazovanju odraslih”**.

Zatim slijedi seminar **“Moderacija obrazovnog procesa i grupna dinamika”**, koji su najkorisnijim ocijenili/e tri ispitanika/ce, što predstavlja 23,08% od ukupnog broja učesnika/ca koji/e su procjenjivali/e korisnost seminara.

Na trećem mjestu, po korisnosti, prema procjeni dvoje učesnika/ca iz centralne regije je seminar **“Specifičnosti obrazovanja odraslih, organizacija, planiranje i programiranje u obrazovanju odraslih”**, što čini 15,38% .

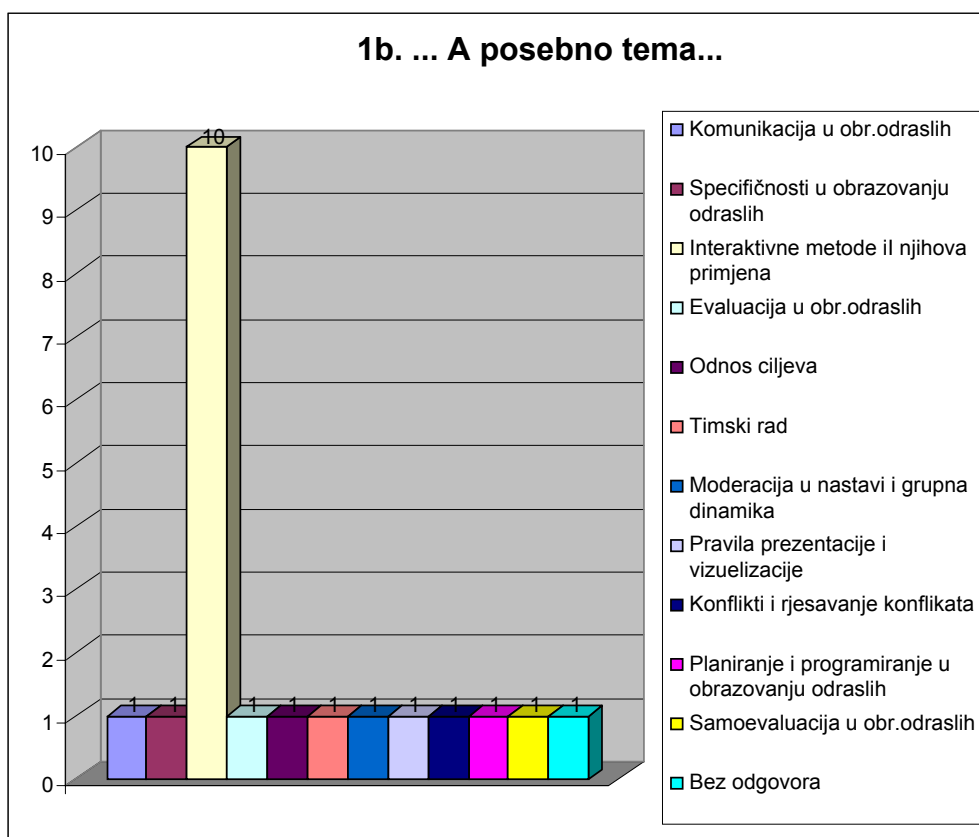
Na četvrtom mjestu je seminar **“Evaluacija i samoevaluacija u obrazovanju odraslih”**, koji je najkorisnijim ocijenio/la jedan/na učesnik/ca, tj. 7,69% ispitanika/ca.

Dobijeni podaci mogu se tumačiti na različite načine. Faktori koji determinišu dobijene rezultate mogu biti dužina radnog staža u oblasti obrazovanja odraslih, interesantnost ponuđenog sadržaja, težina u razumijevanju ponuđenih sadržaja, konkretna praktična primjenljivost sadržaja i sl.

Kako smo već naglasili, vremenski period koji je protekao od poslednjeg seminara do početka istraživanja je relativno kratak, stoga i taj faktor može direktno uticati na odgovore polaznika/ca u smislu da se najkorisnijim navodi seminar čiji su se sadržaji odmah po njegovoj realizaciji mogli primijeniti u praksi. Preostala tri seminara zahtijevaju određeni vremenski period za primjenu njihovih tema, kao i vrijeme koje treba da se provede u nastavi, njenom planiranju, programiranju sadržaja, procjeni rezultata i sl. kako bi se uočio njihov veći značaj .

Trećio dio prvog pitanja bio je vezan za konkretnu temu u okviru onog seminara kojeg su polaznici/e ocijenili/e najkorisnijim. U grafikonu br. 3 predstavljeni su podaci dobijeni nakon analize ovog dijela pitanja.

Grafikon br. 3

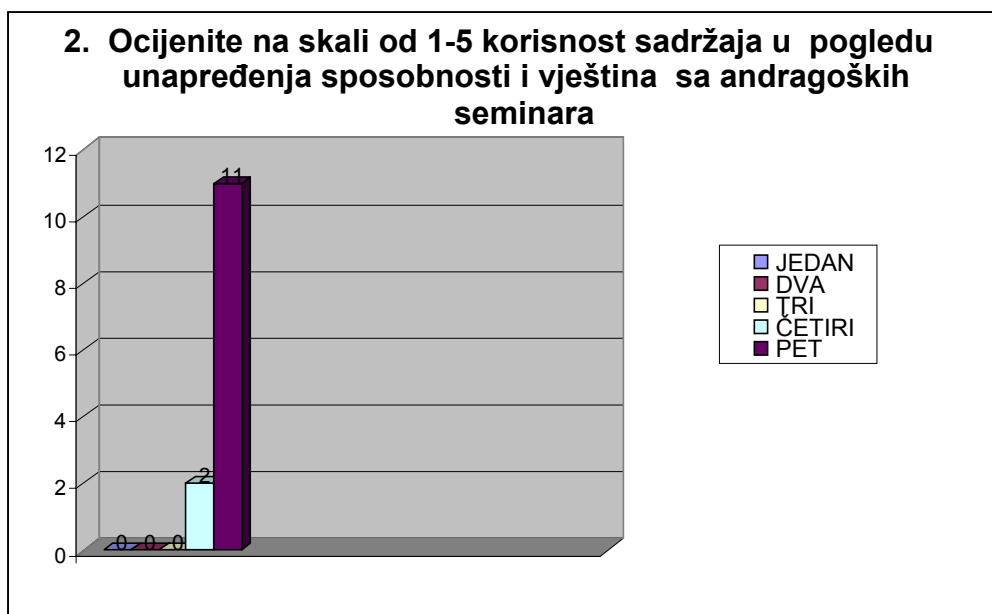
Odgovori na ovaj segment pitanja su u potpunosti usklađeni sa odgovorima na prethodno potpitanje. Najkorisnijom temom ispitanici/e su označili/e onu koja predstavlja dio seminara ocijenjenog najkorisnijim, što predstavlja sasvim očekivani odgovor. Dakle, prema procjeni 76,92% ispitanika/ca, između ostalih navedenih tema, najkorisnijom je označena tema **“Interaktivne metode i njihova primjena”**. Iz prikaza podataka može se uočiti da su učesnici/e u odgovoru na ovaj dio pitanja navodili/e više tema koje sadržajno pripadaju različitim seminarima. Činjenica da su učesnici/e seminara naveli/e veliki broj tema koje su procijenili/e izuzetno korisnim pokazuje da je izbor tema koje su bile prezentovane tokom andragoških seminara bio adekvatan, da je odgovarao namjeni i da je široka primjena njihovih sadržaja u praksi.

5.2. Pitanje br. 2

Posmatrano sa aspekta unapređenja sposobnosti i vještina u radu sa odraslim polaznicima/ama, učesnici/e su na skali od 1 (zanemarljiva korisnost) do 5 (izuzetna korisnost) procjenjivali/e korisnost sadržaja prezentovanih tokom andragoških seminara. U drugom dijelu pitanja, sa istog aspekta su procjenjivali/e seminar koji je imao najveću korist, a u trećem dijelu temu čiji je sadržaj imao najveći značaj za unapređenje vještina i sposobnosti za njihov rad sa odraslim polaznicima/ama.

Grafikon br. 4 predstavlja rezultate obrađenih podataka dobijenih skaliranjem ocjena polaznika/ca sa prvog dijela ovog pitanja.

Grafikon br. 4

Podaci sa grafikona br. 4 pokazuju za nijansu promijenjen rezultat u odnosu na odgovore ispitanika/ca na prvo pitanje. Dakle, kada je u pitanju korisnost seminara za unapređenje andragoških znanja ispitanici/e su procijenili/e efektivnost ponuđenih sadržaja ocjenom 5 na skali procjene.

U slučaju procjene korisnosti ponuđenih sadržaja za unapređenje sposobnosti i vještina u radu sa odraslim polaznicima/ama, 15,38%, ispitanika/ca je ocjenom 4 označilo andragoške seminare, dok je njih 84,62% smatralo da su im ovi seminari bili izuzetno korisni za unapređenje njihovih vještina, te stoga su ocjenom 5 obilježili njihov sadržaj.

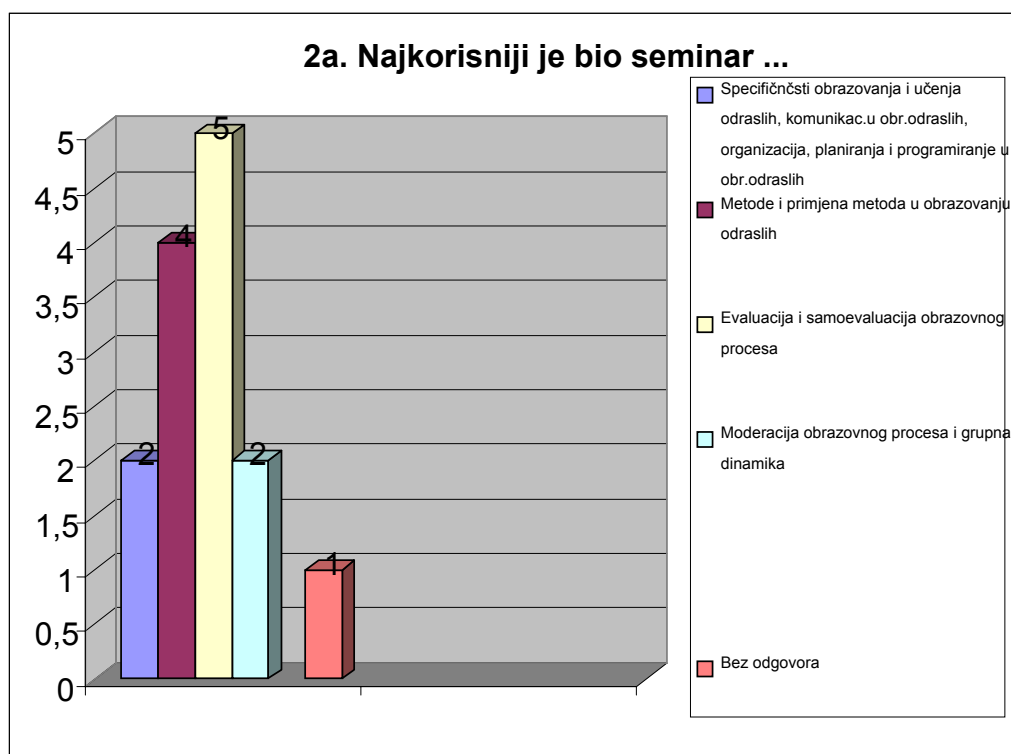
Opšti zaključak: Dobijeni rezultat blago pokazuje za nijansu veću teorijsku od praktične primjenljivosti sadržaja ponuđenih na andragoškim seminarima.

Rezultat, takođe, može biti i posljedica nedostatka vremena⁹ za primjenu sadržaja u direktnoj nastavi sa odraslim polaznicima/ama, nakon završetka posljednjeg seminara.

Odgovori ispitanika/ca na drugi dio pitanja, koji se odnosi na procjenu najkorisnijeg seminara sa aspekta unapređenja njihovih sposobnosti i vještina predstavljen je u grafikonu br. 5.

⁹ O nedostatku vremena za primjenu znanja i vještina u praksi, stečenih tokom andragoških seminara, govorimo zbog intervala između posljednjeg seminara (april 2011) i početka istraživačkog rada (septembar 2011.), koji je u najvećoj mjeri obilježio godišnji odmor, tj. izostanak nastave u ljetnjem periodu.

Grafikon br. 5

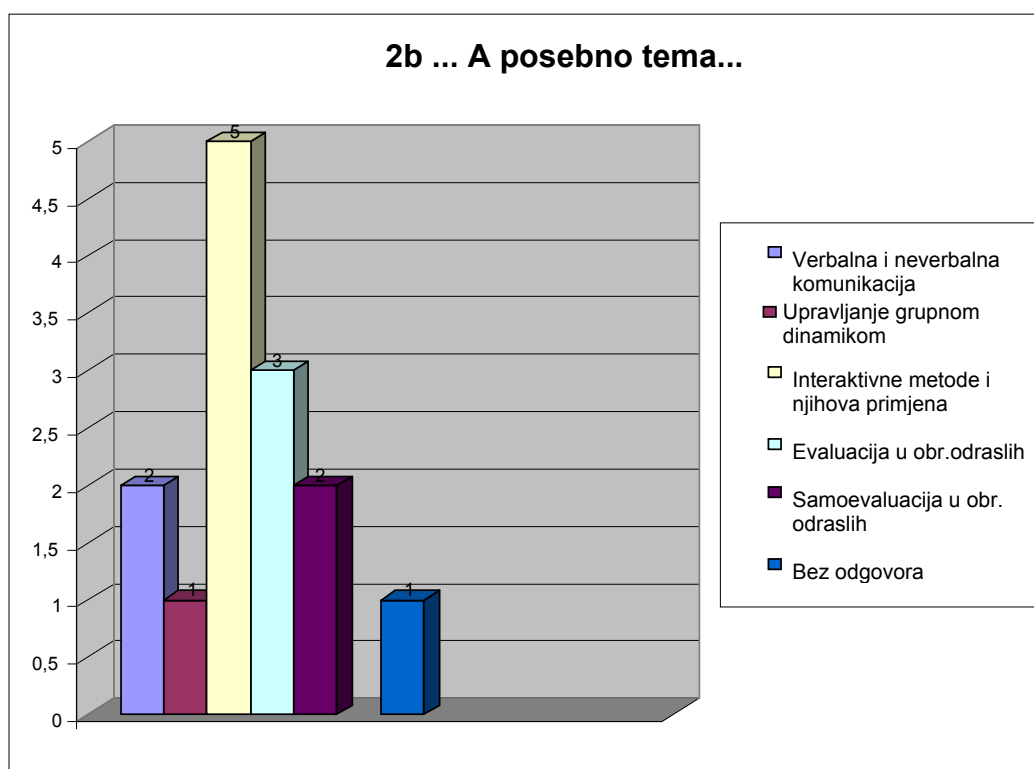
Grafikon br. 5 daje sliku znatno izmijenjenih podataka u odnosu na podatke dobijene analizom drugog dijela prvog pitanja, koji su predstavljani u grafikonu br. 2.

U slučaju procjene najkorisnijeg seminara sa aspekta znanja, 53,85% ispitanika/ca je procijenilo seminar „Metode i njihova primjena u obrazovanju odraslih” najkorisnijim, međutim, u slučaju procjene najkorisnijeg seminara sa aspekta unapređenja vještina i sposobnosti dobili smo dosta raznovrsnu procjenu učesnika/ca. Najveći broj je najkorisnijim označio seminar „**Evaluacija i samoevaluacija u obrazovanju odraslih**” (38,46%), koji je poređenja radi, u ovom dijelu prvog pitanja najkorisnim označio/la samo jedan/na učesnik/ca seminara. Zatim slijedi seminar „**Metode i njihova primjena u obrazovanju odraslih**” (30,77%), nakon toga jednaku vrijednost imaju preostala dva seminara (po 15,38%). Jedan ispitanik/ca nije odgovorio/la na postavljeno pitanje.

Opšti zaključak: Dobijeni rezultat se može tumačiti time da su učesnici/e seminara inovirali/e svoj rad uvodeći nove metode u preostali dio nastavnog procesa, koji se evidentno bližio kraju predviđenog obrazovnog ciklusa, nakon čega je uslijedila evaluacija i samoevaluacija rezultata cjelokupnog rada. Dakle, preduzete aktivnosti su imale direktnu praktičnu primjenu i „opipljiv” rezultat koji se mogao mjeriti. Stoga, teorijsko znanje sadržaja o evaluaciji i samoevaluaciji obrazovnog rada nijesu stvar lake samospoznaje bez njihove praktične primjene.

Na treći dio pitanja, kojim se procjenjuje najkorisnija tema sa aspekta njene praktične primjene, tj. unapređenja sposobnosti i vještina učesnika/ca seminara, odgovore smo predstavili u grafikonu br. 6.

Grafikon br. 6

Upoređujući podatke prikazane u ovom grafikonu sa podacima dobijenim obradom drugog dijela drugog pitanja i predstavljenim u grafikonu br. 5, dobijamo relativno očekivani prikaz. Naime, ukoliko saberemo broj odgovora pripisanih temi o evaluaciji u obrazovanju odraslih i temi o samoevaluaciji u obrazovanju odraslih dobijamo preslikan prikaz seminara o evaluaciji i samoevaluaciji u obrazovanju odraslih. U odnosu na prethodni grafikon, za nijansu se povećao broj odgovora vezanih za temu o metodama i njihovoj primjeni, što je rezultat činjenice da su ispitanici/e na treći dio drugog pitanja davali/e više od jednog odgovora.

Dakle, možemo zaključiti da su ispitanici/e prosječnom ocjenom 4,85 ocijenili/e korisnost andragoških seminara u pogledu unapređenja njihovih sposobnosti i vještina. Najkorisnijim seminarima označeni su seminari: **“Evaluacija i samoevaluacija u obrazovanju odraslih”** i **“Metode i njihova primjena u obrazovanju odraslih”**, dok su u skladu sa tim najkorisnijim temama procijenjene teme o: **evaluaciji u obrazovanju odraslih, samoevaluaciji u obrazovanju odraslih**, kao i tema o **interaktivnim metodama i njihovoj primjeni u praksi obrazovanja odraslih**.

5.3. Pitanje br. 3/4¹⁰

Trećim pitanjem nastojali smo istražiti stepen efektivnosti sadržaja koji su obrađeni tokom andragoških seminara i u tom smislu provjeriti da li anketirani/e polaznici/e smatraju da im i nakon seminara nedostaju određena znanja i vještine čiji je sadržaj već bio tema na seminarima. U ovom slučaju ponudili smo mogućnost alternativnog izbora (DA ili NE). U slučaju zaokruživanja odgovora pod DA, ponuđeno je pitanje otvorenog tipa na koje su ispitanici/e odgovarali/e navođenjem tema/sadržaja za koje smatraju da im nedostaju znanja i vještine.

¹⁰ Stavili smo oznaku 3/4 jer se ova dva pitanja u upitniku preklapaju.

Narednim grafičkim prikazom predstavljamo rezultate dobijene obradom podataka sa prvog dijela pitanja.

Grafikon br. 7

Rezultati istraživanja pokazuju da 53,85% ispitanika/ca smatra da im nedostaju dodatna znanja i vještine iz tema koje su obrađivane tokom andragoških seminara, dok njih 46,15% smatra da su teme dovoljno obrađene te im stoga nijesu potrebna dodatna znanja i vještine iz istih.

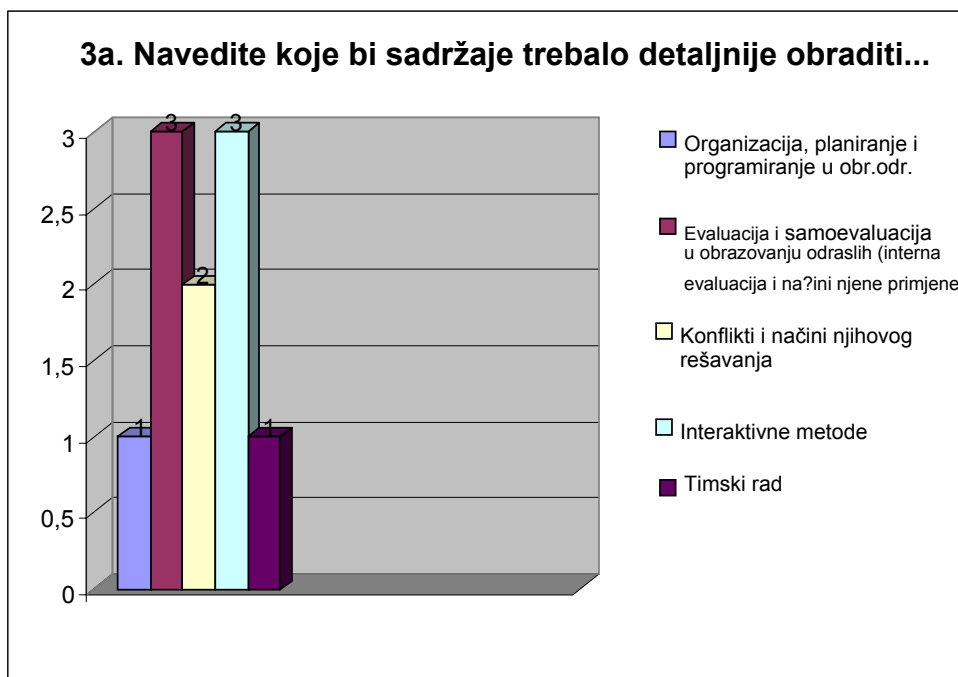
Potvrdni odgovori se mogu tumačiti na dvostruki način. Učesnici/e seminara su prepoznali/e svoje obrazovne potrebe povezane sa sadržajima koji su kratko predstavljeni i obrađeni tokom seminara. Za sistematičnija i sveobuhvatnija znanja iz tih oblasti i neophodne su im dodatne obuke na određene teme.

Sa druge strane broj odgovora označenih sa DA možemo tumačiti i nejasnim očekivanjima od samog seminara. Postoji određeni broj polaznika/ca koji su tokom seminara zahtijevali "gotove recepte" za konkretne probleme sa kojima se susreću u svom radu. Iz tog razloga imaju potrebu za dodatnim posvećivanjem pažnje jednoj ili više ponuđenih tema u kojima vide mogućnost dobijanja savjeta i konkretnih predloga za rješavanje problema u praksi.

Ispitanici/e koji/e smatraju da im nije neophodna dodatna razrada već obrađenih tema navode u svojim upitnicima da su teme dovoljno dobro obrađene te da stoga nije potrebno organizovati poseban seminar koji će biti posvećen samo jednoj ili dvijema temama.

Naredni grafički prikaz odslikava odgovore ispitanika/ca koji/e su procijenili/e da su im potrebne dodatne razrade pojedinih tema.

Grafikon br. 8

Rezultati su jednim dijelom povezani sa praktičnom primjenom sadržaja, a sa druge strane i sa trajanjem edukativnog bloka koji je posvećen određenoj temi.

42,86% ispitanika/ca, od ukupnog broja onih koji su tvrdili/e da su im potrebna dodatna znanja i vještine iz sadržaja koji su obrađeni na andragoškim seminarima, smatra da se ti sadržaji odnose na **Evaluaciju i samoevaluaciju u obrazovanju odraslih**.

Opšti zaključak: Iz obrade podataka uočili smo da su seminar, a u okviru njega i zasebno tema o evaluaciji i tema o samoevaluaciji u obrazovanju odraslih, bili sadržaji od najveće koristi za praktičan rad učesnika/ca ovih seminara. Samim tim ovaj podatak je dobar pokazatelj da su polaznici/e seminara „željni” sadržaja koji imaju direktnu primjenu u praksi. Dato tumačenje ovog dijela odgovora u sprezi je sa tumačenjem odgovora označenih sa DA u prvom dijelu trećeg pitanja. Iznijeto shvatanje pojačava rezultat dobijen u vezi sa temom koja se odnosi na Metode interaktivne nastave. Ova tema, kao i seminar koji joj je posvećen su, takođe, kao i u prethodnom slučaju, ocijenjeni među najkorisnijim seminarima i temama u pogledu vještina, ali u ovom slučaju i u pogledu znanja. Iz toga razloga dobijene rezultate tumačimo kao izraz obrazovne potrebe učesnika/ca seminara da usavršavaju ona znanja i vještine koje su se pokazale kao neophodne za veću efikasnost nastave.

Potreba za daljom razradom teme koja se odnosi na planiranje i programiranje u obrazovanju odraslih je bila sasvim očekivana zbog same reakcije polaznika/ca nakon završenog edukativnog bloka na ovu temu. Naime, i u toku seminara i nakon njegovog završetka, polaznici/e su bili/e zainteresovani/e za detaljnije predstavljanje ove teme, čiji je sadržaj izuzetno značajan za njihov dalji rad.

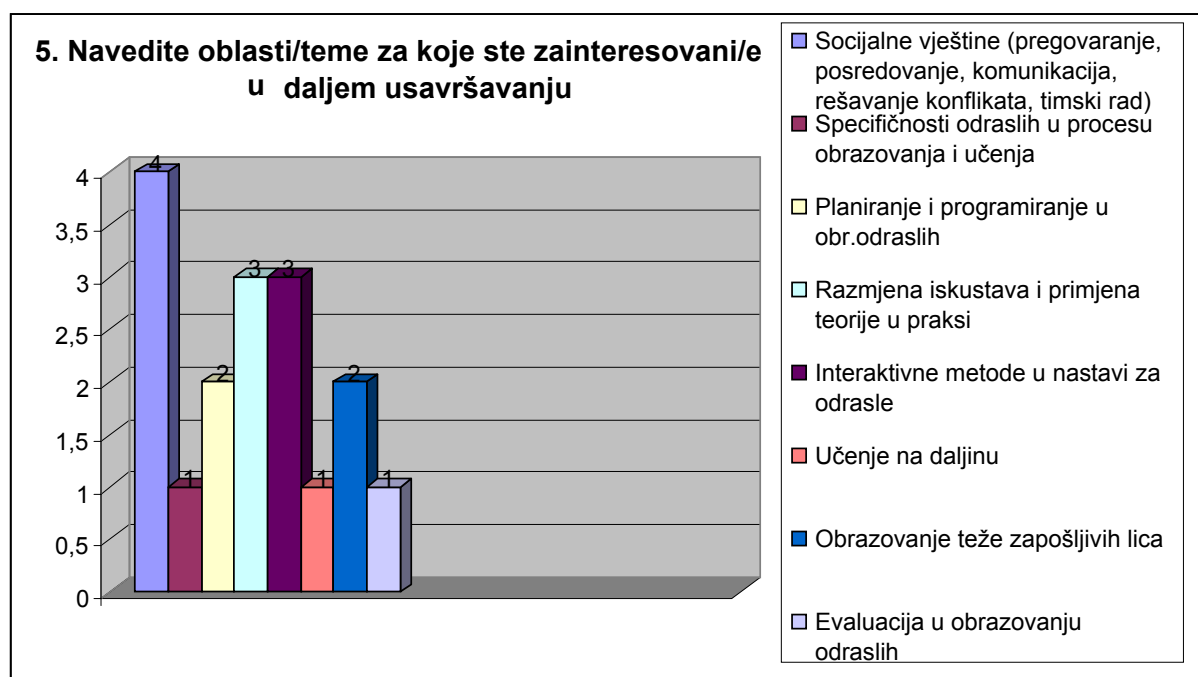
Ostali, nešto niži, ali ne i zanemarljivi podaci, vezani su za teme čiji je način obrade bio interesantan polaznicima/ama, o čemu svjedoče evaluacioni listovi popunjeni neposredno po završetku seminara u kojima su obrađivane navedene teme.

5.4. Pitanje br. 5

Poslednje pitanje iz prve podgrupe pitanja koja su se odnosila na procjenu sopstvenog napretka u pogledu znanja, vještina i sposobnosti, tiče se zainteresovanosti polaznika/ca za dalje andragoško usavršavanje i navođenja konkretnih tema.

Istraživanje je pokazalo da je 100% ispitanika/ca odgovorilo potvrdno, tj. da su zainteresovani za dalje andragoško usavršavanje. Prikaz u narednom grafikonu slikovito predstavlja teme koje su anketirani/e učesnici/e seminara izdvojili/e kao one koje bi rado pohađali/e.

Grafikon br. 9

Iz podataka se vidi da su teme koje su navodili/e ispitanici/e vezane kako za dalje usavršavanje u oblastima koje su obrađivane tokom andragoških seminara, tako i za oblasti koje nijesu direktno bile dio plana realizacije sadržaja tokom ovih seminara. Koliko je polaznicima/ama značajna praktična primjena stečenih znanja govori i podatak da je $\frac{1}{4}$ ispitanika/ca procijenila da bi učestvovali/e u obrazovnim aktivnostima čiji je cilj razmjena iskustava iz prakse.

Jedna od tema za čijim su sadržajem polaznici/e zainteresovani/e prilikom svog daljeg usavršavanja je **Planiranje i programiranje u obrazovanju odraslih**. Ovaj podatak još jednom potvrđuje konstataciju datu u obrazloženju rezultata vezanih za pitanje 3a.

Među novim temama koje su predložene za obradu su: **Obrazovanje za teže zapošljiva lica, Razvijanje socijalnih vještina (npr. Pregovaranje, donošenje odluka, posredovanje i sl.).**

II kategorija pitanja

5.5. Pitanje br. 6

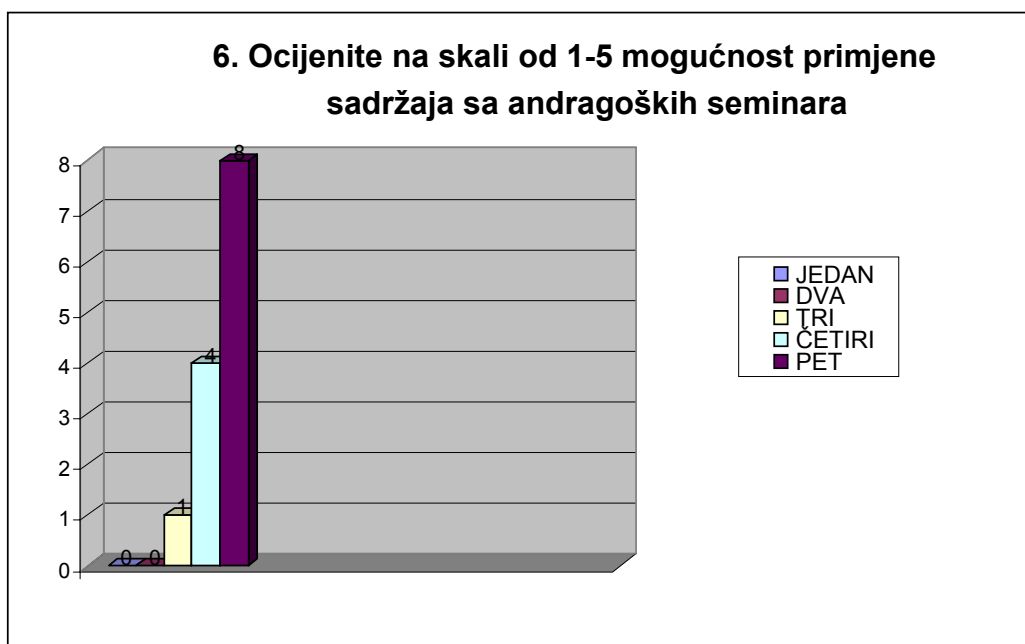
Obradom šestog pitanja iz upitnika započinjemo analizu podataka usmjerenih na samoprocjenu primjene stečenih znanja, vještina i sposobnosti od strane učesnika/ca seminara.

Pitanje se sastoji iz dva dijela. Prvi dio se odnosi na procjenu mogućnosti primjene sadržaja sa andragoških seminara ocjenjujući odgovore na skali od 1 (zanemarljiva mogućnost primjene) do 5 (izuzetna mogućnost primjene).

Drugim dijelom pitanja preciziraju se, od obrađenih na seminarima, one teme čije je sadržaje najviše moguće primijeniti u praksi.

Narednim grafičkim prikazom predstavljeni su rezultati obrade prvog dijela šestog pitanja, koji kroz skalu procjene predstavlja stepen mogućnosti primjene stečenih znanja, vještina i sposobnosti sa andragoških seminara u praksi.

Grafikon br. 10

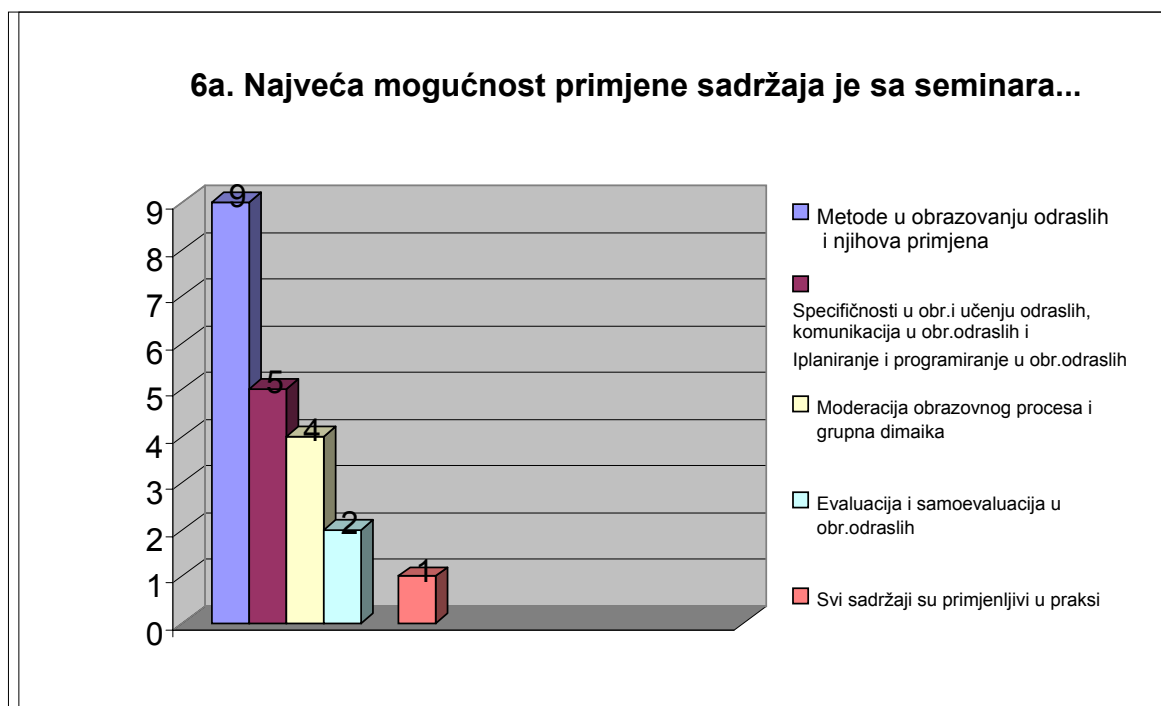

Dobijeni podaci pokazuju da 61,54% ispitanika/ca smatra da je izuzetno visoka mogućnost primjene sadržaja sa realizovanih seminara. 30,77% ispitanika/ca tvrdi da je mogućnost primjene ovih sadržaja visok, dok procenat od 7,7% ispitanika/ca vjeruje da je osrednja mogućnost njihove primjene u praksi.

Opšti zaključak: Na osnovu ovog dijela dobijenih rezultata može se izvesti opšti zaključak da su teme i sadržaji obrađeni na andragoškim seminarima imali funkcionalni karakter, a samim tim i visoku praktičnu upotrebljivost.

Drugi dio pitanja pokazuje koje su se od predstavljenih tema pokazale najprimjenljivijim u praktičnom radu sa odraslim polaznicima/ama.

U grafikonu br. 11 predstavljeni su rezultati dobijeni obradom podataka sa ovog potpitanja.

Dobijen je podatak koji smo i očekivali tokom obrade podataka, a odnosi se na visok stepen primjene sadržaja obrađenih na seminaru o **metodama u obrazovanju odraslih i njihovoj primjeni**.

Međutim, iznenađuje podatak o niskom stepenu procjene o mogućnosti primjene sadržaja sa seminara o evaluaciji i samoevaluaciji u obrazovanju odraslih, s obzirom da su podaci sa prethodnih pitanja pokazali da je ovo seminar koji je bio najkorisniji u pogledu unapređenja sposobnosti i vještina koje su u direktnoj korelaciji sa praktičnom primjenom stečenih znanja. Ovaj podatak donekle potvrđuje rezultate dobijene obradom prvog pitanja, gdje je, takođe, pokazan nizak stepen saglasnosti ispitanika/ca o korisnosti ovog seminara u pogledu unapređenja znanja polaznika/ca. Kao i u tom slučaju i ovdje možemo tumačiti navedene (ne)usaglašenosti sa vremenom koje je potrebno nastavnicima/ama koji su pohađali/e seminare da u više navrata i sa više grupa polaznika/ca isprobaju primjenu stečenih znanja i vještina.

5.6. Pitanje br. 7

Naredno pitanje odnosi se na to koje su od elemenata o kojima su saznali/e tokom andragoških seminara, nastavnici/e već probali/e u sopstvenoj praksi sa odraslim polaznicima/ama. Dobijeni rezultati, dobrim dijelom, mogu nam dati odgovor na pitanje o stepenu primjene u praksi andragoških znanja i vještina stečenih tokom seminara. Odgovore možemo uporediti sa rezultatima dobijenim obradom prethodnih pitanja i time pratiti njihovu doslednost.

Obradu podataka sa sedmog pitanja predstavimo na nešto drugačiji način i to kroz detaljniji prikaz odgovora svih ispitanika/ca, nakon čega ćemo nešto drugačijim grafičkim prikazom predstaviti odnos sadržaja sa različitih seminara koji se primjenjuju u praksi.

Odgovori ispitanika/ca:

Ispitanica br. 1: Pravila sam prezentacije i vizuelizacije, pojedine interaktivne metode koristila (meta plan, sniježna grudva, ledolomac), samoevaluacija polaznika/ca kroz testove u toku kursa, uvela i nove aktivnosti u nastavu, povećala fleksibilnost u pogledu različitih tipova polaznika/ca.

Ispitanik/ca br.2: Pravila sam prezentacije i vizuelizacije, metode (zujanje u grupama, metode grupne rasprave, demonstracija).

Ispitanica br.3: Isprobavala sam nove metode i unaprijedila komunikaciju sa polaznicima/ama.

Ispitanik/ca br.4: Pravila sam prezentacije i primjenjivala savremene nastavne metode.

Ispitanik/ca br.5: Koristila sam različite interaktivne metode nastave i evaluaciju nastavnog procesa.

Ispitanik/ca br.6: Primjenjivala sam metode u obrazovanju odraslih, pravila prezentacije, evaluacija u obrazovanju odraslih.

Ispitanik/ca br.7: Detaljno sam planirala sve aktivnosti, definisanje cilja i njegov značaj, način prilagođavanja nastave polaznicima/ama i način rješavanja konfliktnih situacija. Veći stepen pažnje posvećen polaznicima/ama.

Ispitanik/ca br. 8: Primjenjivala sam vježbe zagrijavanja, pravila prezentacije i vizuelizacije, samoevaluacija, grupna dinamika.

Ispitanik/ca br. 9: Primjenjivala sam evaulaciju i samoevaluaciju, metode u obrazovanju odraslih.

Ispitanik/ca br.10: Primjenjivala sam metode i tehnike u obrazovanju odraslih, timski rad (tehnika 6 šešira), evaluacija, samoevaluacija, komunikacija u obrazovanju odraslih, pravila prezentacije i vizuelizacije.

Ispitanik/ca br.11: Primjenjivala sam metode u nastavi.

Ispitanik/ca br.12: Primjenjivala sam skoro sve.

Ispitanik/ca br.13: Koristila sam uvodne i zagrijavajuće aktivnosti, metode nastave i učenja - mentorstvo i usmjeravanje, igre, diskusija, rad na rješavanju problema.

Iz priloženih odgovora može se zaključiti da su neposredno po završetku andragoških seminara najveću primjenu u praksi imali sadržaji o **interaktivnim metodama u obrazovanju odraslih**. Za polaznike/ce način primjene brojnih metoda predstavljalo je relativno novo saznanje.

Međutim, ne bi smjeli propustiti priliku a da ne naglasimo stepen povezanosti sadržaja sa sva četiri seminara. Ukoliko primjenjujete određene interaktivne metode, morate svakako dobro isplanirati svaki detalj u toku nastave, postaviti jasne ciljeve nastave i na osnovu njih odrediti ishode tog procesa. Takođe morate koristiti razne tehnike za upravljanje grupnom dinamikom. Neke od metoda zahtijevaju timski rad, stoga morate vladati i tehnikama formiranja i upravljanja timom. Da biste primijenili neku metodu morate dati precizne instrukcije polaznicima/ama o njihovim aktivnostima pri čemu trebate jasno znati koje su vaše aktivnosti tokom rada, dakle, morate adekvatno komunicirati tokom nastave i jasno prezentovati samu metodu i sadržaj koji se treba obraditi. Na kraju, svakako, morate znati samoprocijeniti uspješnost svog rada, kao i uspjeh cijele grupe i korisnost same metode/a u obradi određenih sadržaja.

Opšti zaključak: Iz navedenog slijedi tumačenje dobijenih podataka kroz slikoviti prikaz ledenog brijega Alvina Tofflera. Metode predstavljaju one sadržaje koji su lako vidljivi jer predstavljaju rezultat svega što je nastavnik/ca osmislio/la, planirao/la, pripremio/la i tokom svoje primjene zahtijevaju kontrolu i usmjeravanje, koje ni tada nijesu u prvom planu za same polaznike/ce.

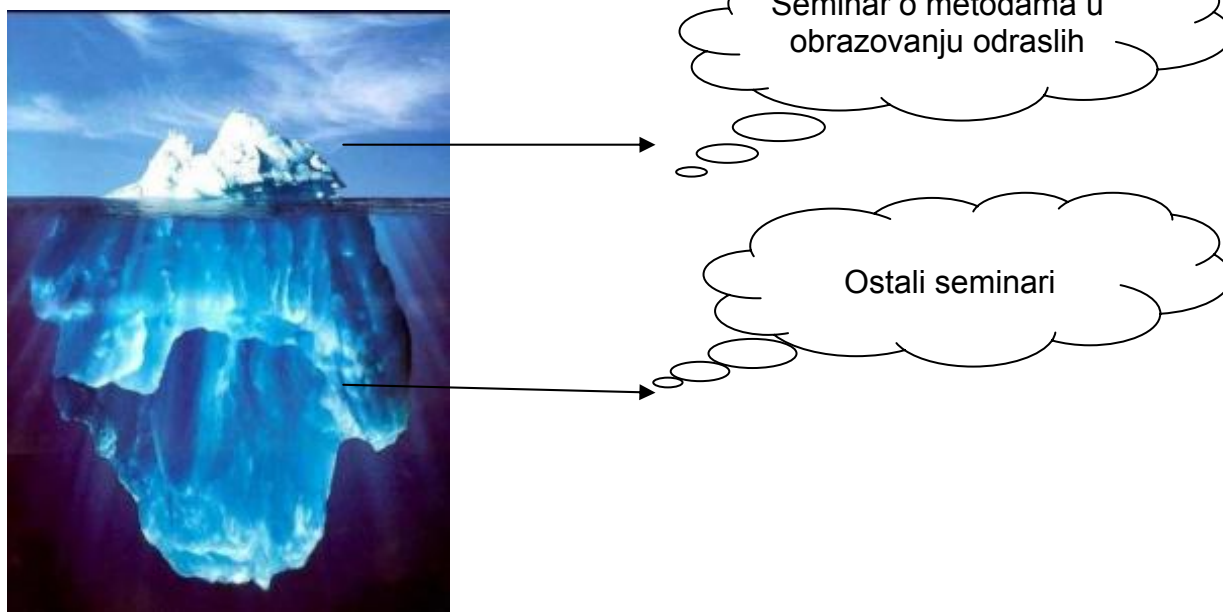
Korištenje interaktivnih metoda zapravo znači da je nastavnik/ca prije toga usvojio/la određena nivo znanja i vještina koje mu omogućavaju da na adekvatan način:

- ✓ Planira obrazovnu aktivnost;
- ✓ Priprema sadržaj, strukturu i druge elemente nastave;
- ✓ (Ne)reaguje na smetnje unutar grupe;
- ✓ Vrš izbor metode/a koju/e će primijeniti tokom nastavnog procesa;
- ✓ Osluškuj dinamiku grupe (ne drži se slijepo plana, nego dozvoljava da grupa diktira tok);
- ✓ Prilagođava se zahtjevima i mogućnostima grupe, modifikujući već planirani pristup nastavi;
- ✓ Jedini plan kojeg se drži cijelo vrijeme je da omogući najrazličitije pristupe istom cilju (savladavanju materije) kako bi se što više polaznika/ca uključilo u proces aktivne nastave i aktivnog usvajanja znanja i vještina;
- ✓ Osigurava ispunjenje uloga koje se od nastavnika/ce u obrazovanju odraslih i zahtijevaju: informator, facilitator, moderator i trener.

Dakle, neophodno je napustiti klasičnu ulogu (frontalnog ili ex-katedra) predavača i upustiti se u vode didaktike koje svakom polazniku/ci ponaosob omogućava korištenje onih stilova učenja koji mu/joj najviše odgovaraju. Nekome će bliska biti njegova uloga informatora, nekome ona u kojoj je predavač samo facilitator, a na polaznicima/ama je da odaberu "dio" koji najviše odgovara njihovom stilu i načinu učenja.

Sve ovo naravno podrazumijeva i da predavač savršeno dobro vlada materijom i da je stručnjak u svojoj oblasti, tako da se ne plaši pokušaja da tu materiju približi polaznicima/ama na najrazličitije načine, a ne kao do sada pukom reprodukcijom.

Grafikon br. 12

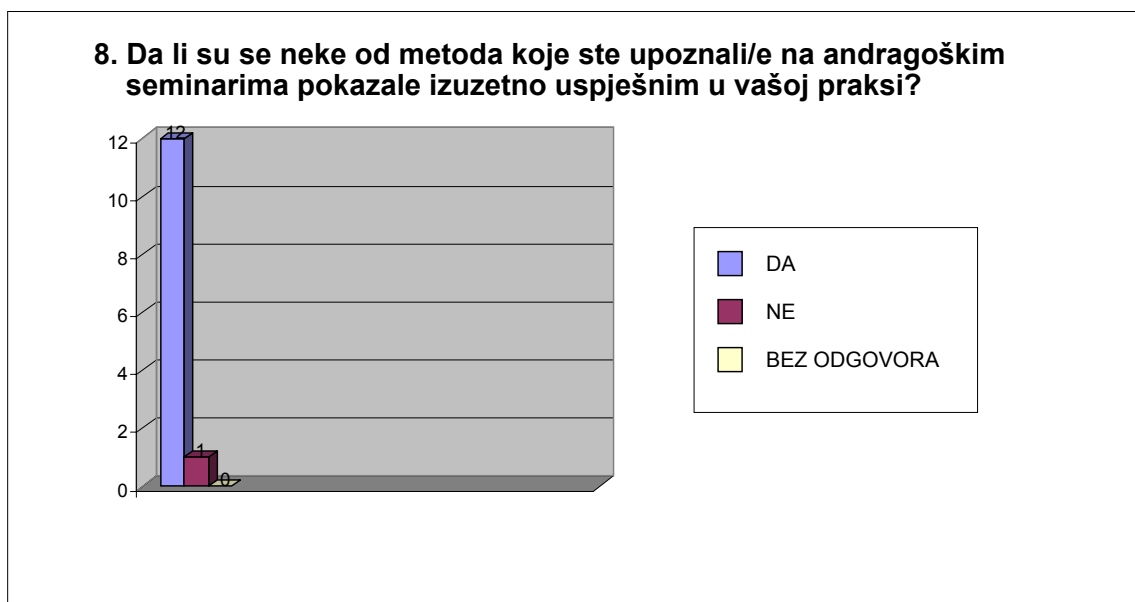
Dakle, iz datog grafičkog prikaza može se zaključiti koliko je bio veliki udio i značaj preostala tri seminara da bi se sadržaji o metodama i njihovoj primjeni mogli adekvatno koristiti u praksi. Trenutno najvidljiviji efekti su, prema odgovorima ispitanika/ca, sadržajno povezani sa seminarom o **interaktivnim metodama u obrazovanju odraslih** dok su ostale teme za sada poslužile kao dobra potpora njihovoj primjeni.

5.7. Pitanje br. 8

Osmo pitanje iz upitnika ima za cilj ispitivanje učesnika/ca u smislu da li da su se neke od metoda koje su upoznali/e tokom andragoških seminara pokazale izuzetno korisnim u njihovoj praksi? Ako da, koje?

Analizom odgovora dobili smo podatak da se 92,3% ispitanika/ca izjasnilo potvrdno o dijelu pitanja koje se odnosi na učinkovitost u praksi nekih od metoda predstavljenih tokom seminara. Grafički prikaz iznijetih rezultata dat je u grafikonu br. 13.

Grafikon br. 13

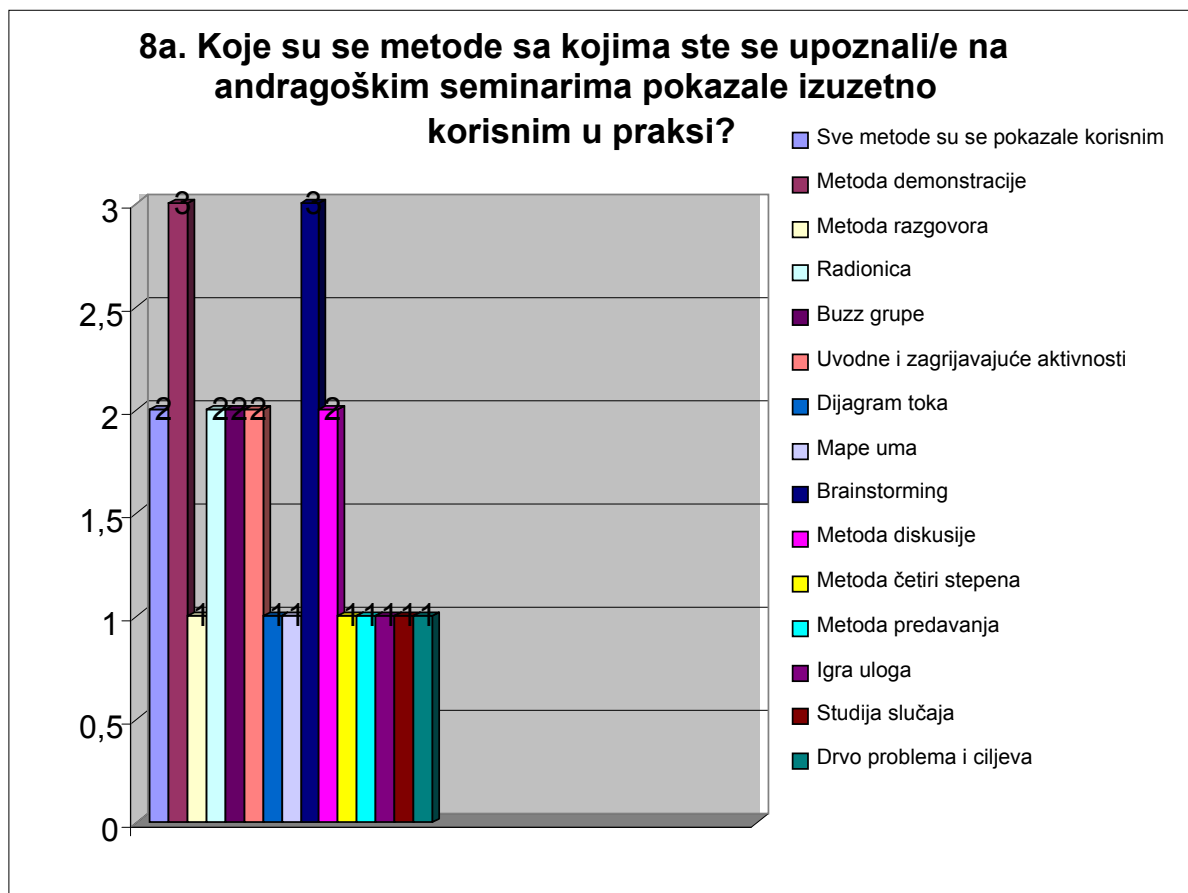

U drugom dijelu pitanja nastojali smo dobiti odgovor od ispitanika/ca koje su se metode pokazale izuzetno korisnim u njihovoj praksi?

Kako bi na adekvatan način izvršili interpretaciju dobijenih podataka, primjenom faktorske analize grupisali smo odgovore u srodne kategorije i dali im brojčanu vrijednost koja odgovara broju navoda ispitanika/ca.

Ispitanici/e su navodili/e više novih metoda kao jako korisne u svom praktičnom radu, što je izuzetno dobar pokazatelj da se nastava prilagođava potrebama polaznika/ca i kombinuju različiti “kanali” učenja kako bi se zadovoljili svi stilovi učenja koji odgovaraju polaznicima/ama. Kombinacija tradicionalnih i savremenih metoda garantuje dinamičnost u radu i faktor je motivacije polaznika/ca za aktivnije učešće u procesu nastave.

Grafikon br.14

Grafikon br. 14 je izuzetno dobar pokazatelj da polaznici/e već prave promjene u svojim obrazovnim aktivnostima, mijenjajući donekle i svoj stil rada. Na taj način, omogućavaju pomjeranje akcenta sa nastavnika/ce na polaznike/ce i njihove aktivnosti. Naime, stvaraju se mogućnosti za aktivno učenje u toku samog nastavnog procesa što je sa aspekta obrazovanja odraslih izuzetno bitan faktor uspjeha nastave. Na taj način, uvažavaju se brojne specifičnosti odraslih polaznika/ca, njihove životne uloge, svakodnevne obaveze i sl. Ne smijemo se osloniti na njihov rad kod kuće. Vrijeme je kategorija koja očigledno nedostaje odraslim ljudima kada je u pitanju dodatno posvećivanje učenju, tj. nakon nastave. Ova konstatacija nikako se ne smije shvatiti kao isključujuća, jer ona ne negira učenje i van nastave, već samo opominje na važnost nastavnog procesa kao bitnog vremenskog intervala koji treba adekvatno i krajnje efikasno iskoristiti.

Pojedini/e ispitanici/e za primjenu metoda koristili/e su konstatacije koje ne predstavljaju u punom smislu te riječi nastavne metode, ali se odnose na puteve i načine dobre pripreme i planiranja nastave. Između ostalog, navode: obrazovanje usmjereno na ishode i dobro definisanje ciljeva, novi pristup u oblikovanju programa, konflikti i rješavanje konflikata, timski rad.

5.8. Pitanje br. 9

Narednim pitanjem pokušali smo utvrditi da li su i koje se metode rada, znanja, vještine ili sposobnosti koje su učesnici/e seminara upoznali/e i stekli/e tokom andragoških seminara posebno korisni za njihovu stručnu oblast u radu sa odraslim polaznicima/ama?

Obradom podataka uočava se 100% potvrda korisnosti kako stečenih metoda tako i znanja i vještina ili sposobnosti na andragoškim seminarima.

Naredni opis predstavlja prikaz odgovora ispitanika/ca o tome koje su se metode pokazale najkorisnijim u njihovoj stručnoj praksi, kao i koja su to znanja, vještine i sposobnosti imali najjači efekat.

Kao i u obradi podataka sa prethodnog pitanja i u ovom slučaju ćemo faktorskom analizom grupisati odgovore u tri kategorije:

- ✓ Metode
- ✓ Znanja
- ✓ Vještine

Metode: Metoda grupne rasprave, metoda znanja u grupama, meta plan, projektni rad, radionica, primjena savremenih nastavnih metoda.

Znanja: Razumijevanje elementa koji utiču na proces obrazovanja i učenja, primjena znanja u cilju pružanja adekvatnih odgovora na potrebe svojih polaznika/ca, razumijevanje načina efikasnije realizacije i postizanja ciljeva u nastavi, shvatanje osobnosti rada sa odraslima i načina prilagođavanja ciljnoj grupi, uvažavanje specifičnosti odraslih u procesu obrazovanja i učenja.

Vještine: Primjena postupka planiranja, organizovanja i realizacije nastave, primjena postupka planiranja i izvođenja aktivnosti u skladu sa sadržajem koji se uči, vještine prezentovanja i pokazivanja, izvođenje evaluacije aktivnosti polaznika/ca, definisanje ciljeva, sprovođenje sistematskog planiranja i programiranja u procesu obrazovanja odraslih, primjenjivanje pravila komunikacije u obrazovanju odraslih, pravilno formulisanje ciljeva i ishoda u nastavi, izrada adekvatnog vremenskog plana rada, priprema plana sa preciziranim aktivnostima nastavnika/trenera, aktivnostima polaznika/ca, vrednovanje nastave/obuke.

Dakle, grupisali smo podatke u tri kategorije radi njihove lakše analize i interpretacije. U stručnoj praksi učesnika/ca seminara najkorisnijim su se pokazale **interaktivne metode** koje se, kako smo vidjeli nakon obrade podataka iz prethodnog pitanja, nakon seminara počinju uvoditi u praksu i kombinovati sa do tada korištenim metodama.

Kada je u pitanju analiza znanja stečenih na seminarima koja su se pokazala najkorisnijim u stručnoj praksi nastavnika/ca, dolazimo do odgovora koji smo pretpostavili u interpretaciji sedmog pitanja. Tada smo zaključili da znanja i vještine koje su stečene na seminaru o metodama imaju snažnu potporu u znanjima i vještinama stečenim na ostalim seminarima. U odgovorima na prvo pitanje, takođe, smo imali priliku da vidimo da se najkorisnijim seminarom u pogledu unapređenja znanja polaznika/ca pokazao seminar o metodama. Međutim, ovo pitanje stavlja učesnike/ce seminara u realnu situaciju, "vraćajući ih u učionicu", gdje oni na sistematičniji način analiziraju sadržaje koji su im najkorisniji u pogledu znanja koja primjenjuju u praksi.

Stoga, ne iznenađuje rezultat dobijen analizom podataka sa ovog pitanja. Sasvim je očekivano da će se u praksi obrazovanja odraslih najkorisnijim pokazati oni sadržaji koji "otvaraju vrata" nastavniku/ci da uđe u prostor ispunjen bazičnim instrukcijama o radu sa odraslim polaznicima/ama. Ova znanja "stavljaju u ruke" nastavniku/ci "alat" za rad sa navedenom kategorijom polaznika/ca.

Prilikom kategorisanja podataka o vještinama stečenim na andragoškim seminarima, koje su se pokazale najkorisnijim u stručnoj praksi, uočavamo logičan korak naprijed u odnosu na već analizirana znanja.

Opšti zaključak: Ispitanici su mišljenja da su im najkorisnije vještine upravo one koje se tiču **planiranja i programiranja obrazovnog procesa, formulisanja ciljeva i ishoda učenja, evaluacija realizovanih aktivnosti** i sl. Dakle, ni u ovim podacima ne vidimo prikaz vještina primjene određenih metoda u praksi. Ovo možemo tumačiti na sličan način kao i u analizi znanja, gdje učesnici/e seminara na sistematičniji način pristupaju odgovoru na dato pitanje. Nastavnici/e su tokom seminara dosta radili/e na procesu adekvatnog formulisanja ciljeva i ishoda učenja, planiranja konkretnih aktivnosti nastavnika/ca i polaznika/ca na kojima počiva osmišljavanje i kombinovanje određenih nastavnih metoda. Samim tim, odgovori na ovaj dio pitanja predstavljaju još jednu svojevrsnu potvrdu širine znanja i vještina koje su polaznici/e seminara imali/e priliku da steknu njihovim pohađanjem.

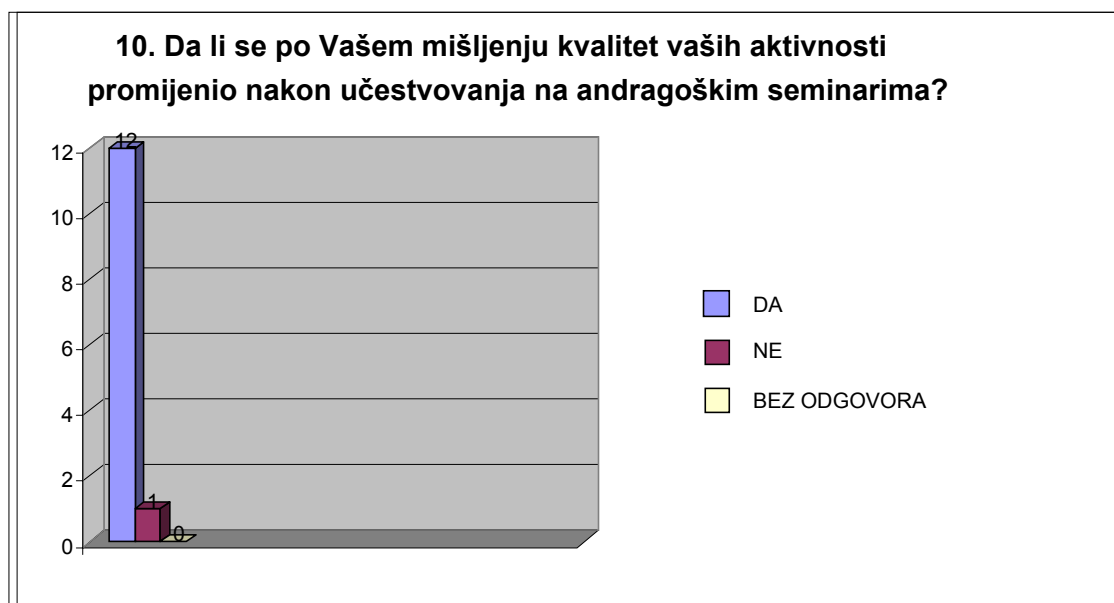
5.9. Pitanje br. 10

Deseto pitanje je poslednje u nizu iz druge kategorije pitanja. Njegova suština ogleda se u ispitivanju učesnika/ca seminara da li se kvalitet njihovih aktivnosti promijenio nakon što su učestvovali/e na andragoškim seminarima? Ako da, kako?

Obradu podataka sa ovog pitanja radićemo kroz dva koraka. Prvi će se odnositi na grafički prikaz odgovora DA i NE, u smislu primjene aktivnosti sudionika/ca andragoških seminara.

Drugi korak podrazumijevaće grafički prikaz “pravaca i oblasti” u kojima su se unaprijedile aktivnosti nastavnika/ca nakon njihovog učešća na seminarima. Grafikon br.15 predstavlja slikovit prikaz prvog koraka u obradi datog pitanja.

Grafikon br. 15

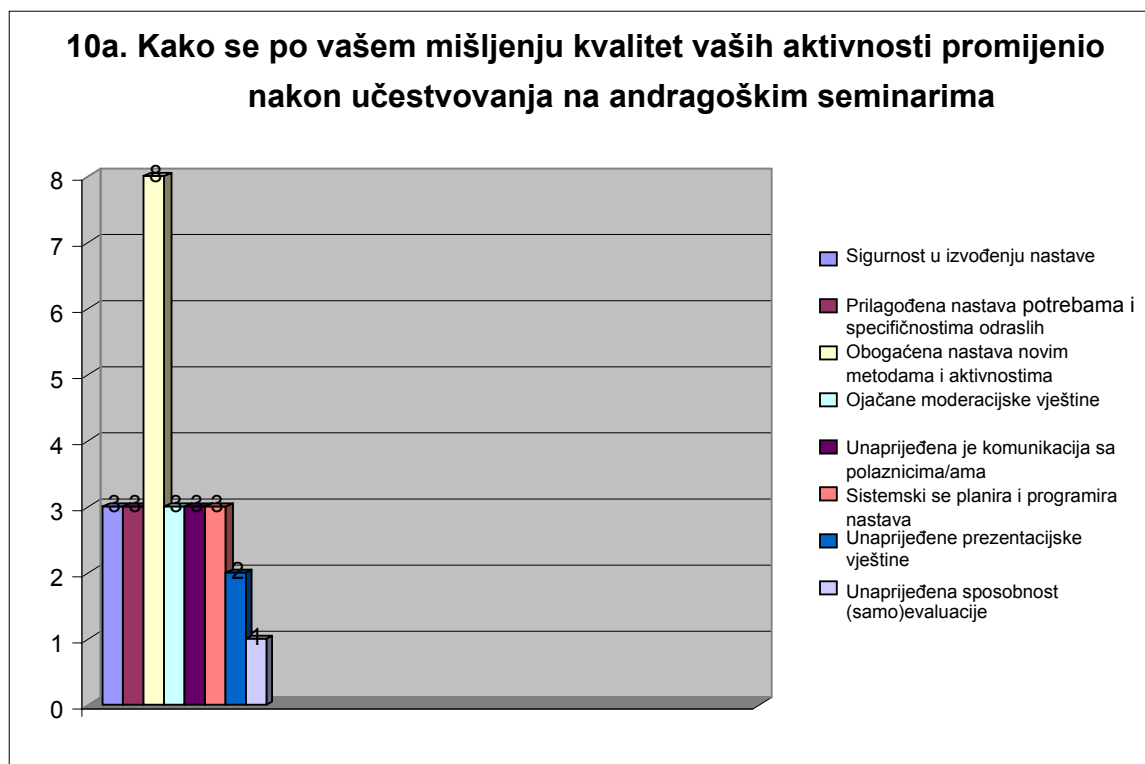

Analizirajući dati grafikon zaključujemo da se 92,31% ispitanika/ca izjasnilo potvrdno u smislu unapređenja kvaliteta njihovog rada u nastavi sa odraslim polaznicima/ama, nakon učestvovanja na andragoškim seminarima. Jedan/na polaznik/ca je mišljenja da seminari nisu doprinjeli unapređenju kvaliteta njegovog/nog obrazovnog rada.

Opšti zaključak: Ideja o realizaciji andragoških seminara je bila sasvim opravdana i u ogromnoj mjeri su ispunjeni planirani ishodi nakon realizacije seminara.

U kom pravcu se poboljšao kvalitet rada ispitanika/ca i u kojim oblastim su unaprijeđeni njihovi potencijali i sposobnosti predstavljamo u grafikonu br. 16, nakon kojeg slijedi analiza dobijenih podataka.

Grafikon br. 16

Podaci sa grafikona ukazuju na "široku lepezu" znanja, vještina i kompetencija čiji se opseg i kvalitet primjene znatno unaprijedio nakon pohađanja andragoških seminara.

Opšti zaključak: Nastava je značajno obogaćena novim, aktivnim nastavnim metodama, intenzivnije i sistematičnije se pristupa planiranju i programiranju obrazovnog rada, vodeći se računa da svi strukturni elementi nastavnog procesa budu definisani.

Ispitanici/e su mišljenja da nakon seminara bolje razumiju obrazovne potrebe odraslih polaznika/ca i prilagođavaju svoje nastavne aktivnosti, sadržaje, didaktički materijal i sl. njihovim specifičnostima. Pri čemu neki/e od ispitanika/ca navode kao važnu stavku i organizovano vođenje nastave u skladu sa potrebama i očekivanjima polaznika/ca. Između ostalog, naglašen je i unaprijeđen kvalitet komunikacionih vještina sa polaznicima/ama, kao i kvalitet prezentacijskih i moderacijskih vještina, vještina (samo)evaluacije obrazovnog procesa. Ishod navoda je veća efikasnost nastave, bolje upravljanje grupnom dinamikom i efektivnije ostvarivanje postavljenih ciljeva i ishoda učenja.

Rezultat svih navedenih elemenata možemo objediniti u jednu konstataciju, da su nakon pohađanja andragoških seminara ispitanici/e znatno unaprijedili/e kvalitet svoje nastave pokazujući svoju veću sigurnost u njenom izvođenju, čineći je dinamičnijom i prilagođenom specifičnostima i zahtjevima odraslih polaznika/ca.

III kategorija pitanja

5.10. Pitanje br. 11

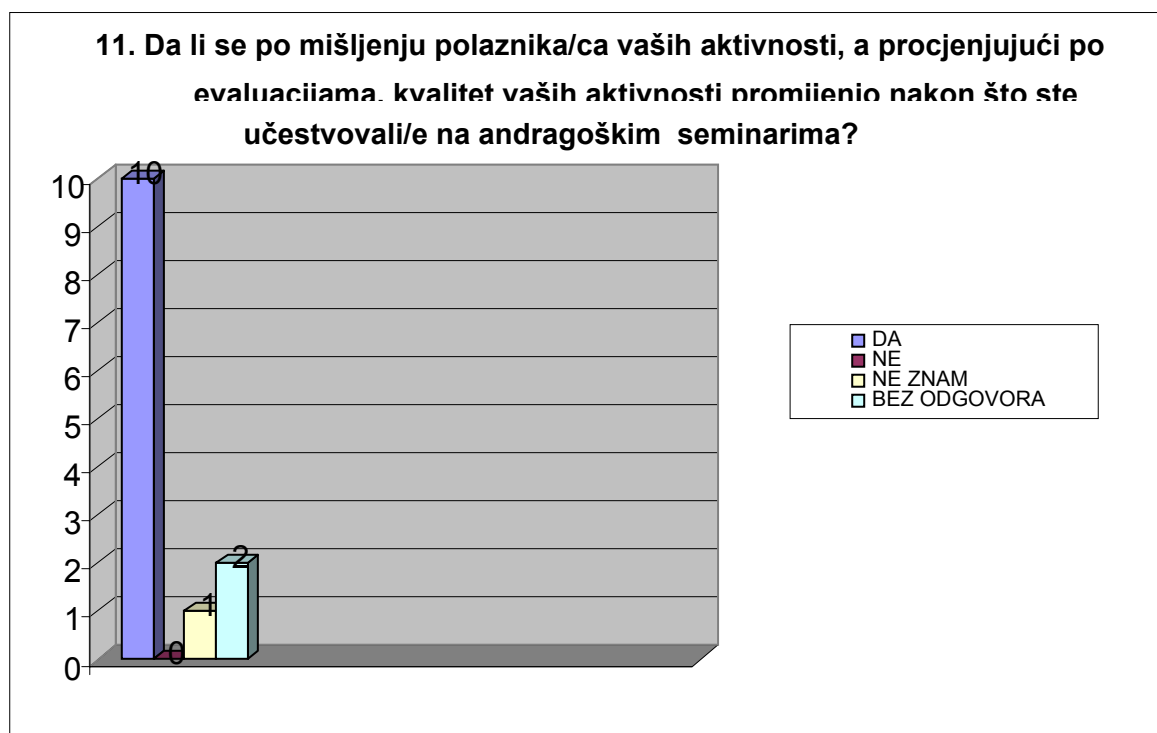
Posljednja kategorija pitanja odnosi se na analizu objektivnih kriterijuma, koji su usmjereni na procjenu mišljenja polaznika/ca aktivnosti obrazovanja odraslih o promjeni nastavnog procesa, nakon što su njihovi/e predavači/ce pohađali/e andragoške seminare.

Stoga, 11. pitanjem se procjenjuje promjena kvaliteta nastave nakon pohađanja andragoških seminara, na osnovu analize evaluacija nastave od strane polaznika/ca.

Slično prethodnom pitanju, prvo ćemo uraditi analizu odgovora na prvi segment koji se odnosi na to da li se kvalitet nastave promijenio analizirajući evaluacije polaznika/ca (DA ili NE)? Nakon toga ćemo razmatrati kako se kvalitet aktivnosti nastavnika promijenio?

Naredni grafički prikaz je slika odgovora vezanih za prvi segment pitanja.

Grafikon br. 17

76,92% ispitanika/ca je mišljenja da se, posmatrajući evaluacije polaznika/ca, kvalitet aktivnosti samih nastavnika/ca promijenio. Među ispitanicima/ama nije bilo onih koji su tvrdili/e da do promjena nije došlo. Obradom podataka dobili smo procenat od 7,69% odgovora označenih sa "Ne znam", dok se 15,38% ispitanika/ca nije izjasnilo.

Odgovore učesnika/ca seminara koji/e su se pozitivno izjasnili/e na prvi segment pitanja, dalje smo analizirali i dobili sljedeće rezultate.

Odgovori ispitanika/ca:

Ispitanik/ca br. 1: Primjenjujući nove metode interaktivne nastave kvalitet aktivnosti se poboljšao što mogu da vidim iz rezultata testova koje su radili/e. Sistemom samozaključivanja, a na osnovu uvodno datih potrebnih informacija, polaznici/e

dolaze sami/e do tačnih rješenja i time novih znanja. Uključeni u proces evaluacije kroz testove koje rade u toku kursa i polaznici/e mogu da prate svoj napredak.

Ispitanik/ca br. 2: Da, u pozitivnom smislu. Primjenom novih metoda povećava se zainteresovanost polaznika/ca.

Ispitanik/ca br. 3: Da, primjenom svega naučenog sa andragoških seminara.

Ispitanica br. 4: Tako što sam za polaznike/ce u toku nastavnog procesa uvijek imala povratnu informaciju o uspjehu učenja i što sam se trudila da im stvorim "sigurnu" sredinu

Ispitanik/ca br. 5: Veći stepen kreativnosti u procesu nastave, veći stepen efikasnosti u postizanju predviđenih ciljeva.

Ispitanik br. 6: Svakako se promijenio kvalitet mojih aktivnosti i to na bolje. Ovo zaključujem iz raznih pohvala koje sam dobijao (usmeno i pismeno) od mnogih prosvetnih radnika (što mi je posebno drago): direktora, nastavnog i tehničkog osoblja osnovnih škola koji su sada ciljna grupa tokom naših prezentacija..I ranije smo dobijali pohvale za ovaj rad, ali sam sada ubijeđen da one nijesu samo plod kurtoazije već istinskog doživljaja svih zaposlenih u osnovnim školama, kao i polaznika kurseva u našoj službi (najsvježiji primjeri su edukacija zaposlenih u ANB-u i Hemomontu).

Ispitanik/ca br. 7: Da, kroz primjenu novih metoda.

Ispitanik/ca br. 9: Ispunjeni ciljevi rada, veće zadovoljstvo polaznika/ca.

Ono što je, takođe, bilo korisno je dio seminara gdje smo radili na pravilnom formulisanju ciljeva i ishoda u nastavi, pošto je podsjećanje na pravi put uvijek dobro došlo, u svakoj profesiji.

Ispitanik/ca br. 10: Da, dopada im se način na koji se edukuju, kao i pozitivna atmosfera.

Odgovore smo predstavili u cjelosti kako bi kroz jedan holistički pristup ukazali na njihovu širinu. Opšti zaključak je da su se desile promjene u aktivnostima nastavnika/ca i to na bolje. Te promjene se ogledaju u povećanoj zainteresovanosti polaznika/ca za učešće u nastavnom procesu, omogućavanjem konstruktivnog feedbacka (povratna informacija) polaznicima/ama, podsticanju kreativnosti u nastavi, većem stepenu ostvarivanja postavljenih ciljeva i ishoda učenja, boljoj komunikaciji sa polaznicima/ama kao i u stvaranju pozitivne klime među njima.

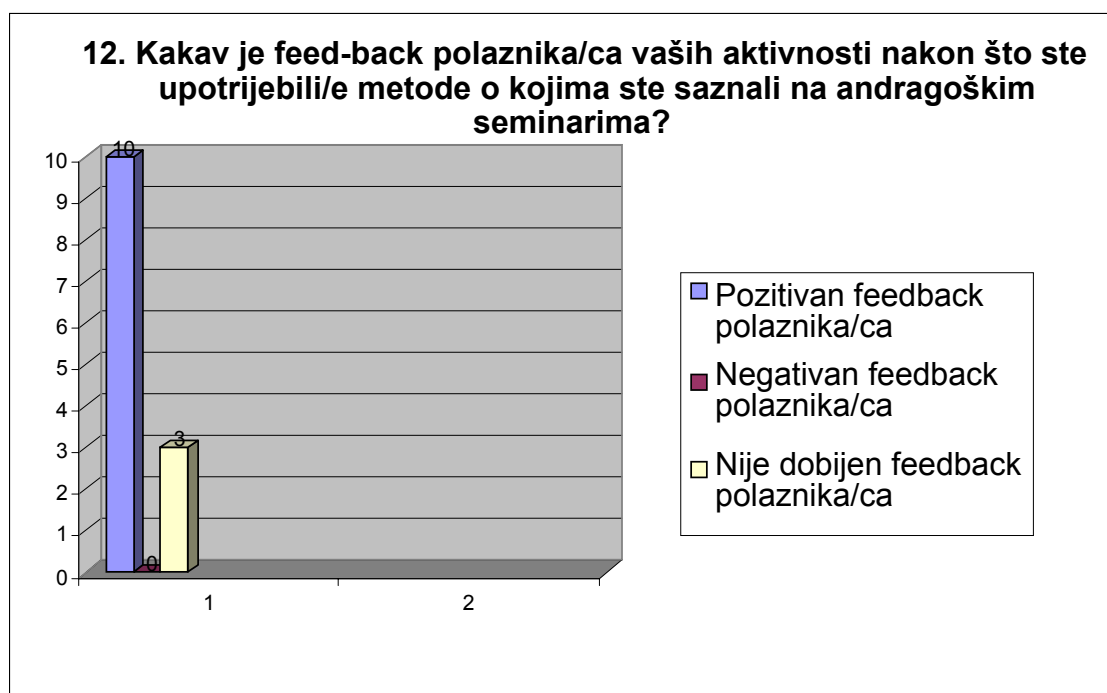
Opšti zaključak: Dakle, jasno je da nastavnici/e smatraju da su nakon andragoških seminara polaznici/e zadovoljniji/e njihovim obrazovnim radom, a kakav je u stvari feedback polaznika/ca možemo vidjeti u analizi 12. pitanja.

5.11. Pitanje br. 12

Na posljednjem pitanju iz upitnika učesnici/e seminara su navodili/e kakav je feedback polaznika/ca njihovih aktivnosti nakon što su upotrebili/e metode rada o kojima su saznali/e putem andragoških seminara.

U narednom grafikonu predstavljeni su sublimirani podaci sa poslednjeg pitanja. Odgovori su grupisani u nekoliko odgovora koji su u nastavku detaljnije analizirani.

Grafikon br. 18

76,92% ispitanika/ca je istaklo da su njihovi polaznici/e pozitivno ocijenili/e aktivnosti nastavnika/ca i samu nastavu koja je značajno obogaćena novim metodama, uvođenjem kreativnih aktivnosti, osmišljavanjem funkcionalnih sadržaja primjenljivih u praksi i sl.

Među anketiranim nije bilo onih koji/e su smatrali/e da im je novi pristup nastavi donio i negativne ocjene od samih polaznika/ca. 23,08% ispitanika/ca tvrdi da još uvijek nijesu imali/e priliku da primjene stečena znanja i vještine sa andragoških seminara u radu sa odraslim polaznicima/ama¹¹, jer do početka istraživanja nijesu radili/e sa grupom odraslih.

Opšti zaključak: U odgovorima ispitanika/ca navodi se da su polaznici/e u svom feedbacku navodili/e svoje zadovoljstvo novim pristupom nastavnika/ca obrazovnom procesu, ističući želju za ponavljanjem novoprimjenjenih nastavnih aktivnosti. Svoje zadovoljstvo polaznici/e iskazuju i zbog primjene interaktivnih metoda u nastavi, koje su donekle zamijenile do tada dominantnije tradicionalne.

Veći stepen zadovoljstva polaznika/ca obuka leži i u funkcionalnom i praktičnom karakteru novih znanja i vještina koje stižu. Povezuje se njihov sadržaj sa mogućnostima primjene u konkretnim životnim prilikama. Iz navedenih razloga ispitanici/e su mišljenja da polaznici/e iskazuju veći stepen odgovornosti za rezultate svog obrazovnog rada kao i veći stepen učešća u kreiranju nastavnog procesa, predlaganju načina obrade materije i sl.

¹¹ Među polaznicima/ama andragoških seminara bilo je nastavnika/ca iz redovnih škola koje su licencirane i kao organizatori obrazovanja odraslih, stoga pored redovne nastave obavljaju i djelatnost obrazovanja odraslih.

5.12. Zaključak rezultata dobijenih od ispitanika/ca iz centralne regije:

Istraživanje urađeno sa učesnicima/ama andragoških seminara iz centralne regije, obuhvatilo je 72,22% ispitanika, od ukupnog broja onih koji su pohađali/e navedene seminare. Dakle, od 18 učesnika/ca, uzorak u istraživanju činilo je njih 13.

Dobijeni rezultati pokazuju izuzetno visok stepen efikasnosti i efektivnosti andragoških seminara u pogledu unapređenja kvaliteta svih aspekata nastavnog procesa sa odraslim polaznicima/ama i njegovih učesnika/ca .

Kao indikatore uspješnosti uzeli smo potvrđivanje više od 70% postavljenih hipoteza u idejnom projektu. Rezultati istraživanja su potvrdili sljedeće od navedenih hipoteza:

- ✓ Andragoški seminari su veoma korisni njihovim učesnicima/ama u pogledu unapređenja znanja i vještina za rad sa odraslim polaznicima/ama;
- ✓ Polaznici/e andragoških seminara prepoznaju potrebe za daljim usavršavanjem i sticanjem naprednijih znanja i vještina iz oblasti koje su obrađene na andragoškim seminarima;
- ✓ Polaznici/e su zainteresovani/e za dalje andragoško usavršavanje;
- ✓ Elementi koji su obrađeni na andragoškim seminarima nastavnici/e već primjenjuju u praksi sa odraslim polaznicima/ama;
- ✓ Savremene nastavne metode koje su nastavnici/e upoznali/e tokom andragoških seminara pokazale su se izuzetno korisnim u njihovoj praksi;
- ✓ Prema mišljenju nastavnika/ca koji su pohađali/e andragoške seminare kvalitet njihovog obrazovnog rada sa odraslim polaznicima/ama se unaprijedio nakon što su učestvovali/e na andragoškim seminarima što dokazuje veći stepen motivacije polaznika/ca obuka i njihov napredak u savladavanju nastavnog gradiva.

Dvije, od u idejnom projektu postavljenih hipoteza, nijesu u potpunosti potvrđene, već je njihova potvrda djelimična i stoga ih nećemo tretirati kao ostvarene:

- ✓ Sve teme obrađene na andragoškim seminarima imale su svojevrsni značaj i korist za učesnike/ce seminara;
- ✓ U praksi se primjenjuju podjednako svi sadržaji sa andragoških seminara.

Predstavljeni podaci pokazuju da je od ukupnog broja postavljenih hipoteza 75% potvrđenih, te stoga rezultate efikasnosti i efektivnosti realizovanih andragoških seminara za učesnike/ce iz centralne regije mogu se smatrati krajnje afirmišućim, jer su postavljeni ishodi ostvareni.

Svaka zavisna varijabla je ispitivana posebnim pitanjem/ima, dok ćemo efekte dvije postavljene nezavisne varijable analizirati na kraju ovog istraživanja upoređujući rezultate dobijene obradom podataka od ispitanika/ca iz centralne i ispitanika/ca iz južne regije, kao i upoređujući sumirane podatke učesnika/ca iz obje regije prema kategoriji pola.

6. JUŽNA REGIJA

Prikaz podataka sa upitnika sprovedenog među učesnicima/ama andragoških seminara iz južne regije interpretiraćemo kroz:

- ✓ grafičke predstave datih odgovora na pojedinačna pitanja i njihove segmente;
- ✓ njihove narativne analize;
- ✓ poređenja sa rezultatima dobijenim istraživanjem odgovora na upitnik od ispitanika/ca iz centralne regije.

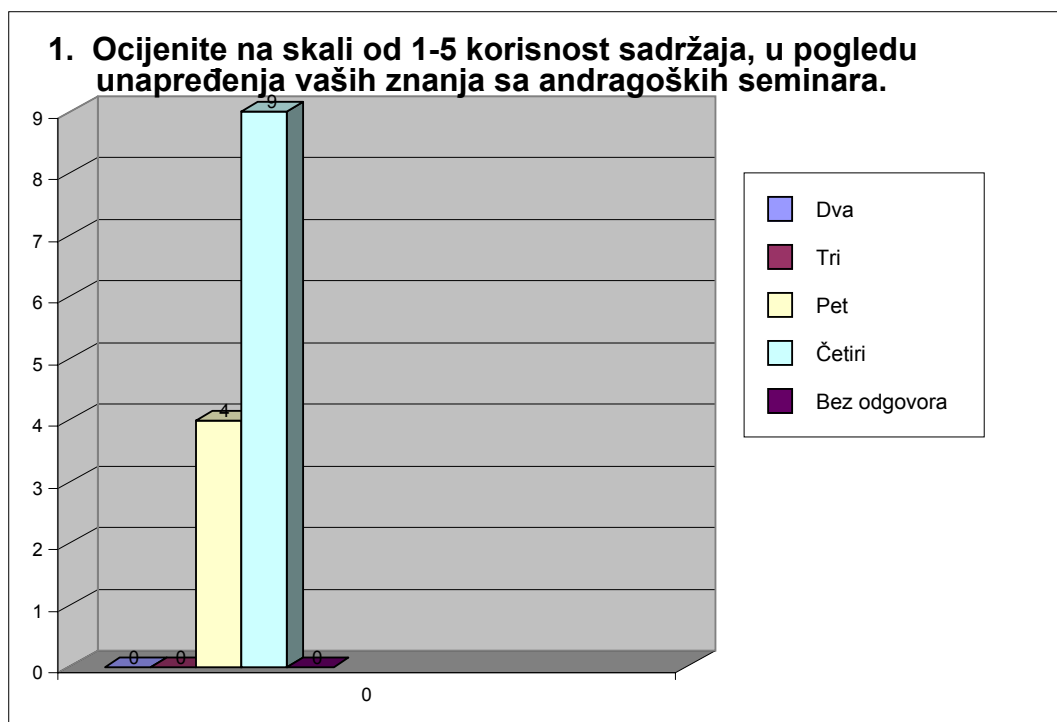
Andragoške seminare organizovane za nastavni kadar koji radi u obrazovanju odraslih iz južne regije pohađalo je 16 polaznika/ca. Na upitnik odgovorilo je njih 13, što predstavlja reprezentativan uzorak od 81,25% od ukupnog broja učesnika/ca seminara.

I kategorija pitanja

6.1. Pitanje br. 1

Dakle, prelazimo na interpretaciju rezultata dobijenih obradom podaka sa prvog pitanja iz upitnika, koje se odnosilo na procjenu učesnika/ca o korisnosti sadržaja, u pogledu unapređenja njihovih znanja sa andragoških seminara. Instrument koji je poslužio za procjenu učesnika/ca je skala procjene, čiji se raspon jedinica kretao od 1 (zanemarljiva korisnost) do 5 (izuzetna korisnost) .

Grafikon br. 19

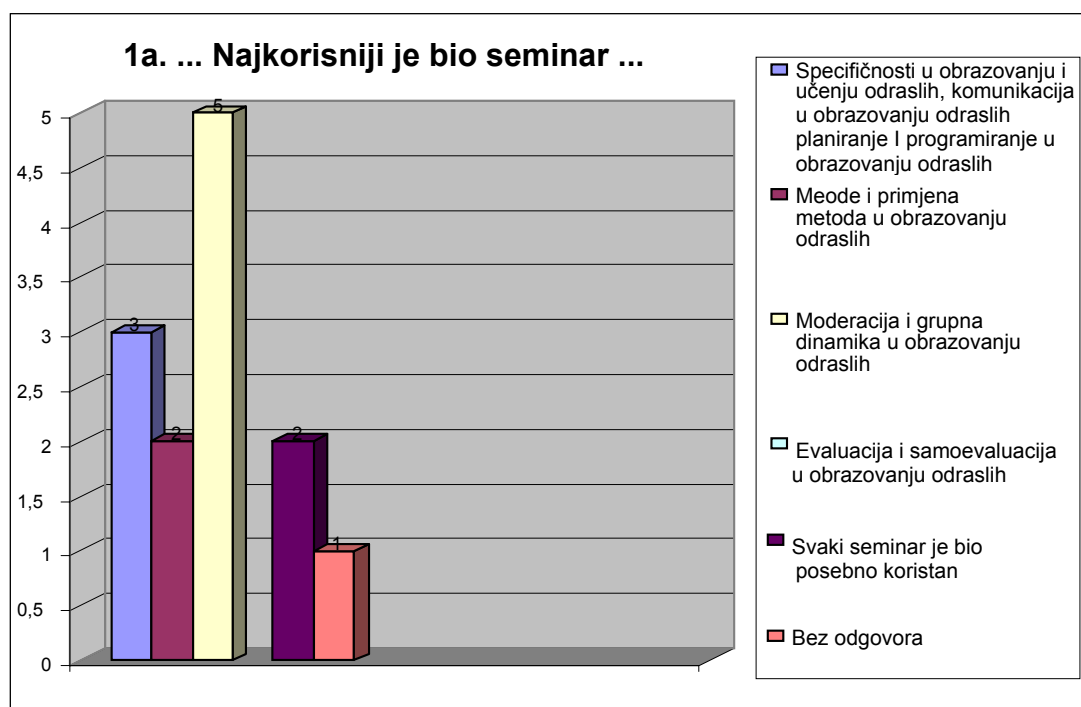
Iz priloženog grafikona uočavamo da je 69,23% ispitanika/ca mišljenja da je ocjena 5 na skali ona koja najbolje odslikava korisnost sadržaja prezentovanih na andragoškim seminarima u pogledu unapređenja njihovih znanja.

30,77% tvrdi da se korisnost ovih sadržaja sa aspekta unapređenja znanja , najbolje može odslikati ocjenom 4 na datoj skali. Prosječna ocjena na prvom pitanju je 4,69.

Poređenjem rezultata sa odgovorima ispitanika/ca iz centralne regije dobijamo nešto izmijenjenu sliku. Opšti zaključak je da su ispitanici/e iz centralne regije, sa prosječnom ocjenom 5,00 nešto bolje ocijenili/e korisnost sadržaja u odnosu na ispitanike/ce iz južne regije. Međutim, ne postoji disproporcija u odgovorima, što ukazuje na približno izjednačene procjene korisnosti seminara kod obje grupe.

Drugi dio pitanja, precizira naziv najkorisnijeg seminara. U narednom grafikonu prikazujemo date odgovore.

Grafikon br. 19

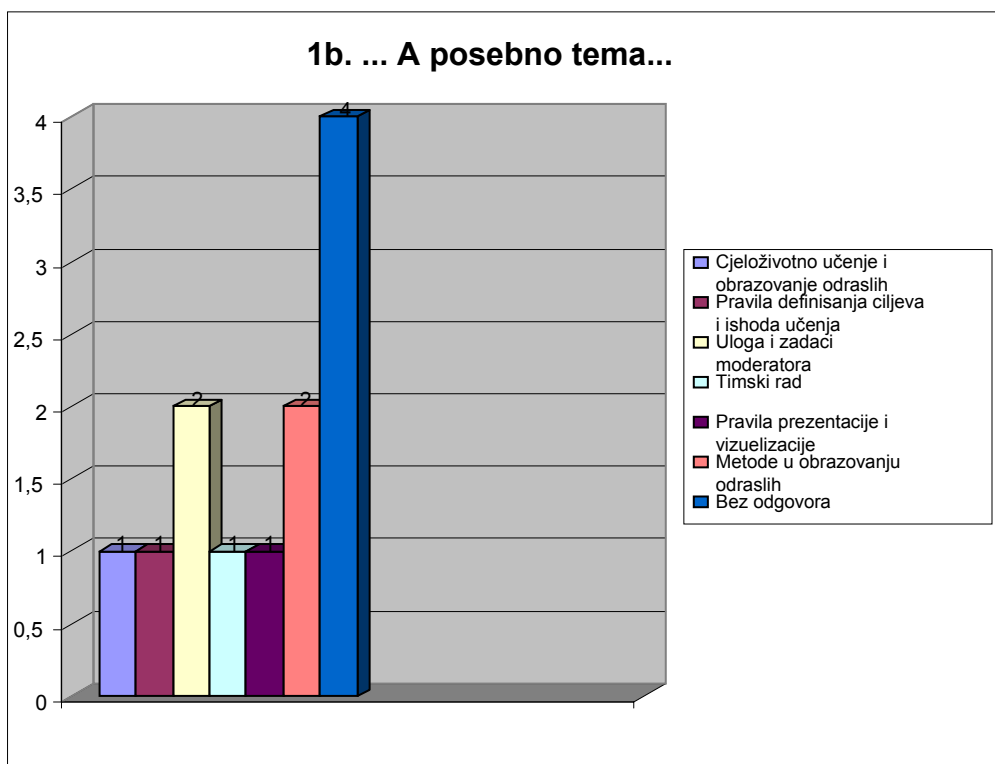
Obradom podataka sa drugog segmenta pitanja, došli smo do značajno drugačijih rezultata u odnosu na one koje smo dobili od ispitanika/ca iz centralne regije. Naime, najkorisnijim za polaznike/ce seminara iz južne regije pokazao se **treći u nizu seminara**, tj. seminar na kojem su predstavljena pravila prezentacije, vizuelizacije sadržaja, moderacije i upravljanja grupnom dinamikom, kako postati dobar nastavnik/ca i timski rad.

Kod ispitanika/ca iz centralne regije ovaj seminar je po korisnosti bio na drugom mjestu, dok je ubjedljivo najkorisniji prvi seminar o metodama i njihovoj primjeni. Za učesnike/ce iz južne regije ovaj seminar je na trećem odnosno četvrtom mjestu.

Opšti zaključak: Jedno od objašnjenja za dobijene rezultate je da su nastavnici/e iz centralne regije u prethodnom periodu intenzivnije bili/e uključeni/e u različita stručna usavršavanja u pogledu unapređenja prezentacijskih, moderacijskih i drugih vještina u odnosu na nastavnike/ce iz južne regije. Da bi adekvatno primjenjivali/e različite metode i njihove methodske varijante potrebno je da dobro usavrše gore navedene vještine koje su preduslov uspješnog rada u učionici.

Treći segment pitanja tretira temu koja se pokazala najkorisnijom za učesnike/ce seminara sa aspekta unapređenja njihovih znanja.

Grafikon br. 20

U grafikonu je evidentan visok stepen „bez odgovora“ na postavljeno pitanje. Taj procenat iznosi 30,77% od ukupnog broja anketiranih ispitanika/ca.

U poređenju sa podacima iz centralne regije imamo sasvim dva različita grafikona. Dakle, za nastavnike/ce iz centralne regije (76,92%) najkorisnija je tema o interaktivnim metodama i njihovoj primjeni, dok je u južnoj regiji istog mišljenja svega 15,38% ispitanika/ca, koliko, takođe, smatra da je najkorisnija tema bila ona koja se odnosila na ulogu i zadatke moderatora.

Opšti zaključak: Dobijeni rezultat se može tumačiti slično kao i u zaključku na 1a pitanje.

6.2. Pitanje br. 2

Drugo pitanje procjenjuje na skali od 1 do 5 korisnost sadržaja, u pogledu unapređenja sposobnosti i vještina učesnika/ca andragoških seminara, kao i koji su seminar i tema bili najkorisniji.

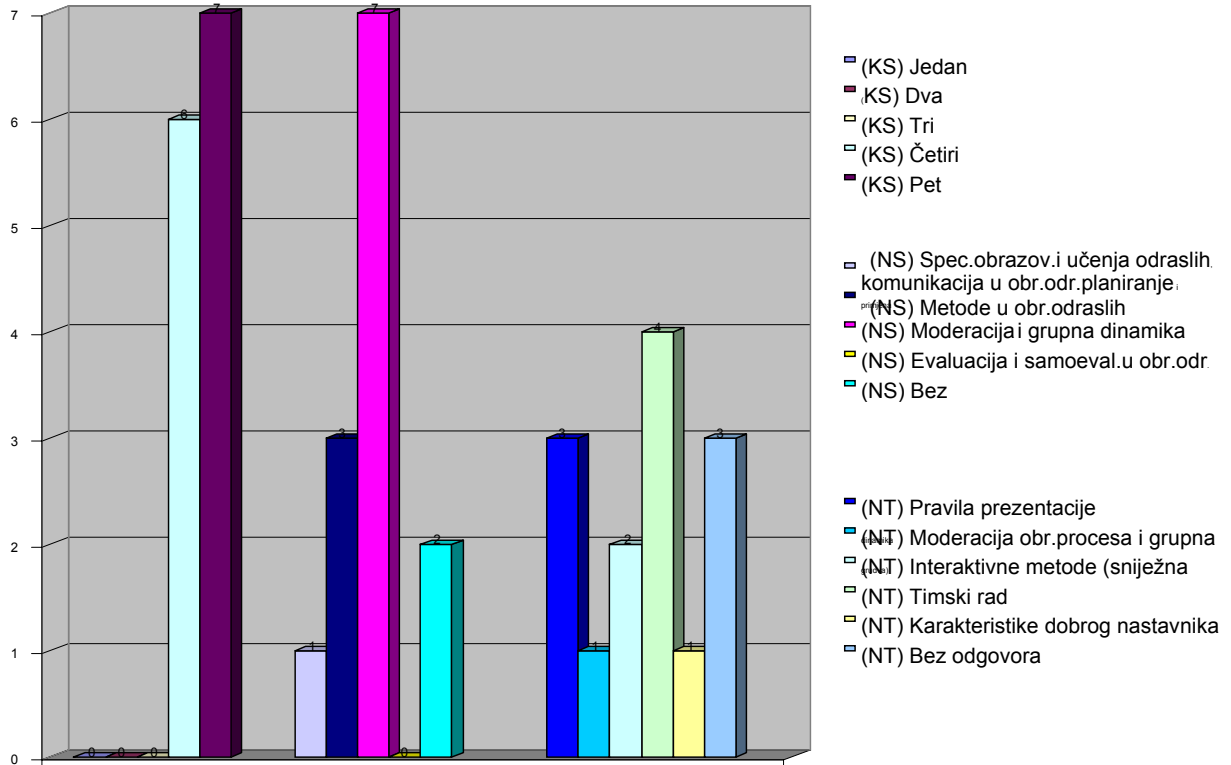
Grafički prikaz objedinjenih podataka dat je u grafikonu br. 21.

Grafikon br. 21

2. Ocijenite na skali 1-5 korisnost sadržaja, u pogledu unapređenja vještina, sa andragoških seminara

2a. ...Najkorisniji je bio seminar o... (NS)

2b. ...A posebno tema... (NT)

U obradi podataka sa drugog pitanja, napravili smo objedinjen grafički prikaz sva tri segmenta ovog pitanja, kako bi se na jednoj slici mogli lakše porediti rezultati.

U slučaju odgovora na prvi segment pitanja, sa aspekta vještina prosječna ocjena za korisnost andragoških seminara, koju su dali/e ispitanici/e iz južne regije je 4,54, dok ista ocjena dobijena od strane učesnika/ca iz centralne regije iznosi 4,85, što ne ukazuje na veliku razliku u odgovorima, ali ističe visok stepen korisnosti navedenih seminara.

Kao i u slučaju sa prethodnog pitanja, i sa aspekta vještina, za učesnike/ce iz južne regije se najkorisnijim pokazao seminar o **moderaciji i grupnoj dinamici u obrazovanju odraslih**. Kod ispitanika/ca iz centralne regije ocjene su dijametralno suprotne, prema njihovoj procjeni najkorisniji je bio seminar o **evaluaciji i samoevaluaciji u obrazovanju odraslih**, koji za ispitanike/ce iz južne regije ni jednim odgovorom nije prepoznat kao najkorisniji.

Timski rad je tema koju su učesnici/e iz južne regije okarakterisali/e kao najkorisnijom za unapređenje njihovih vještina dok je za polaznike/ce iz centralne regije akcenat stavljen na **primjenu interaktivnih metoda u obrazovanju odraslih**.

Dobijeni podaci su u korelaciji sa podacima dobijenim obradom odgovora na prvo pitanje, ali se u velikoj mjeri razlikuju u dvije posmatrane regije.

6.3. Pitanje br. 3/4

Da li vam nedostaju neka znanja i vještine iz oblasti koje su obrađene na andragoškim seminarima, bilo je 3/4 pitanje na koje su ispitanici/e odgovarali/e.

Obradom podataka dobili smo rezultat da je 76,92% ispitanika/ca odgovorilo da im nedostaju dodatna znanja i vještine iz sadržaja koji su obrađeni na andragoškim seminarima. Jedan dio njih i ističe u upitniku da je razlog takvog odgovora veoma dobra prezentacija svih sadržaja koji su rađeni tokom seminara. Ostalih 23,08% smatra da im nedostaju teme vezane za “simulacije u radu sa odraslim polaznicima/ama”, kao i tema o “aspektima timskog rada koje je moguće pratiti i procjenjivati”. Tokom seminara, nije obrađena tema “simulacije u radu sa odraslim polaznicima/ama”, tako da se ovaj predlog može staviti na listu tema koje se mogu raditi u narednom periodu. Zahtjev za dubljom analizom timskog rada, svakako se shvata kao znak za buduće planiranje seminara, koji će u cjelosti biti posvećen timskom radu, razmatrati sve njegove značajne aspekte i elemente.

U poređenju sa odgovorima iz centralne regije, koji pokazuju da 53,85% odgovora označenih sa DA i 46,15% označenih sa NE, vidimo značajnu razliku i u samim procentima, ali i u navođenju tema koje treba dodatno razraditi.

Opšti zaključak: Nakon ovog pitanja može se ukazivati na veću spremnost nastavnog kadra iz centralne regije da zahtijeva organizovanje novih seminara, predlažu teme i naravno da učestvuju u raznim oblicima stručnog usavršavanja. Sa druge strane podaci mogu i upućivati na veću spremnost učesnika/ca iz južne regije da primjenjuju “samostalni istraživački rad” u toku svog stručnog usavršavanja. Pod tim podrazumijevamo njihovu spremnost za učešće na seminarima koji im daju “okvir” u koji oni svojim samostalnim radom i usavršavanjem “sklapaju mozaik” svog napredovanja u pogledu stručnih znanja i vještina.

Naredni grafikon odslikava odgovore na treće pitanje.

Grafikon br. 22

6.4. Pitanje br. 5

Petim pitanjem željeli smo da ispitamo zainteresovanost učesnika/ca seminara za dalje andragoško usavršavanje. S obzirom da je izuzetno veliki broj ispitanika/ca na prethodno pitanje odgovorio da im ne nedostaju dodatna andragoška znanja i vještine iz oblasti koje su obrađene na seminarima, biće zanimljivo vidjeti stepen njihove zainteresovanosti za daljim andragoškim usavršavanjem kao i teme i oblasti u kojim prepoznaju svoje obrazovne potrebe te stoga predlažu njihovu realizaciju. U grafikonu br. 3 predstavljeni su odgovori ispitanika/ca koji pokazuju njihovu zainteresovanost za daljim andragoškim usavršavanjem.

Grafikon br. 23

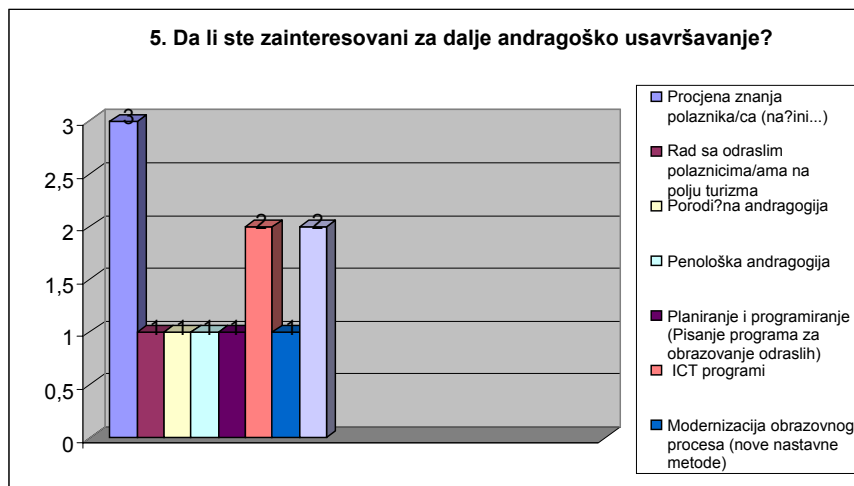

Dakle, želja za učenjem i otkrivanjem novog je evidentna. 100% ispitanika/ca je potvrdno odgovorilo na postavljeno pitanje.

Opšti zaključak: Rezultati donekle potvrđuju obrazloženje prethodnog pitanja. Odgovori ispitanika/ca sa juga Crne Gore pokazuju da su oni/e spremni/e da učestvuju na seminarima, ali to učešće se više vezuje za nove teme nego za razradu tema čije su sadržaje već pohađali/e.

U narednom grafikonu predstavljamo rezultate koji pokazuju teme i oblasti za koje su učesnici/e seminara zainteresovani/e.

Grafikon br. 24

Kako smo i pretpostavili ispitanici/e su uglavnom navodili/e teme koje nisu bile sadržajno „pokrivene” realizovanim seminarima (sadržaji iz porodične andragogije, penološke andragogije, ICT-a, rad sa grupama za određenu oblast rada, npr. obuka za turističke djelatnosti i sl.)

Među navedenim temama ponavljaju se i sadržaji koji su već dijelom obrađeni tokom seminara, npr. modernizacija nastave kroz uvođenje novih metoda i procjena znanja polaznika/ca .

Opšti zaključak: linteresovanje za daljim usavršavanjem postoji, samo se treba baviti temom i oblikovanjem njenog sadržaja koji ispunjava potrebe potencijanih polaznika/ca.

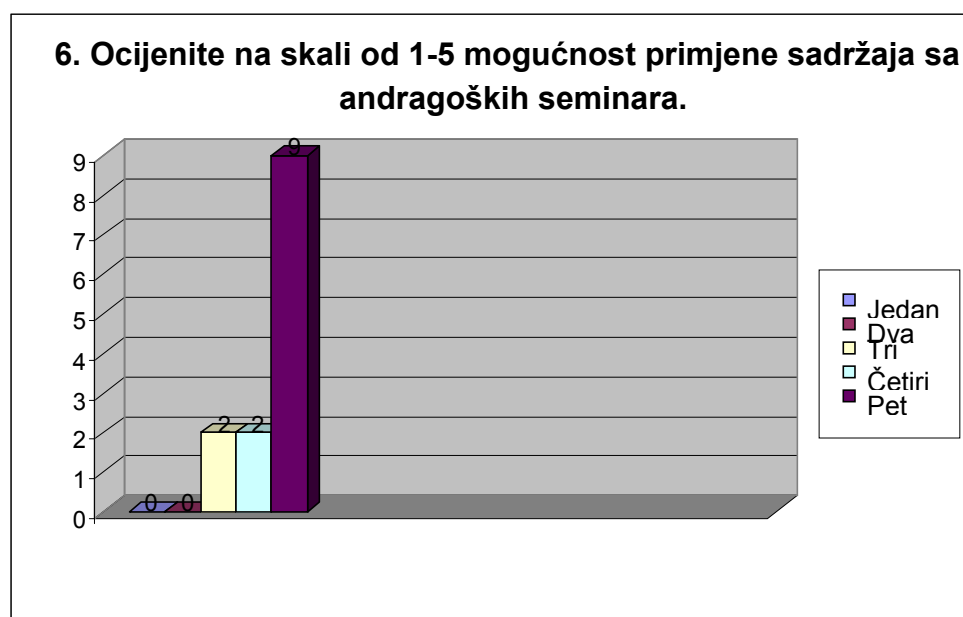
II Kategorija pitanja

6.5. Pitanje br. 6

U okviru druge kategorije pitanja, između ostalog, ispitujemo stepen praktične primjene stečenih znanja, vještina i kompetencija .

Prema mišljenju ispitanika/ca relativno je visoka mogućnost primjene stečenih znanja, vještina i kompetencija (grafikon br. 25).

Grafikon br. 25

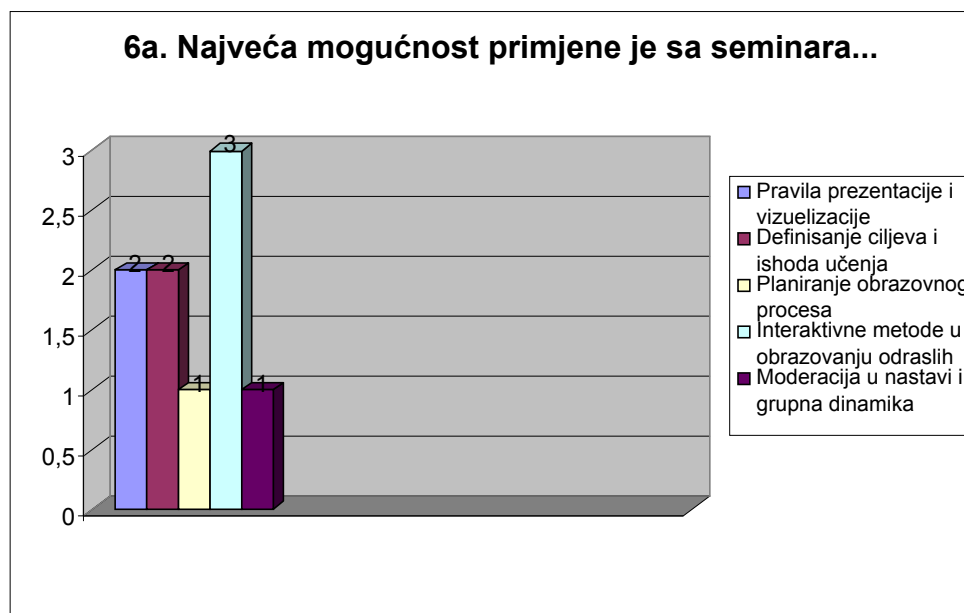
Prosječna ocjena o mogućnostima primjene sadržaja stečenih na andragoškim seminarima iznosi 4,54 što je relativno visok prosjek primjene obrazovnih sadržaja u praksi. Poredeći ove rezultate sa podacima dobijenim od ispitanika/ca iz centralne regije je identičan. Dakle ispitanici/e iz obje regije u kojima je vršeno istraživanje su ocijenili/e mogućnost primjene obrađenih sadržaja relativno visokim ocjenama čiji prosjek iznosi 4,54.

U daljem dijelu obrade šestog pitanja analiziramo koji su se sadržaji pokazali najprimjenljivijim u praktičnom radu sa odraslim polaznicima/ama.

Od ukupnog broja ispitanika/ca, njih 38,46% tvrdi da je podjednaka široka mogućnost primjene sadržaja sa svih seminara.

Ostali/e ispitanici/ce su konkretno navodili/e one sadržaje koji su se po njihovom mišljenju pokazali najprimjenljivijim u praktičnom radu. Slikoviti prikaz njihovih odgovora dat je u grafikonu br.26.

Grafikon br. 26

Dakle, analiziramo odgovore od 61,54% ispitanika/ca od ukupnog broja anketiranih, koji/e su navodili/e sadržaje od najveće primjene u praktičnom radu.

Za razliku od odgovora na prethodna pitanja, po prvi put od učesnika/ca iz južne regije imamo tvrdnju da se seminar o **metodama i njihovoj primjeni u obrazovanju odraslih**, pokazao kao sadržajno najprimjenljivijim u praksi. Za ovu tvrdnju se opredijelilo 30% ispitanika/ca, dok se seminar o **moderaciji i grupnoj dinamici pokazao**, prema njihovim procjenama, među ostalim seminarima sadržajno najmanje primjenljiv.

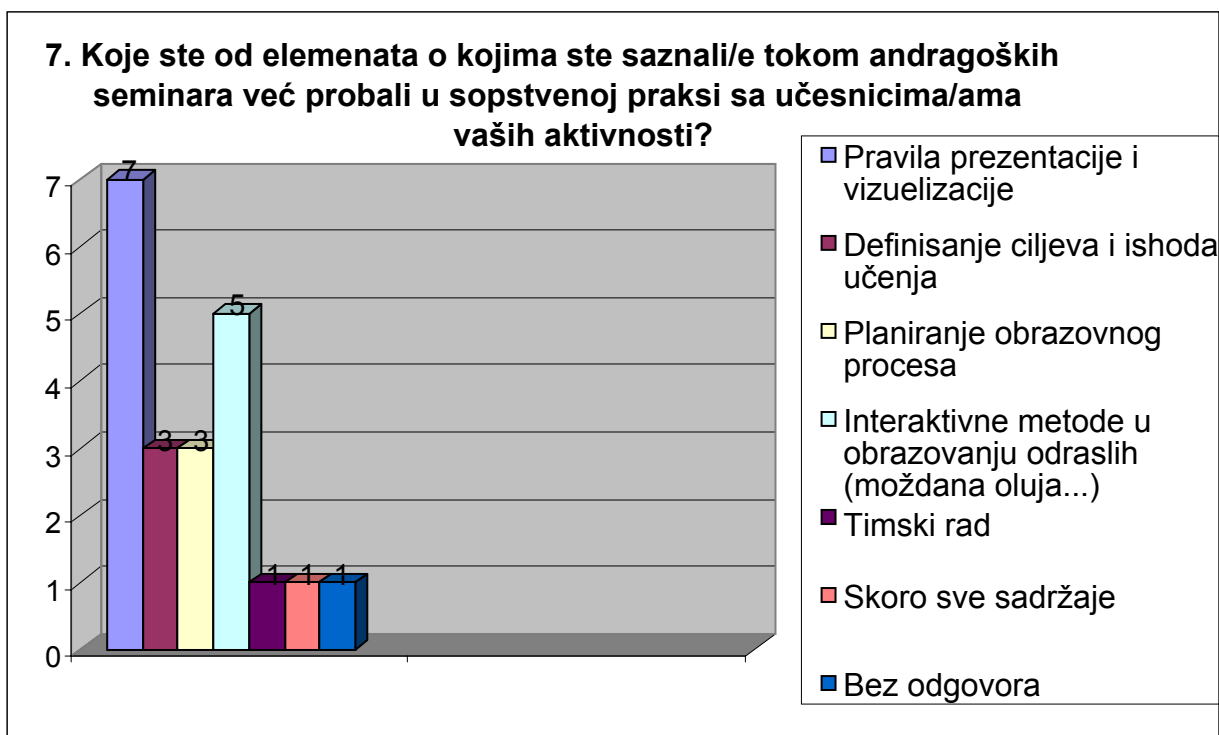
Ovaj rezultat donekle iznenađuje jer se seminar o moderaciji i upravljanju grupnom dinamikom, prema mišljenju ispitanika/ca iz južne regije, pokazao najkorisnijim i sa aspekta unapređenja znanja, ali i sa aspekta unapređenja vještina. U poređenju sa odgovorima ispitanika/ca iz centralne regije uočavamo relativnu doslednost u pogledu procjene sadržajno najprimjenljivijeg seminara.

Opšti zaključak: Ovaj rezultat možemo shvatiti kao posljedicu intenzivnije primjene sadržaja obrađenih na seminaru o metodama, jer se oni mogu primjenjivati neposredno po završetku seminara. Za primjenu ostalih tema potrebno je vrijeme tokom kojih će se stvoriti bitni preduslovi za njihovu implementaciju.

Stoga, u daljem toku obrazovnog procesa može se očekivati veći intenzitet primjene sadržaja koji su stečeni na preostala tri seminara.

6.6. Pitanje br. 7

Sedmo pitanje iz upitnika poslužilo nam je donekle i kao razrada i provjera posebno šestog, ali i prethodnih pitanja. Stoga smo pitali učesnike/ce seminara koje su od elemenata o kojima su saznali/e tokom andragoških seminara već probali/e u sopstvenoj praksi sa učesnicima/ama svojih aktivnosti. Njihovi odgovori dati su u grafikonu br. 27 nakon kojeg slijedi interpretacija istih.

U interpretaciji odgovora na postavljeno pitanje obratićemo pažnju na dva najbrojnija odgovora. Vrijednosti dodate odgovorima se ne poklapaju sa brojem ispitanika/ca jer su neki/e od njih navodili/e više sadržaja koje primjenjuju u praksi. U obradi podataka sa sedmog pitanja od učesnika/ca iz centralne regije dobili smo iskristalisan „ledeni brijeg” i dali obrazloženje za takvo tumačenje dobijenih rezultata. U ovom slučaju imamo nešto drugačiju sliku, jer oni elementi koji nisu bili dovoljno vidljivi za ispitanike/ce iz centralne regije, za njihove kolege/inice sa juga su bili dominantni u pogledu njihove primjene u praktičnom radu. **Pravila prezentacije i vizuelizacije** su sadržaji koji se već intenzivno primjenjuju u praksi, pri čemu tumačimo iskaze ispitanika/ca u smislu unapređenja njihovih prezentacijskih i komunikacijskih vještina, a ne kao sadržaje koji su kao tema predstavljeni polaznicima/ama raznih kurseva i obuka.

Opšti zaključak: Izuzetno je pozitivno i važno što nastavnici/e intenzivno rade na unapređenju svojih kompetencija koje im pružaju osnov za praktičnu primjenu drugih znanja i vještina. S obzirom da se metode i njihova primjena, koje su za predstavnike/ce centralne regije bile u potpunosti dominantne, kod učesnika/ca sa juga nalaze na drugom mjestu, zaključujemo koliko se na slici ranije predstavljenog „ledenog brijega” počelo otkrivati onog nevidljivog i podržavajućeg dijela koji je bio relativno skriven od prvog utiska ispitanika/ca.

Mišljenja smo da su u odnosu na učesnike/ce iz centralne regije, učesnici/e sa juga obratili više pažnje na druge aspekte koje primjenjuju u svojoj nastavi, idući korak dalje od onog što je najvidljivije za sve učesnike/ce obrazovnog procesa. Primjena sadržaja o metodama je svakako nešto što ima vidljiviji i snažniji efekat za same polaznike/ce i nešto što će nastavu učiniti dinamičnijom od same promjene načina predavanja sadržaja koristeći npr. drugačije tehnike. Nismo mišljenja da drugi element ne može bitno izmijeniti nastavni proces, već pokušavamo da kroz povlačenje paralele između ove dvije, i onako tijesno povezane i isprepletane

aktivnosti, prikažemo njihovu međuzavisnost i uslovljenost. Predstavljene elementi se ne mogu odvojeno posmatrati, jer sami po sebi nijesu dovoljan preduslov kvalitetne nastave. Sadržaji koji su se po odgovorima ispitanika/ca iskristalisali kao dominirajući su u velikoj mjeri i stvar lične percepcije, stila u nastavi, vremena koje je proteklo nakon andragoške obuke, strukture i broja polaznika/ca, sadržaja koji se obrađuju i dr. faktora koji bitno modifikuju nastavni proces.

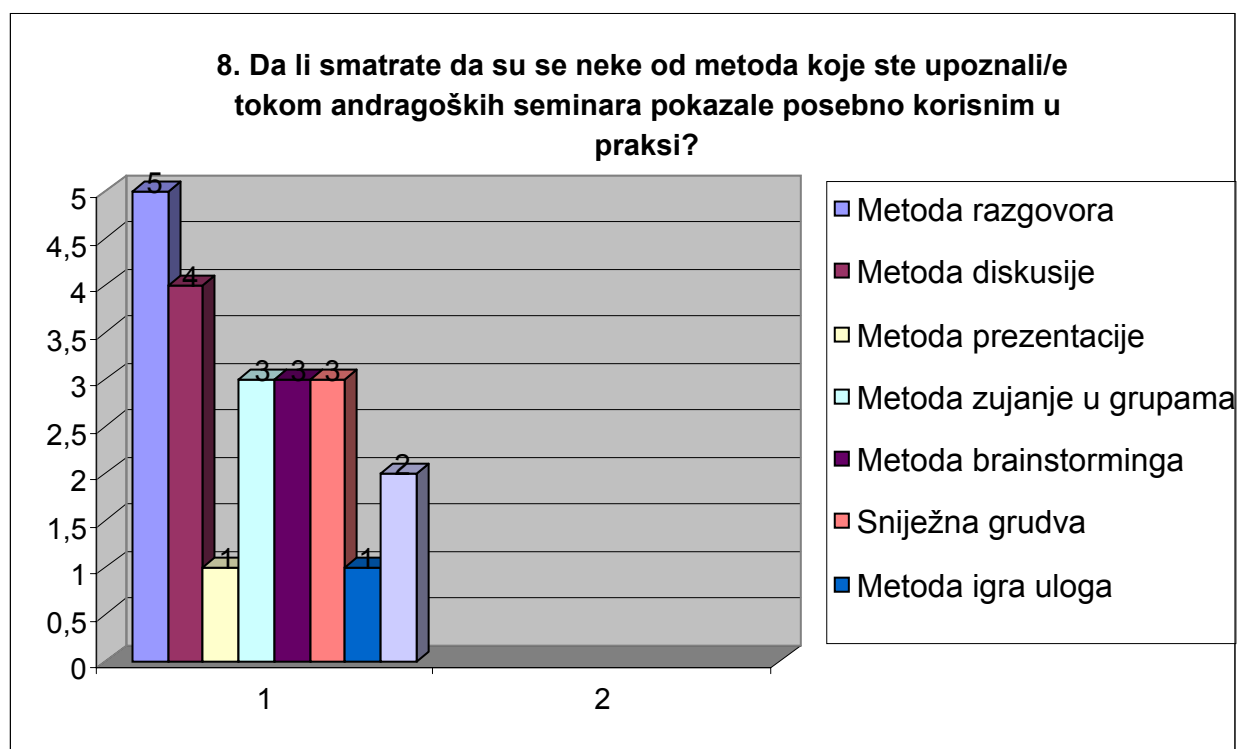
6.7. Pitanje br. 8

Osmim pitanjem dublje analiziramo područje metoda. Stoga smo ispitanike/ce pitali da li smatraju da su se neke od metoda koje su upoznali/e tokom andragoških seminara pokazale izuzetno korisnim u njihovoj praksi, ako da, koje su to metode?

Među anketiranim nije bilo onih koji/e su smatrali/e da nije bilo makar jedne metode koju bi izdvojili/e kao izuzetno korisnu.

Koje su metode ispitanici/e posebno izdvojili/e najbolje odslikava naredni grafički prikaz.

Grafikon br. 28

Za razliku od ispitanika/ca iz centralne regije koji/e su metode demonstracije i brainstorminga prepoznali/e kao najkorisnijima među ostalim metodama (čiji značaj time nije umanjen), za ispitanike/ce iz južne regije najkorisnijim su se pokazale **metoda razgovora** i **metoda diskusije**, što smatramo dosta upućuje na stil rada nastavnika/ca i način na koji oni/e realizuju nastavu.

Opšti zaključak: Ono što je pozitivno jeste to što su ispitanici/e navodili/e više različitih metoda koje su se u njihovoj praksi pokazale izuzetno korisnim. Taj podatak ukazuje na činjenicu da se u nastavni proces kontinuirano uvode promjene koje dinamiziraju proces učenja.

6.8. Pitanje br. 9

Da li smatrate da su neke od metoda rada, znanja, vještina ili sposobnosti koje ste upoznali/e tokom andragoških seminara posebno korisne za vašu stručnu oblast u radu sa odraslima? Koje? Ovako je glasilo deveto pitanje iz upitnika.

Kao i u obradi odgovora na deveto pitanje kod ispitanika/ca iz centralne regije i u ovom slučaju ćemo faktorskom analizom grupisati odgovore u tri kategorije:

- ✓ Metode
- ✓ Znanja
- ✓ Vještine

Metode: Demonstracije, prezentacije, studija slučaja, tekst metoda, metoda laboratorijskog i praktičnog rada, mape uma, sve interaktivne nastavne metode, ice-breakeri, brainstorming, igre uloga, radionica, sniježna grudva, razgovor, diskusija, primjena tehnike šest šešira¹².

Znanja: O konfliktima, o primjeni interaktivnih nastavnih metoda.

Vještine: Rješavanje konflikata, prezentovanja, strpljivost i istrajnost.

Dakle, grupisali smo podatke u tri kategorije radi njihove lakše analize i interpretacije.

Kao i kod ispitanika/ca iz centralne regije, u stručnoj praksi učesnika/ca seminara sa juga najkorisnijim su se pokazale **interaktivne metode**, koje su se nakon andragoških seminara počele uvoditi u praksu i kombinovati sa do tada korištenim metodama.

Kada je u pitanju analiza znanja stečenih na seminarima koja su se pokazala najkorisnijim u stručnoj praksi učesnika/ca seminara, dolazimo do iznenađujuće malog broja odgovora. Tačnije samo je nekoliko ispitanika/ca navelo neka od znanja koja su se pokazala korisnim u njihovoj praksi. Očekivano je bilo da će se među prvima naći odgovori vezani za znanja i vještine o moderaciji, prezentaciji i vizuelizaciji kao i sadržaji o interaktivnim metodama. Međutim, posmatrano sa aspekta znanja zaključujemo da se od pomenutih jedino navode interaktivne metode, a pri analizi vještina nijesu pomenute one koje su bile dominantne u odgovorima na prethodna pitanja. Stoga, za razliku od odgovora ispitanika/ca iz centralne regije, iznenađuje rezultat dobijen analizom podataka sa ovog pitanja za ispitanike/ce iz južne regije. Podaci su iznenađujući jer ne sadrže onu doslednost odgovaranja na pitanja koja je bila prepoznatljiva kod ispitanika/ca iz upoređujuće grupe.

Opšti zaključak: Odgovori su dosta "šareniji", drugačiji od očekivanih i manje detaljni od odgovora nastavnika/ca iz centralne regije. Razlog tome može biti i još kraći vremenski period koji su ovi/e nastavnici/e imali/e za primjenu sadržaja u praksi nakon završetka andragoških seminara. To je zbog toga što su obuke za ovu regiju slijedile nakon obuka u centralnoj regiji. Dakle potrebno je vrijeme koje će ova grupa ispitanika/ca imati za detaljniju analizu i sintezu stečenih znanja i vještina prije njihove sveobuhvatnije i intenzivnije primjene u praksi.

6.9. Pitanje br. 10

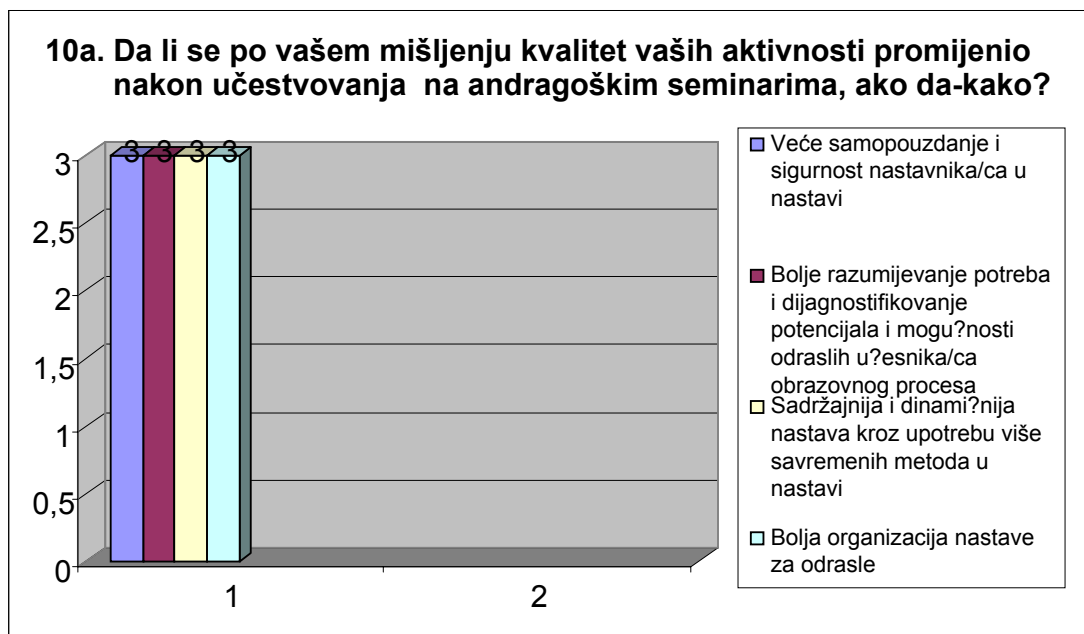
Kako bi poredili podatke sa desetog pitanja među obje grupe ispitanika/ca, prikazaćemo grafičku sliku dobijenih rezultata. Ispitanike/ce smo pitali da li se po

¹² Tehnika šest šešira je jedna od onih koje smo koristili tokom seminara, a primijenjena je prilikom obrade teme „Timski rad“.

njihovom mišljenju kvalitet aktivnosti promijenio nakon što su učestvovali/e na andragoškim seminarima? Ako da, kako?

U jednom od upitnika odgovor je ostao upraženjen u cjelosti, dok su se ostali ispitanici/e potvrdno izjasnili/e na prvi dio postavljenog pitanja, a njegov drugi segment analiziraćemo nakon predstavljanja u grafikonu br. 29.

Grafikon br. 29

Po prvi put u obradi podataka dobijamo sliku ujednačenih „stubaca”. Dakle, 12 ispitanika/ca je dalo svoje mišljenje na ovo pitanje i dobili smo jednako važne odgovore koji se dijele u četiri pravca.

Opšti zaključak je da su nakon andragoških seminara učesnici/e unaprijedili/e svoje samopouzdanje u nastavi, što im jednim dijelom garantuje raznovrsniju, kreativniju i dinamičniju nastavu. Iz odgovora smo i vidjeli da se njihova nastava upravo i promijenila u tom pravcu veće dinamičnosti i raznolikosti sadržaja.

Zatim, usavršili/e su svoju sposobnost razumijevanja potreba, mogućnosti i sposobnosti polaznika/ca što im pruža mogućnost dobrog individualnog i u slučaju potrebe individualizovanog pristupa nastavi.

Zbog svega gore prepoznatog i navedenog promijenila se i organizacija same nastave u smislu njenog unapređenja. Bolje se planiraju aktivnosti za koje znamo da li zahtijevaju predznanje polaznika/ca o određenoj temi, koliko polaznika/ca je potrebno za njeno izvođenje, koliko vremena zahtijeva, koje efekte njome možemo ostvariti i sl.

U slučaju grupe iz centralne regije nastava je bitno unaprijeđena u pogledu uvođenja većeg broja novih metoda koje zahtijevaju punu aktivnost polaznika/ca, što rezultira aktivnim učenjem tokom trajanja nastave.

Opšti zaključak: Dakle, učesnici/e iz južne regije, sudeći po njihovim odgovorima nijesu dali/e poseban primat nijednom segmentu koji je bitno unaprijeđen, već je uspostavljen balans između više njih.

U nastavku prelazimo na obradu podataka iz poslednje kategorije pitanja, koja se tiču objektivnih kriterijuma.

III kategorija pitanja

6.10. Pitanje br. 11

Jedanaestim pitanjem procjenjuje se promjena kvaliteta nastave nakon pohađanja andragoških seminara, na osnovu analize evaluacija nastave od strane polaznika/ca.

Slično prethodnom pitanju, dobili smo situaciju da je ovog puta 11 ispitanika/ca pozitivno odgovorilo na prvo potpitanje, dok su dva upitnika u smislu odgovora na ovo pitanje ostala upražnjena. U daljem tekstu ćemo razmatrati kako se kvalitet aktivnosti nastavnika/ca promijenio.

U toj analizi korišćićemo isti pristup kao i u slučaju analize ovog pitanja sa predstavnicima/ama iz centralne regije.

Odgovori ispitanika/ca:

Ispitanik/ca br.1: Svakako. Sredstva rada su ocjenjena visočijim ocjenama.

Ispitanik/ca br.2: Svakako. Sredstva rada su ocjenjena visočijim ocjenama.

Ispitanik/ca br.3: Mislim da je upravo zbog primjene novih metoda u radu poraslo interesovanje učenika, a samim tim i njihovo znanje.

Ispitanica br.4: Da, napredovali su, jer kroz samostalan rad i rad u grupama na samom predavanju savladaju znatan dio gradiva.

Ispitanik/ca br.5: Da. Izuzetna organizovanost, vještina prenošenja znanja, metode koje su upotrebljavale i načini ophođenja voditeljki seminara poslužili su mi kao odličan model. Metode i načini prezentovanja koje koristim sad su usklađeniji sa načinima učenja i potrebama odraslih

Ispitanik br.6: Da. Izuzetna organizovanost, vještina prenošenja znanja, metode koje su upotrebljavale i načini ophođenja voditeljki seminara poslužili su mi kao odličan model. Metode i načini prezentovanja koje koristim sad su usklađeniji sa načinima učenja i potrebama odraslih.

Ispitanik/ca br.7: Polaznici/e imaju sposobnost kulture dijaloga, usvojili/e su mogućnost korištenja raznovrsnih izvora informacija (internet, stručna literatura). Postignuća polaznika/ca su u skladu sa njihovim mogućnostima. Polaznici/e su osposobljeni/e za samostalno prezentovanje i motivisani/e su za individualno istraživanje.

Ispitanik/ca br.9: Da, jer polaznici/e više učestvuju u procesu obrazovanja kroz ove nove metode.

Ispitanik/ca br.10: Polaznici/e imaju sposobnost kulture dijaloga, usvojili/e su mogućnost korišćenja raznovrsnih izvora informacija (internet, stručna literatura). Postignuća polaznika/ca su u skladu sa njihovim mogućnostima. Polaznici/e su osposobljeni/e za samostalno prezentovanje i motivisani/e za individualno istraživanje.

Ispitanik/ca br.10: S ozirom da sam nakon seminara bila u prilici da držim razne prezentacije odrasloj populaciji – na međunarodnim konferencijama (ACES kick-off meeting in Sarajevo, kolektiv srednje ekonomske škole, lokalni mediji) moju vještinu prezentovanja i zanimljiv nastup su uvijek svi hvalili – a tome je vjerovatno doprinio i andragoški seminar.

Ispitanik/ca br.11: Polaznici/e smatraju da su znanja stekli na jasan, precizan i konkretan način koji im omogućava bolje razumijevanje materije.

Predstavili smo odgovore ispitanika/ca u cjelosti kako bi opet kroz jedan holistički pristup ukazali na njihovu širinu.

Opšti zaključak: Kod učesnika/ca seminara iz južne regije desile su se promjene u nastavnim aktivnostima i to na bolje. Te promjene se ogledaju u: boljim ocjenama od strane polaznika/ca, njihovom većom motivacijom za aktivnim učešćem u nastavi (što je rezultat uvođenja novih metoda u nastavni proces); unapređenju kompetencije „učiti kako učiti” (koju predavači/ce trebaju prenijeti svojim polaznicima/ama), boljim prezentacijskim i moderacijskim vještinama nastavnika/ca i sl.

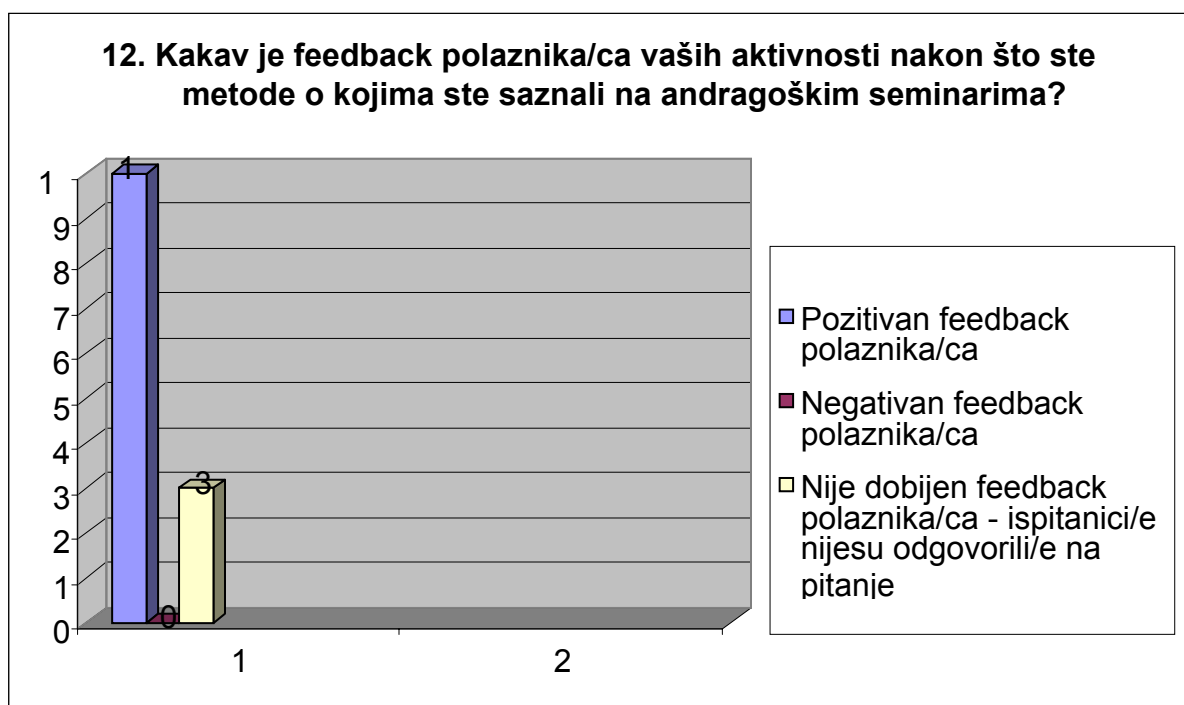
Dakle, jasno je da nastavnici/e smatraju da su nakon andragoških seminara polaznici/e zadovoljniji/e njihovim obrazovnim radom, a kakav je u stvari feedback polaznika/ca možemo vidjeti u odgovorima na naredno pitanje.

6.11. Pitanje br. 12

Na posljednjem pitanju iz upitnika učesnici/e seminara su navodili/e kakav je feedback polaznika/ca njihovih aktivnosti nakon što su upotrijebili/e metode rada o kojima su saznali/e putem andragoških seminara.

Kao i u slučaju obrade upitnika kod učesnika/ca iz centralne regije, na narednom grafikonu predstavimo sublimirane podatke sa posljednjeg pitanja. Odgovori su grupisani u nekoliko odgovora koji su u nastavku detaljnije analizirani.

Grafikon br. 30

Od ukupnog broja ispitanika/ca, njih 76,92% je istaklo da su njihovi polaznici/ce pozitivno ocijenili/e nastavu i aktivnosti nastavnika/ca koja je značajno unaprijeđena primjenom novih metoda, uvođenjem kreativnih aktivnosti, osmišljavanjem funkcionalnih sadržaja primjenljivih u praksi i sl.

Među anketiranim nije bilo onih koji su smatrali/e da im je novi pristup nastavi donio i negativne ocjene od samih polaznika/ca. 23,08% ispitanika/ca nije dalo odgovor na

ovo pitanje, što možemo tumačiti i još uvijek neizvršenom evaluacijom svog rada nakon učešća na seminarima.

Opšti zaključak: Iz priloženog se vidi da su odgovori izuzetno slični odgovorima ispitanika/ca iz centralne regije. Procenti se slažu u cjelosti, razlika je samo u trećoj kategoriji, jer smo kod učesnika/ca iz centralne regije imali konkretne odgovore u smislu da još uvijek nijesu izvršili/e evaluaciju svog rada kroz davanje mogućnosti polaznicima/ama da ocijene određene aspekte nastave. Navedeni procenat ispitanika/ca iz južne regije je nasuprot tim odgovorima propustio priliku da odgovori na postavljeno pitanje, te smo stoga te "odgovore" svrstali u treću kategoriju, koja je dopunjena dodatnom konstatacijom.

U odgovorima ispitanika/ca navodi se da su polaznici/e u svom feedbacku isticali/e svoje zadovoljstvo novim pristupom nastavnika/ca obrazovnom procesu.

Svoje zadovoljstvo polaznici/e iskazuju prije svega zbog: većeg i aktivnijeg učešća u nastavi svih polaznika/ca (uključujući i one koji su bili/e pasivni/e), samim tim većeg obima usvojenih znanja i vještina tokom trajanja same nastave,

povećanog stepena unapređenja sposobnosti tolerancije i poštovanja različitosti, podsticanja njihove kreativnosti u praktičnim aktivnostima i primjeni stečenih znanja u praksi, mnogo bolje komunikacije među polaznicima/ama i sa predavačem/icom, mnoštva interaktivnih metoda koje su se počele koristiti u nastavi. Kao rezultat gore navedenih razloga za povećanje iskazanog stepena zadovoljstva nastavom, polaznici/e navode i želju da se u daljem radu nastavi sa novim pristupom nastavnom procesu.

6.12. Zaključak rezultata dobijenih od ispitanika/ca iz južne regije:

Istraživanje urađeno sa učesnicima/ama andragoških seminara iz južne regije obuhvatilo je 81,25% ispitanika/ca, od ukupnog broja onih koji su pohađali/e pomenute seminare. Dakle od 16 učesnika/ca, uzorak u istraživanju činilo je njih 13.

Gotovo slično kao i u slučaju interpretacije sumiranih rezultata dobijenih na osnovu **odgovora ispitanika/ca iz centralne regije, suma dobijenih rezultata od učesnika/ca iz južne regije pokazuje izuzetno visok stepen efikasnosti i efektivnosti andragoških seminara. Rezultati se ogledaju u unaprijeđenju kvaliteta brojnih aspekata nastavnog procesa namijenog odraslim polaznicima/ama. Evidentne su i promjene koje se, takođe, ogledaju u unapređenju kompetencija nastavnika/ca, koje im omogućavaju veći stepen sigurnosti u nastavi, bolju komunikaciju sa polaznicima/ama, dinamizaciju nastave i uključivanje svih polaznika/ca u nastavni proces, podsticanje kako individualnog tako i timskog duha i rada u nastavi i dr. aspekata nastavničke uloge.**

Pokazan je izuzetno visok stepen sličnosti pojedinih odgovora ispitanika/ca iz obje grupe. Potpuni konsenzus postoji kod procjene korisnosti sadržaja za unapređenje znanja, vještina i sposobnosti nastavnika/ca, mogućnosti primjene sadržaja u praksi, zainteresovanosti za dalje usavršavanje u oblasti obrazovanja odraslih, unapređenja sveukupnog kvaliteta njihovih aktivnosti i povećanog stepena zadovoljstva polaznika/ca obuka.

Izvjestne razlike se uočavaju u onim segmentima koji se odnose na preciziranje konkretnih znanja, vještina i sposobnosti koje su unaprijeđene, definisanje metoda koje su dale najbolje rezultate u nastavi, određivanje najkorisnijih sadržaja i sl.

Razlike postoje kako zbog stila rada nastavnika/ca, tako i zbog zahtjeva grupe polaznika/ca, njihovih potreba, potencijala i sposobnosti, sadržaja koji se obrađuju, načina organizacije nastave, raspoloživih sredstava i tehnika kojima se mogu koristiti u nastavnom procesu, izdvojenih sredstava za realizaciju nastave i dr. faktora koji oblikuju nastavni proces.

Kao indikatore uspješnosti, u idejnom projektu na kojem se zasniva ovo istraživanje, uzeli smo potvrđivanje više od 70% postavljenih hipoteza. Rezultati istraživanja su potvrdili sljedeće od navedenih hipoteza:

- ✓ Andragoški seminari su veoma korisni njihovim učesnicima/ama u pogledu unapređenja znanja i vještina za rad sa odraslim polaznicima/ama;
- ✓ Polaznici/e andragoških seminara prepoznaju potrebe za daljim usavršavanjem i sticanjem naprednijih znanja i vještina iz oblasti koje su obrađene na andragoškim seminarima;
- ✓ Polaznici/e su zainteresovani/e za dalje andragoško usavršavanje;
- ✓ Elementi koji su obrađeni na andragoškim seminarima nastavnici/e već primjenjuju u praksi sa odraslim polaznicima/ama;
- ✓ Savremene nastavne metode koje su nastavnici/e upoznali/e tokom andragoških seminara pokazale su se izuzetno korisnim u njihovoj praksi;
- ✓ Prema mišljenju nastavnika/ca koji su pohađali/e andragoške seminare kvalitet njihovog obrazovnog rada sa odraslim polaznicima/ama se unaprijedio nakon što su učestvovali/e na andragoškim seminarima što dokazuje veći stepen motivacije polaznika/ca obuka i njihov napredak u savladavanju nastavnog gradiva.

Dvije, od u idejnom projektu postavljenih hipoteza, nijesu u potpunosti potvrđene, već je njihova potvrda djelimična i stoga ih nećemo tretirati kao ostvarene:

- ✓ Sve teme obrađene na andragoškim seminarima imale su svojevrtni značaj i korist za učesnike/ce seminara;
- ✓ U praksi se primjenjuju podjednako svi sadržaji sa andragoških seminara;

Predstavljeni podaci pokazuju da je od ukupnog broja postavljenih hipoteza 75% potvrđenih, te stoga rezultati efikasnosti i efektivnosti realizovanih andragoških seminara za učesnike/ce iz južne regije mogu se smatrati krajnje afirmišućim, jer su postavljeni ishodi ostvareni.

Dvije hipoteze koje su se i u slučaju odgovora ispitanika/ca iz centralne kao i odgovora ispitanika/ca iz južne regije, pokazale nepotvrđenim, ne posmatramo nikako kao sadržajno neostvarene pretpostavke. Jednostavno one su dostignute svojim većim dijelom. To znači da su pojedini strukturni elementi ovih hipoteza potvrđeni u cjelosti, neki u nešto manjoj mjeri, dok se o drugima ispitanici/e nijesu izjasnili/e.

Međutim, kako smo ove pretpostavke posmatrali isključivo kao cjelinu iz tog razloga se one u zaključku navode kao neostvarene.

I pored pojedinih rezultata koji se u manjoj ili većoj mjeri razlikuju u odgovorima ispitanika/ca iz jedne i druge grupe, možemo izvesti zajednički zaključak koji upućuje na to da su andragoški seminari bili izuzetno korisni njihovim učesnicima/ama, koji/e su iskazali/e svoju dalju spremnost za dodatnim usavršavanjem na polju obrazovanja odraslih.

7. Analiza odgovora ispitanika/ca prema polu

Nakon što smo predstavili odgovore ispitanika/ca iz centralne i južne regije i pokušali da povučemo paralelu među njima i uporedimo ih, u daljem tekstu predstavimo sumirane rezultate i nešto drugačije grafičke prikaze odgovora ispitanika/ca selektovanih prema polu.

Ovu analizu vršimo kako bi „finiširali dvije slike rađene istom tehnikom, ali na različitim mjestima i rukama majstora suprotnog pola“.

Dakle, željeli smo da podatke koje smo ispitivali istim instrumentom i obradili na identičan način, uporedimo prema mjestu (u ovom slučaju regiji) u kojem ispitanici/e obavljaju svoju obrazovnu djelatnost za odrasle polaznike/ce, kao i prema polu ispitanika/ca. Cilj nam je da uvidimo da li postoje i kolike su razlike među odgovorima uzimajući u obzir oba navedena kriterijuma.

Stoga, odgovore ispitanika/ca ovog puta svrstavamo u dvije kategorije. Jednu kategoriju će činiti odgovori nastavnica, a drugu odgovori nastavnika.

Na andragoškim seminarima organizovanim za polaznike/ce iz centralne i južne regije učestvovalo je ukupno 34 polaznika/ca i to 21 nastavnica i 13 nastavnika. Njihov odnos iskazan u procentima iznosi 61,76% nastavnica i 38,23% nastavnika.

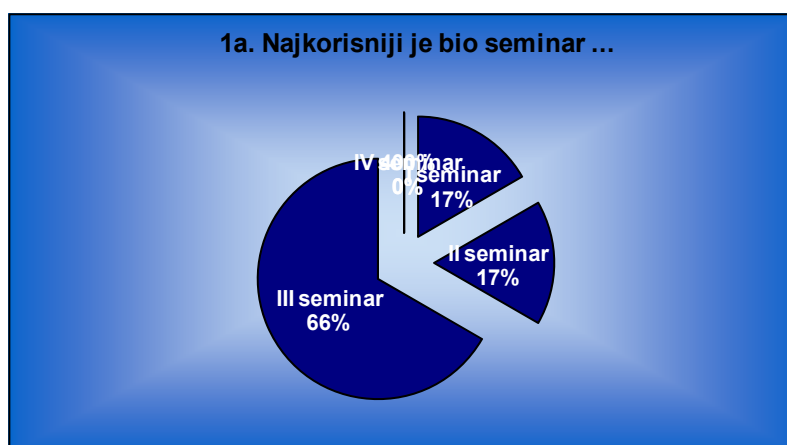
Međutim, na sprovedeni upitnik odgovorilo je 26 učesnika/ca seminara i to **17 nastavnica i devet nastavnika**, koji čine naš istraživački uzorak. Odnos njihovog učešća prikazan u procentima je 65,38% odgovora nastavnica i 34,62% odgovora nastavnika.

7.1. Pitanje br. 1

Analizirajući prvo pitanje dobijamo podatak da je prosječna ocjena korisnosti sadržaja u pogledu unapređenja znanja, koju su na skali od 1 do 5 odredili nastavnici 4,88.

U drugom dijelu pitanja zaključujemo da su nastavnici mišljenja da je najkorisniji bio seminar o **Moderaciji i grupnoj dinamici**, što potvrđuje naredni grafički prikaz.

Grafikon br. 31

U slučaju analize najkorisnije teme sa aspekta unapređenja znanja, nastavnici su procijenili da je riječ o temi koja se, takođe, tiče **moderacije i grupne dinamike**.

Odgovore ispitanika prikazane u procentima predstavljamo u narednom grafičkom prikazu:

Grafikon br. 32

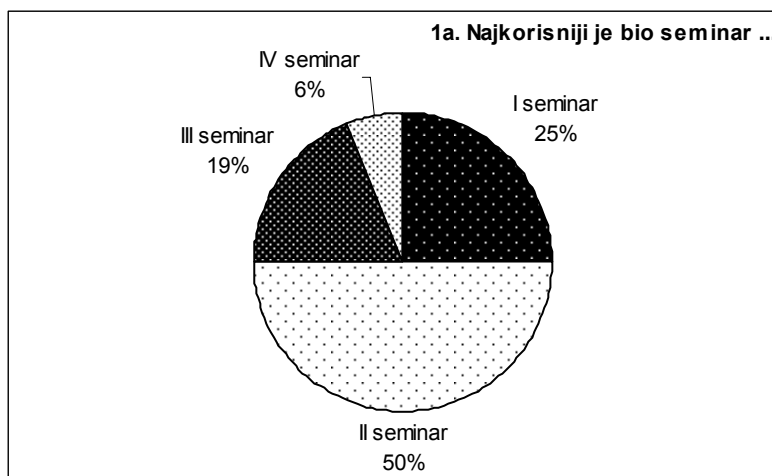
Vidjeli smo prikaze rezultata dobijene obradom odgovora nastavnika. U daljem tekstu slijedi prikaz odgovora na prvo pitanje koje su dale nastavnice.

Analizirajući prvo pitanje dobijamo podatak da je prosječna ocjena korisnosti sadržaja u pogledu unapređenja znanja, koju su na skali od 1 do 5 odredile nastavnice 4,82.

Dakle, uočavamo da u ovom dijelu pitanja ne postoje značajnije razlike među ispitanicima oba pola.

U daljoj obradi podataka uočavamo izvjesne razlike. Rezultate odgovora na naredna dva segmenta prvog pitanja grafički predstavljamo u nastavku rada.

Grafikon br. 33

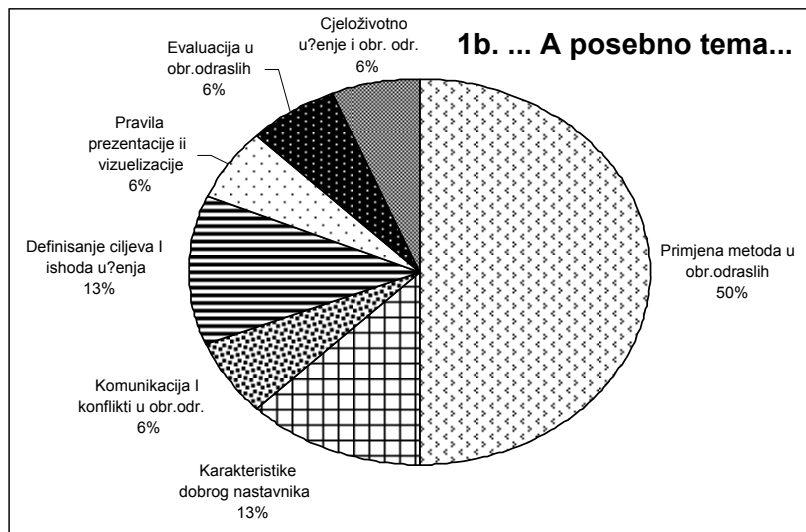

U poređenju sa odgovorima koje su dali nastavnici uočava se razlika u pogledu procjene najkorisnijeg seminara sa aspekta znanja. Po ocjenama 50% nastavnica to je **II seminar**, na kojem su obrađeni sadržaji o metodama u obrazovanju odraslih.

Dakle, nastavnici akcenat stavljaju na unapređenje svojih prezentacijskih i moderacijskih vještina, na timski rad i upravljanje grupnom dinamikom, dok nastavnice akcentuju interaktivne metode i njihovu primjenu u obrazovanju odraslih.

U nastavku dajemo prikaz najkorisnije teme prema ocjeni nastavnica.

Grafikon br. 34

Isti procenat ispitanica koji je procijenio II seminar najkorisnijim, temu obrađenu na tom seminaru smatraju najkorisnijom sa aspekta znanja. Po mišljenju nastavnika najkorisnija tema je ona koja se odnosi na moderaciju i grupnu dinamiku, koja sadržajno pripada III seminaru.

Objašnjenje za ovakav rezultat je isto kao i u slučaju obrazloženja rezultata dobijenih obradom odgovora na 1a pitanje.

7.2. Pitanje br. 2

Procjene korisnosti andragoških seminara sa aspekta znanja nijesu dale bitne razlike među ispitanicima muškog i ženskog pola. Kada je u pitanju procjena korisnosti seminara sa aspekta vještina iz dobijenih podataka zaključujemo da je prosječna ocjena koju su dali ispitanici 4,44, dok je prosječna ocjena korisnosti seminara dobijena od ispitanica 4,88. Cifre pokazuju da su nastavnice na ponuđenoj skali procjene u većem stepenu dodjeljivale najveću ocjenu u pogledu korisnosti andragoških seminara za unapređenje njihovih vještina od nastavnika.

U daljem dijelu istraživanja bavimo se najkorisnijim seminarom i najkorisnijom temom u pogledu unapređenja vještina i sposobnosti ispitanika i ispitanica, poredeći njihove odgovore.

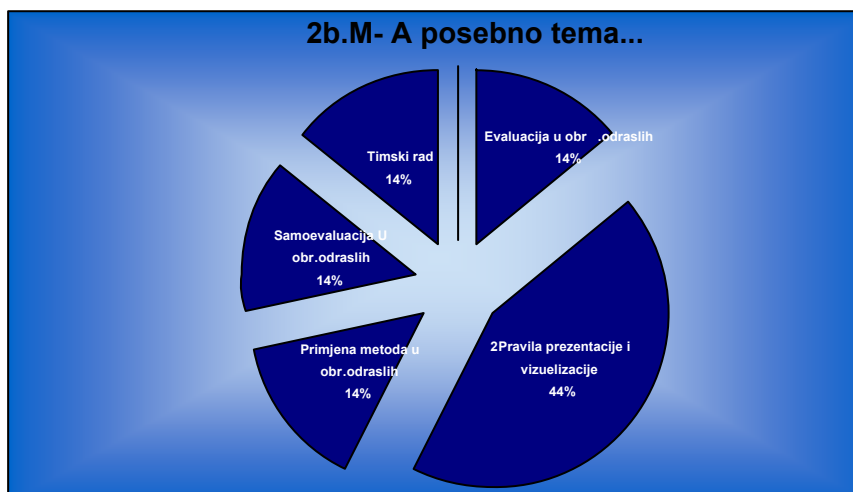
Grafikon br. 35

Prema procjenama 37% ispitanika najkorisnijim seminarom u pogledu unapređenja vještina pokazao se III seminar (**Moderacija i upravljanje grupnom dinamikom**). Najkorisnija tema iz ugla posmatranja muškog dijela učesnika andragoških seminara je **Pravila prezentacije i vizuelizacije**, što se može grafički i procentualno vidjeti na sljedećoj slici. Odgovori na drugo pitanje poklapaju se sa odgovorima ispitanika na prvo pitanje iz upitnika. Dakle, i sa aspekta znanja i sa aspekta vještina najkorisniji je III seminar, dok je najkorisnija tema ona koja se odnosi na pravila prezentacije i vizuelizacije.

Grafički prikaz najkorisnije teme dat je u grafikonu br. 36.

Grafikon br. 36

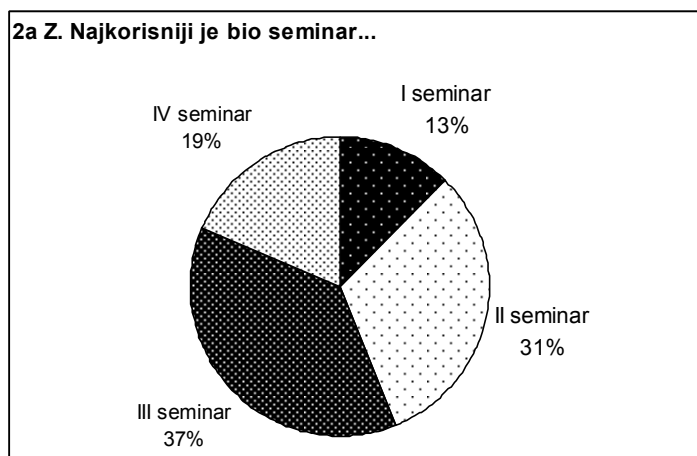

Vidjeli smo grafičke prikaze rezultata koje smo dobili obradom odgovora nastavnika. U daljem dijelu rada bavimo se rezultatima koje smo dobili na osnovu odgovora na drugo pitanje od nastavnica. Prilikom interpretacije ovih podataka poredićemo dobijene rezultate za obje grupe ispitanika/ca.

U pogledu procjene najkorisnijeg seminara za unapređenje vještina i sposobnosti, posmatrano iz ugla nastavnica dobili smo rezultat da je u ovom pravcu najviše koristio **III seminar**, na kome su obrađeni sadržaji o pravilima prezentacije, vizuelizacije, moderacije, upravljanja grupnom dinamikom i timskom radu u oblasti obrazovanja odraslih.

Navedenu konstataciju slikovito predstavljamo u narednom grafikonu.

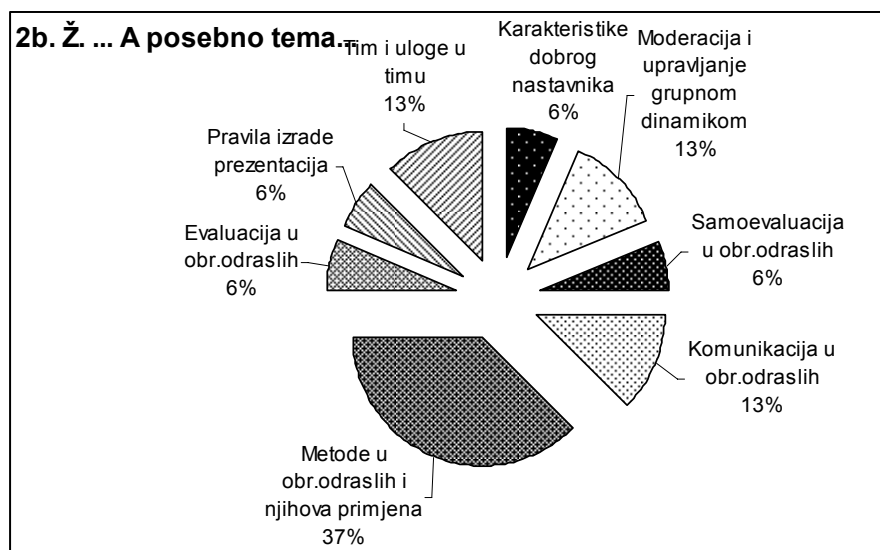
Grafikon br. 37

Dobijeni rezultat se razlikuje od podataka dobijenih na isti segment prvog pitanja, gdje su ispitanice procijenile da im je iz ugla znanja najviše poslužio drugi seminar, o metodama u obrazovanju odraslih i njihovoj primjeni. Međutim, iz ugla vještina pokazalo se da je treći seminar bio korisniji. Procjene na ovaj dio pitanja poklapaju se sa onim koje su dali predstavnici muške grupe ispitanika.

U narednom grafikonu predstavljamo odgovore nastavnica u pogledu najkorisnije teme, za unapređenje njihovih vještina i sposobnosti.

Grafikon br. 38

U grafikonu smo dobili prikaz koji odslikava drugačije rezultate od onih koje smo očekivali nakon obrade prethodnog segmenta ovog pitanja. U najvećem procentu nastavnice su najkorisnijim ocijenile III seminar (Moderacija i grupna dinamika), dok najkorisnijom temom procjenjuju **Metode i njihova primjena o obrazovanju odraslih**. Sadržajno ova tema pripada drugom u nizu realizovanih seminara. U odgovorima na ovo potpitanje uočava se razlika u poređenju muške i ženske grupe ispitanika/ca. Prva grupa je bila dosljedna u odgovorima za najkorisniji seminar i temu.

Dobijeni rezultat kod druge grupe, možemo tumačiti time da su one do sada u praksi najviše od svih obrađenih sadržaja na andragoškim seminarima primjenjivale interaktivne metode, a za njihovo adekvatno planiranje i primjenu izuzetno su važni sadržaji obrađeni na III seminaru. Iz tog razloga možemo ova dva seminara posmatrati kao sadržajno tijesno povezana i isprepletana, te stoga možemo zaključiti da dobijene razlike u odgovorima ispitanica su rezultat te povezanosti.

7.3. Pitanje br. 3/4

Narednim pitanjem procjenjujemo da li učesnicima/ama seminara nedostaju neka znanja i vještine vezane za sadržaje koji su obrađeni na andragoškim seminarima, ako da ona koja su to znanja?

Nastavnici su većim dijelom procijenili da su sadržaji kvalitetno i sveobuhvatno obrađeni tako da im nijesu potrebna dodatna znanja i vještine iz već predstavljenih sadržaja. Drugi dio ispitanika navodio je konkretne teme za koje smatraju da je potrebna dodatna razrada. Grafikon br. 39 predstavlja sliku datih odgovora na prvi dio ovog pitanja.

Grafikon br. 39

Dio ispitanika koji je smatrao da je potrebna dodatna obrada sadržaja koji su predstavljeni na andragoškim seminarima navodi sljedeće teme kao one koje bi bilo poželjno naknadno detaljnije razraditi:

Grafikon br. 40

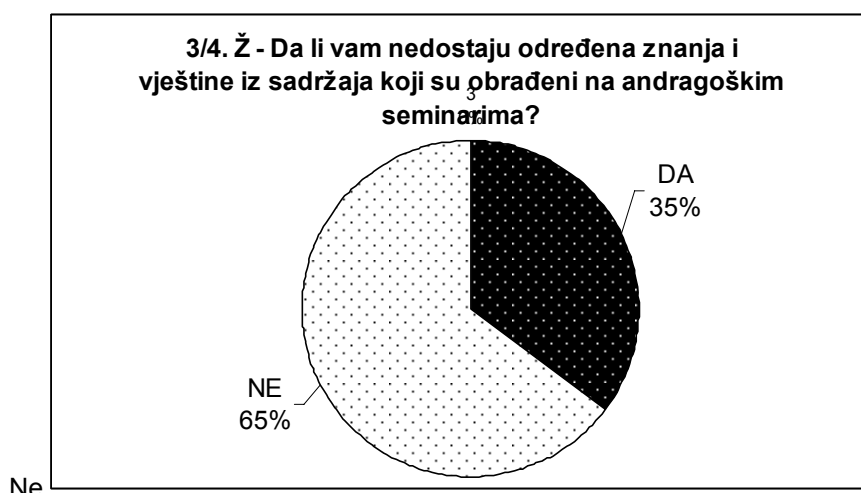

Predstavnici muške grupe ispitanika, koji su odgovorili da je potrebno određene teme razraditi, navode nazive tih tema, koje se, prije svega, odnose na timski rad, konflikte i njihovo rješavanje, specifičnosti odraslih polaznika/ca u obrazovanju i učenju, primjenu metoda u obrazovanju odraslih i simulacije u obrazovanju odraslih.

Osim teme koja se odnosi na metode u obrazovanju odraslih, kojoj je posvećen cjelokupan dvodnevni seminar, većina preostalih tema činile su samo po jedan edukativni blok u okviru jednog seminara. Stoga, možemo zaključiti da se navedene teme mogu dalje i detaljnije razrađivati kroz posebne seminare.

Odgovore ispitanica na isto pitanje predstavljamo u narednim grafikonima.

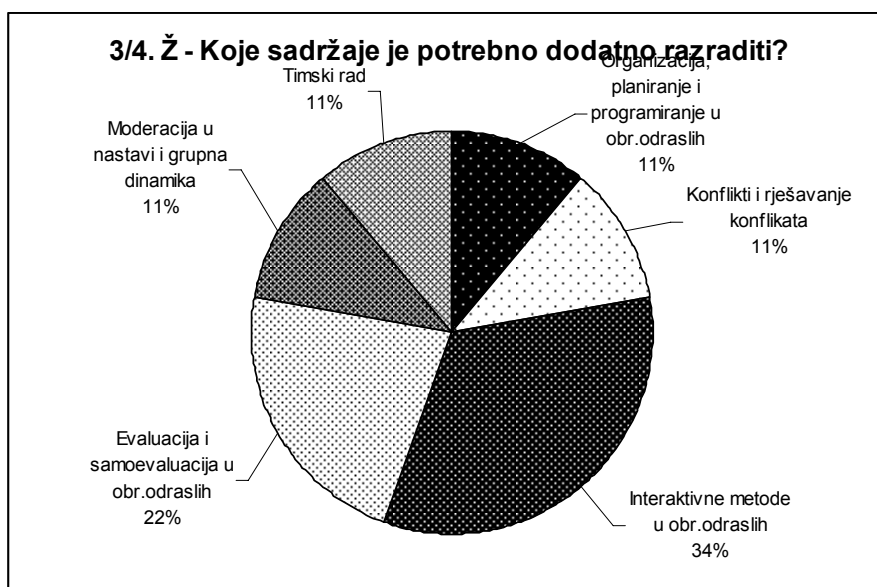
Grafikon br. 41

Dakle, većim dijelom ispitanice su procijenile da im nijesu potrebna dodatna znanja i vještine iz onih sadržaja koji su već obrađeni na seminarima. Razlog koji navode za svoj odgovor je identičan kao i kod muške grupe ispitanika. Dobro i sadržajno obrađene tematske cjeline tokom seminara su dovoljan razlog za negiranje potrebe za daljom razradom predstavljenih tema.

Međutim, 35% ispitanica je drugačijeg mišljenja, stoga u narednom grafikonu dajemo prikaz tema koje predlažu za dalju razradu.

Grafikon br. 42

Koliko su seminar o metodama i teme obrađene na tom seminaru bili značajni posebno za nastavnice, pokazuje i grafikon br. 42. U obradi prvog i drugog pitanja vidjeli smo koliko su nastavnice visoko ocijenile sadržaj sa ovog seminara u pogledu unapređenja njihovih znanja i vještina, a u rezultatima na 3/4 pitanje uočavamo da su upravo to sadržaji koje bi nastavnice opet rado pohađale. Metode u obrazovanju odraslih i njihova primjena je seminar koji ima materijal i sadržaj za više od dva dana intenzivnog rada učesnika/ca i voditelja/ki te aktivnosti. Stoga, možemo prihvatiti kao opravdan zahtjev nastavnica da se navedene teme mogu još detaljnije i dublje razraditi.

Obrazloženje za ostale navedene teme je isto kao i obrazloženje za navode muške grupe ispitanika.

7.4. Pitanje br. 5

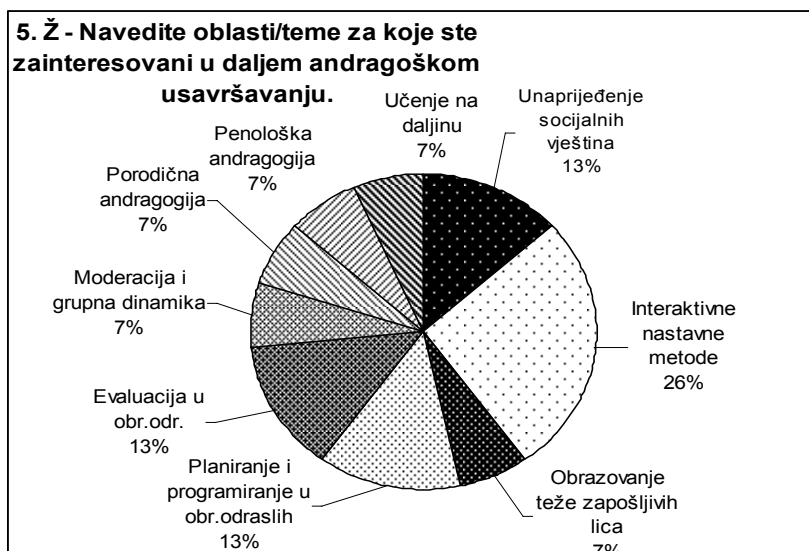
Tokom obrade podataka za centralnu i južnu regiju, naveli smo da su svi ispitanici/e 100% potvrdno odgovorili na pitanje, da li su zainteresovani za dalje andragoško usavršavanje.

Stoga ćemo u narednom dijelu dati dva paralelna grafička prikaza oblasti za koje su zainteresovani sa jedne strane nastavnici, a sa druge nastavnice.

Grafikon br. 43

Grafikon br. 44

Kroz dva paralelna grafikona predstavili smo oblasti za koje su zainteresovane obje grupe ispitanika. Zaključujemo da su nastavnici uglavnom zainteresovani za dalje stručno usavršavanje kroz teme koje su na određeni način već bile obrađene na andragoškim seminarima i uglavnom se ponavljaju nazivi tih tema kao i u pitanju br. 3/4 . Bilo je i ispitanika/ca koji su naveli jednu novu temu, a to je učenje na daljinu.

Što se tiče ženske grupe, navođene su, takođe, teme koje su već bile dio odgovora na treće pitanje, ali je bilo i tema koje se nijesu obrađivale na andragoškim seminarima. Te teme odnose se na sticanje i dalje usavršavanje znanja i vještina iz

oblasti socijalnih kompetencija (pregovaranje, donošenje odluka...), penološke andragogije, porodične andragogije, učenja na daljinu i sl.

Izuzetno je važno što polaznici/e imaju na umu svoje dalje stručno usavršavanje kroz otkrivanje oblasti o kojima nijesu imali/e prilike da "slušaju" sa aspekta priče o obrazovanju odraslih.

Stoga, kako smo već ranije u istraživačkom radu naveli, prikazane teme mogu poslužiti kao izuzetno dobri inputi prilikom planiranja novih obuka u oblasti obrazovanja odraslih.

7.5. Pitanje br. 6

Do sada smo se bavili uglavnom efikasnošću seminara posmatrano sa različitih aspekata. U daljem dijelu bavimo se njihovom efektivnošću. Dakle, procjenjujemo da li su, koliko i koji sadržaji obrađeni na seminarima primjenljivi u praksi? Odgovore muške grupe ispitanika predstavljamo u narednom grafikonu.

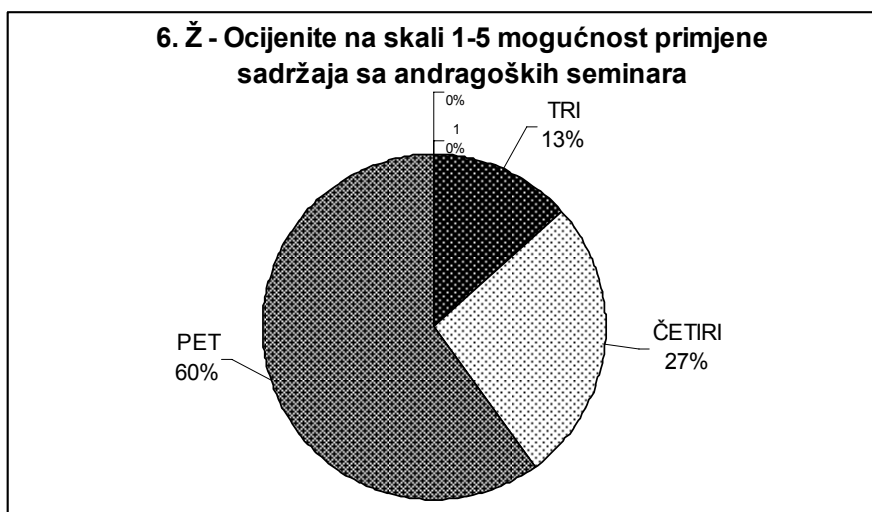
Grafikon br. 45

78% nastavnika dijeli mišljenje da je maksimalna mogućnost primjene sadržaja predstavljenih na andragoškim seminarima. Taj podatak pokazuje da su ispitanici mišljenja da su dati sadržaji imali funkcionalni i praktični karakter, što i jeste bio jedan od ciljeva realizovanih seminara.

U narednom grafikonu predstavljamo odgovore ispitanica na ovaj dio pitanja, a zatim ćemo uraditi analizu sadržaja koje su obje grupe procijenile kao najprimjenljivije u praksi.

Grafikon br. 46

Sudeći po procentima, više nastavnika smatra da su sadržaji obrađeni tokom andragoških sadržaja maksimalno primjenljivi u praksi. Visok procenat nastavnica podržava datu tvrdnju, ali je taj procenat u poređenju sa prvom grupom nešto niži.

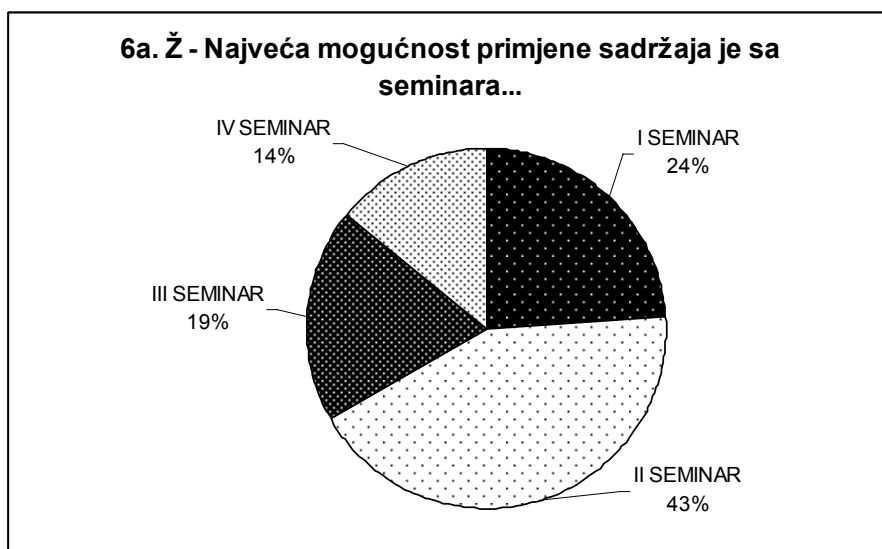
Poredeći njihove odgovore u pogledu naziva onih sadržaja koje smatraju najprimjenljivijim u praksi, sudeći po odgovorima na prethodna pitanja, dobili smo donekle očekivane rezultate, čiji je slikoviti prikaz dat u grafikonima br. 47 i 48 .

Grafikon br. 47

Nastavnici su mišljenja da najveću primjenu u praksi imaju sadržaji obrađeni na III seminaru – Moderacija i upravljanje grupnom dinamikom. Podsjetimo, to je seminar koji je muška grupa ispitanika procijenila najkorisnijim i sa aspekta znanja i sa aspekta vještina.

Grafikon br. 48

Očekivani odgovori i za žensku grupu ispitanica su potvrđeni. Kao i u prethodnim odgovorima na pitanja, nastavnice potvrđuju za svoj rad značaj II seminara, o metodama u obrazovanju odraslih i njihovoj primjeni.

Iz odgovora na šesto pitanje primjećujemo nove razlike među dvijema grupama ispitanika/ca, ali razlika se ne uočava u visokom stepenu doslednosti njihovih odgovora na sva pitanja iz upitnika.

7.6. Pitanje br. 7

U nastavku ispitujemo i analiziramo koje su od elemenata o kojima su saznali tokom andragoških seminara nastavnici već probali u sopstvenoj praksi sa učesnicima/ama svojih aktivnosti. U odgovorima nastavnika vidimo da su do sada pažnju posvetili primjeni sadržaja sa trećeg seminara. Koji su to sadržaji prikazujemo u grafikonu br. 49.

Grafikon br. 49

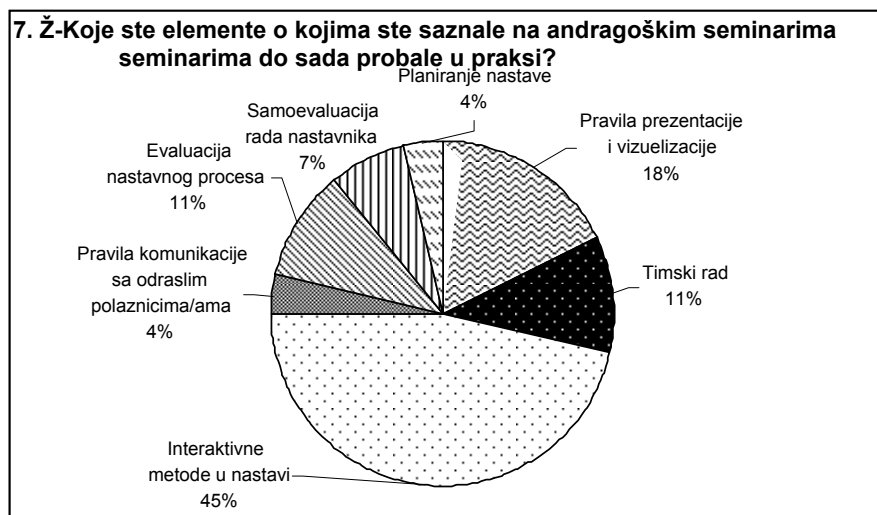

Analiza rezultata ne pokazuje ništa drugačiju sliku od one koju smo dobili kroz analizu prethodnih pitanja za mušku grupu učesnika iz obje regije. Najviše u praksi primjenjuju sadržaje vezane za pravila izrade prezentacije i vizuelizovanje sadržaja

koji se prezentuju. Kada se saberu svi procentualno prikazani sadržaji koji se već primjenjuju u praksi, možemo vidjeti da nastavnici dosta primjenjuju u nastavi i znanja i vještine koja su stekli na prvom andragoškom seminaru.

Koje sadržaje do sada nastavnice aktivnije primjenjuju u nastavnom procesu prikazujemo u grafikonu br. 50.

Grafikon br. 50

Kao i u slučaju interpretacije rezultata dobijenih na osnovu analize odgovora muške grupe ispitanika i u slučaju ženske grupe imamo ponavljanje situacije sa prethodnih pitanja. Sadržaje koje su ocijenile najkorisnijim ujedno i najviše primjenjuju u praksi. Čak 46% ispitanica je izjavilo da najviše u praksi koristi interaktivne metode o kojima su saznale na andragoškim seminarima. Dakle, za razliku od nastavnika koji se bave izradom prezentacija, nastavnice kombinuju mnoštvo različitih metoda kako bi sadržaje što bolje predstavile svojim polaznicima/ama. Rezultati na ovo i prethodna pitanja na određeni način odslikavaju stil rada nastavnika i nastavnica.

7.7. Pitanje br. 8

Osmo pitanje daće nam odgovore posebno važne za nastavnike, koji nisu do sada posebno isticali metode kao izrazito važne sadržaje o kojima su tokom andragoških seminara stekli znanja i vještine za njihovu primjenu. Pitanje se odnosi na to da li ispitanici/e smatraju da su se neke od metoda koje su upoznali/e tokom andragoških seminara pokazale izuzetno korisnim u njihovoj praksi? Ako da, koje? Prema analizi odgovora nastavnika zaključujemo da su svi dali potvrđan odgovor, u smislu značajne korisnosti nekih metoda u nastavi. Naredni grafikon pokazuje koje su se metode, po mišljenju nastavnika, pokazale najkorisnijim:

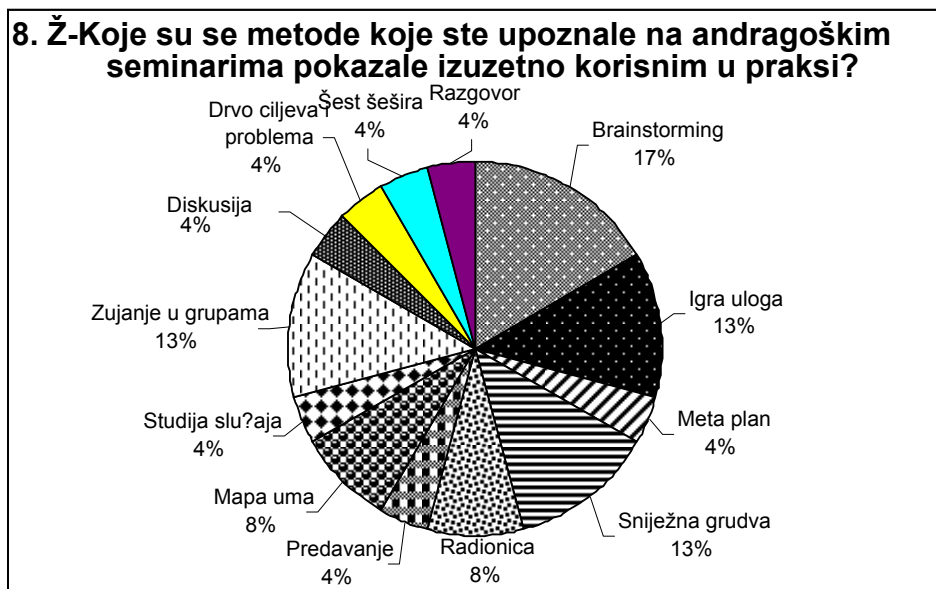
Grafikon br. 51

Izuzetno je važno što su nastavnici naveli veći broj metoda čiji su efekti primjene u nastavi izuzetno dobri. Time se potvrđuje da oni, takođe, poklanjaju određenu pažnju i ovom segmentu nastave. Najkorisnijim među njima ipak su se pokazale metode razgovora i diskusije.

Nastavnice su, takođe, sa jednim izuzetkom, mišljenja da su se određene metode pokazale izuzetno korisnim usljed njihove primjene u nastavi. Koje su metode po njihovom shvatanju dale poseban doprinos pokazujemo u grafikonu br. 52.

Grafikon br. 52

Predstavljeni grafikon je najbolji pokazatelj široke lepeze metoda koje su nastavnice uvele u nastavni proces i koje su već dale željene rezultate. Sada je jasno zašto nastavnice navode u svakoj prilici drugi seminar kao najznačajniji, a njegove sadržaje kao najkorisnije. Najefikasnije od svih navedenih metoda su brainstorming, igra uloga, snježna grudva i zujanje u grupama. Izuzetno je važno što smo i na ovaj način došli do odgovora da li se nešto i na koji način mijenja u nastavi za odrasle.

Opšti zaključak: Nastava namijenjena odraslim polaznicima/ama se nakon andragoških seminara postepeno prilagođava potrebama i specifičnostima obrazovanja i učenja odraslih, uvodeći nove, interaktivne metode u nastavu koje se kombinuju sa tradicionalnim metodama u cilju većeg motivisanja i angažovanja polaznika/ca obrazovnih aktivnosti.

7.8. Pitanje br. 9

Iako nešto šireg opsega deveto pitanje služi kao nastavak osmog pitanja i njegova dalja razrada. Njime se provjerava da li ispitanici/e smatraju da su neke od metoda rada, znanja, vještina ili sposobnosti koje u upoznali/e tokom andragoških seminara posebno korisne za njihovu stručnu oblast u radu sa odraslima? Koje?

Kao i u prethodnom slučaju i na ovo pitanje su svi nastavnici potvrdno odgovorili, a odgovore na drugo potpitanje prikazaćemo kroz tekstualni prikaz:

- Metoda grupne rasprave, metoda zujanja u grupama, metoda demonstracije,
- metoda prezentacije, tekst metoda, metoda laboratorijskog i praktičnog rada;
- mape uma (vizuelno predstavljanje i povezivanje interdisciplinarnih sadržaja)
- Način rada sa odraslima i prilagođavanje ciljnoj grupi;
- Vještina sistematskog planiranja i programiranja u procesu obrazovanja odraslih.

Nastavnice su na postavljeno pitanje dale sljedeće odgovore:

- Metode razgovora, diskusije, meta plan, projektni rad, radionica, sniježna grudva, šest šešira, studija slučaja, tekst metoda, demonstracija, laboratorijski i praktični rad, mape uma;
- Znanja o tome šta sve utiče na proces obrazovanja i učenja, kako da se planira, organizuje i realizuje nastava, kako da se planiraju i izvode aktivnosti u skladu sa sadržajem koji se uči, ali i kako da se adekvatno odgovori na potrebe polaznika/ca, specifičnosti obrazovanja i učenja odraslih, komunikacija u obrazovanju odraslih, pravila formulisanja ciljeva i ishoda;
- Sposobnost istrajnosti, strpljenja, vještine prezentovanja i pokazivanja, evaluacija aktivnosti polaznika i dobra definisanost cilja, upravljanje grupnom dinamikom, definisanje aktivnosti nastavnika/ca i polaznika/ca.

Predstavljeni odgovori su preslikan iskaz koji su ispitanici/e dali/e odgovarajući na prethodna pitanja. Kod nastavnica očekivano dominiraju metode, širok je spektar znanja i vještina koje su posebno izdvojile. Sa druge strane nastavnici su, takođe, više obratili pažnju na prikaz metode navodeći iste metode kao i u prethodnom pitanju, ali su bili relativno suzdržani u pogledu znanja i vještina, stečenih na seminarima, koje su efektivne u nastavnom procesu sa odraslim polaznicima/ama.

7.9. Pitanje br. 10

Desetim pitanjem ispitali smo da li se po mišljenju učesnika/ca kvalitet njihovih aktivnosti promijenio nakon što su učestvovali na andragoškim seminarima. Ako da, kako?

Skoro, svi ispitanici/e, sa po jednim izuzetkom u obje grupe, su mišljenja da se nakon učešća na andragoškim seminarima kvalitet njihovih aktivnosti unaprijedio. Razlike u ovom dijelu odgovora na postavljeno pitanje, samim tim nijesu bile uslovljene polom ispitanika/ca. Što znači da su obje grupe učesnika/ca andragoških seminara usvojili/e znanja, vještine i kompetencije koje su dale značajan doprinos za unapređenje sveukupnog kvaliteta nastavnog procesa.

Ispitanici su istakli svoj vidan napredak u pogledu unapređenja sopstvenog samopuzdanja u nastavi sa odraslim polaznicima/ama, u pogledu bolje organizacije i realizacije nastave, vodeći pri tome računa i o upravljanju vremenom koje imaju na raspolaganju za određenu temu. Nakon seminara nastavnici uočavaju da su unaprijedili kompetenciju razumijevanja potreba, sposobnosti i otkrivanja potencijala odraslih polaznika, te stoga lakše mogu prilagoditi nastavu grupi ali i polaznicima/ama ponaosob. Samim tim nastava vidno postaje dinamičnija i interesantnija za polaznike/e jer je njihovo učešće u samom kreiranju nastavnog procesa znatno intenzivirano u pogledu povećanja njihove aktivnosti.

Oblasti unapređenja rada nastavnika slikovito predstavljamo i u grafikonu br.53.

Grafikon br. 53

Nastavnice su značajno unaprijedile svoja znanja i vještine u oblastima koje se odnose na organizacijske sposobnosti, komunikacione vještine, razumijevanje potreba polaznika/ca i njihovih osobenosti, načina prilagođavanja nastave tim specifičnostima odraslih lica i sl.

Posebna promjena se odnosi na dinamiziranje nastavnog procesa i veće angažovanje polaznika/ca, što je rezultat unošenja brojnih interaktivnih metoda u nastavu. Unaprijedile su kvalitet svojih predavanja, uvažavajući preporuke za unapređenje prezentacionih vještina. Nastavu sistematičnije planiraju i programiraju kroz konkretne aktivnosti vodeći računa o sadržaju koji treba obraditi, ciljnoj grupi, vremenu koje imaju na raspolaganje i sl. U skladu sa tim postavljaju realnije ciljeve i ishode nastavnog procesa.

Kao i u prethodnom slučaju, radi preglednosti dajemo grafički prikaz sumiranih odgovora nastavnica na ovo pitanje.

Grafikon br. 54

7.10. Pitanje br. 11

Poslednja kategorija pitanja, koja se odnosi na objektivne kriterije procjene uspješnosti rada nastavnika i nastavnica u radu sa odraslim polaznicima/ama, obuhvata pitanje br.11 i pitanje br.12.

Jedanaestim pitanjem željeli smo da provjerimo šta po procjenama nastavnika/ca misle polaznici/e o novom pristupu nastavi. Da li se kvalitet aktivnosti nastavnika/ca promijenio i kako?

Kao i do sada, prvo ćemo predstaviti zapažanja nastavnika u pogledu procjena njihovih polaznika/ca i u kom pravcu su se promijenile njihove aktivnosti u nastavi.

Za navedeni prikaz poslužiće nam grafikon br. 55

Grafikon br. 55

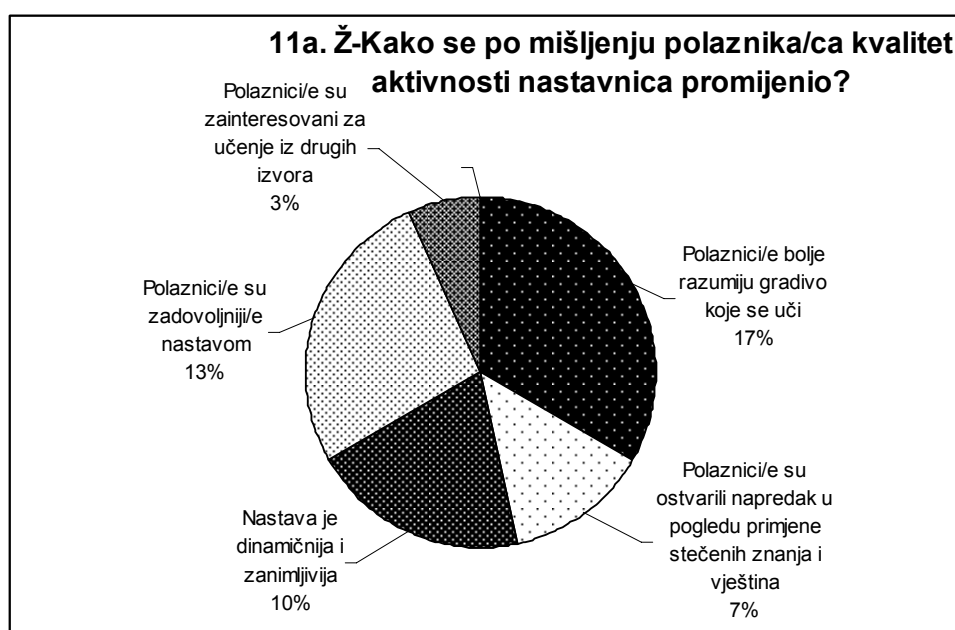
Analizirajući iskaze nastavnika dobili smo četiri kategorije u koje možemo svrstati sve njihove odgovore. Prema tvrdnjama ispitanika, odrasli polaznici/e su mišljenja da se

kvalitet aktivnosti u samom nastavnom procesu bitno unaprijedio. Pozitivne promjene se vide, prije svega, u svojoj većoj zainteresovanosti za aktivno učešće u nastavnom procesu. Nastavnici su ostvarili ovaj efekat uvođenjem novih nastavnih metoda, unapređenjem komunikacije sa polaznicima/ama, poboljšanjem svojih prezentacijskih i moderacijskih vještina. Samim tim polaznici/e nastavu ocjenjuju efikasnijom i efektivnijom, a kao rezultat svega rad nastavnika ocjenjuju većom ocjenom.

Odgovori nastavnica na isto pitanje bili su donekle slični prethodno analiziranim odgovorima, razlika se ogleda u većoj raznovrsnosti njihovih iskaza i u tome što su jedan broj ispitanica (3) kao odgovor navele da još nijesu imale priliku da sprovedu evaluaciju svog rada, posmatrano iz ugla polaznika/ca, stoga ne znaju kakav bi bio feedback.

U grafikonu br. 56 predstavljamo odgovore koje su na 11b pitanje dale nastavnice.

Grafikon br. 56

Kako smo već naveli nastavnice su u odnosu na mušku grupu ispitanika, prepoznale više elemenata koje su polaznici/e ocijenili/e pozitivnije nego što je to bio slučaj prije andragoških seminara. Polaznici/e prepoznaju da se nakon seminara koje su pohađali njihovi predavači, gradivo prezentuje na način koji oni brže usvajaju i savlađuju, samim tim intenzitet njihovog napredovanja u obrazovnom procesu je veći. Nastava je postala dinamičnija, što omogućava svim njenim akterima veći stepen učešća kao i veći stepen interesovanja polaznika/ca da stiču znanja učeći i iz drugih izvora, pored onih koji su obavezni tokom nastave.

Opšti zaključak: Nezavisno od pola ispitanika/ca, polaznici/e obrazovnih aktivnosti su primjetno osjetili/e i pozitivno ocijenili/e unapređenje kvaliteta nastavnog procesa neposredno poslije održavanja andragoških seminara.

7.11. Pitanje br. 12

Poslednje pitanje iz upitnika odnosi se na konkretizovanje feedback-a polaznika/ca obrazovnih aktivnosti, nakon što su nastavnici/e upotrijebili/e metode rada o kojima su saznali/e putem andragoških seminara.

Iz analize dobijenih podataka zaključili smo da je feedback polaznika/ca za obje grupe ispitanika/ca pozitivan. Prema navodima nastavnika iz feedbacka njihovih polaznika/ca zaključuju da su zainteresovani za dalje pohađanje tako organizovane nastave. Stekli/e su veći nivo samopouzdanja koje je doprinijelo njihovom većom aktivnosti tokom nastave, lakše primjenjuju u praksi stečena znanja i vještine, više učestvuju u kreiranju nastave, kreativniji su i tolerantniji prema sebi, svojim kolegama/inicama i prema nastavniku/ci.

Na osnovu odgovora nastavnica, zaključujemo da je feedback njihovih polaznika/ca, takođe, pozitivan. Polaznici/e ističu svoje zadovoljstvo novim načinom rada, zahtijevajući da se sa tim i dalje nastavi. Ističu kako gradivo lakše savlađuju jer je sadržajnije, bolje objašnjeno kroz funkcionalni karakter primjene stečenih znanja i vještina. Slobodniji su u iznošenju svojih stavova, tolerantniji, kreativniji i motivisaniji za dalji rad i napredak u nastavi.

Opšti zaključak: Pored pozitivne ocjene promjena koje su nastavnici/e uveli/e u nastavni proces, polaznici/e su napredovali/e i u mnogim segmentima koji im omogućavaju bolje rezultate u procesu obrazovanja i učenja kao i veću sposobnost primjene znanja, vještina i kompetencija u praktičnom radu.

7.12. Zaključak interpretacije podataka prema polu ispitanika/ca

Ispitujući efikasnost i efektivnost andragoških seminara željeli smo da ova dva aspekta našeg rada, provučemo kroz prizmu pola naših ispitanika/ca. Iz tog razloga smo pored posebne obrade i interpretacije rezultata istraživanja za učesnike/ce iz centralne i južne regije, povukli paralelu između odgovora koje su dali/e učesnici i učesnice andragoških seminara.

Rezultati ovog aspekta istraživanja pokazali su nam da nijesu uočene bitne razlike u pogledu efikasnosti andragoških seminara. Ocjene koje su dali/e učesnici/e ovih aktivnosti nijesu se bitno razlikovale.

Razlike smo uočili u pogledu efektivnosti određenih sadržaja. Nastavnici su mišljenja da im je treći u nizu seminara bio najznačajniji sa svih aspekata sa kojih su procjenjivali njegovu korisnost, dok su nastavnice procijenile da je za njih sa skoro svih procjenjivanih aspekata najkorisniji bio drugi seminar.

Najveća praktična primjena sadržaja kreatala se upravo u okvirima najkorisnijih seminara.

Jako slične rezultate među ispitanicima oba pola dobili smo u slučaju procjene njihove spremnosti da se dalje stručno usavršavaju u oblasti obrazovanja odraslih, kao i u slučaju procjene feedbacka polaznika/ca njihovih obrazovnih aktivnosti.

Za kraj navodimo da su rezultati ovog dijela istraživanja pokazali da su potvrđene dvije postavljene hipoteze, koje se odnose upravo na ovaj segment našeg istraživanja.

- ✓ Ne postoje bitnije razlike u pogledu procjena efikasnosti sadržaja sa andragoških seminara, od strane nastavnika i nastavnica;
- ✓ Među nastavnicima i nastavnicama uočljive su razlike u pogledu efektivnosti pojedinih sadržaja koje procjenjuju sa različitih aspekata.

8. Anex 1

U Anexu 1 istraživačkog rada prikazujemo upitnik na bazi kojeg je sprovedeno prikazano istraživanje.

Tracer study projekta "Andragoško osposobljavanje nastavnog kadra koji radi u obrazovanju odraslih"

A. SAMOEVALUACIJA: PROCJENA SOPSTVENOG NAPRETKA U POGLEDU ZNANJA, VJEŠTINA I SPOSOBNOSTI

1. OCIJENITE NA SKALI OD 1 – 5 KORISNOST SADRŽAJA, U POGLEDU UNAPREĐENJA VAŠIH ZNANJA SA ANDRAGOŠKIH SEMINARA

1 2 3 4 5

Najkorisniji je bio seminar o : _____
posebno tema: _____
sa ovog seminara.

2. OCIJENITE NA SKALI OD 1 – 5 KORISNOST SADRŽAJA, U POGLEDU UNAPREĐENJA VAŠIH SPOSOBNOSTI I VJEŠTINA SA ANDRAGOŠKIH SEMINARA

1 2 3 4 5

Najkorisniji je bio seminar o: _____
posebno tema: _____
sa ovog seminara.

3. DA LI VAM NEDOSTAJU NEKA ZNANJA I VJEŠTINE IZ OBLASTI KOJE SU OBRAĐENE NA ANDRAGOŠKIM SEMINARIMA?

DA NE

Navedite koje bi sadržaje trebalo detaljnije obraditi:

4. DA LI VAM NEDOSTAJU NEKA ZNANJA I VJEŠTINE IZ OBLASTI KOJE SU OBRADENE NA ANDRAGOŠKIM SEMINARIMA?

DA

NE

Navedite koje bi sadržaje trebalo detaljnije obraditi:

5. DA LI STE ZAINTERESOVANI ZA DALJE ANDRAGOŠKO USAVRŠAVANJE?

DA

NE

Navedite oblasti teme za koje ste zainteresovani:

B. SAMOEVALUACIJA: PROCJENA PRIMJENE STEČENOG ZNANJA, VJEŠTINA I SPOSOBNOSTI

6. OCIJENITE NA SKALI OD 1 – 5 MOGUĆNOST PRIMJENE SADRŽAJA SA ANDRAGOŠKIH SEMINARA

1

2

3

4

5

Najveća mogućnost primjene je sa seminara:

7. KOJE STE OD ELEMENATA O KOJIMA STE SAZNALI TOKOM ANDRAGOŠKIH SEMINARA VEĆ PROBALI U SOPSTVENOJ PRAKSI SA UČESNICIMA VAŠIH AKTIVNOSTI?

8. SMATRATE LI DA SU SE NEKE OD METODA KOJE STE UPOZNALI TOKOM ANDRAGOŠKIH SEMINARA POKAZALE IZUZETNO KORISNIM U VAŠOJ PRAKSI? AKO DA, KOJE?

9. DA LI SMATRATE DA SU NEKE OD METODA RADA, ZNANJA, VJEŠTINA ILI SPOSOBNOSTI KOJE STE UPOZNALI TOKOM ANDRAGOŠKIH SEMINARA POSEBNO KORISNE ZA VAŠU STRUČNU OBLAST U RADU SA ODRASLIMA? KOJE?

10. DA LI SE PO VAŠEM MIŠLJENJU KVALITET VAŠIH AKTIVNOSTI PROMIJENIO NAKON ŠTO STE UČESTVOVALI NA ANDRAGOŠKIM SEMINARIMA. AKO DA, KAKO?

C. OBJEKTIVNI KRITERIJUMI

11. DA LI SE PO MIŠLJENJU POLAZNIKA VAŠIH AKTIVNOSTI, A PROCJENJUJUĆI PO EVALUACIJAMA, KVALITET VAŠIH AKTIVNOSTI PROMIJENIO NAKON ŠTO STE UČESTVOVALI NA ANDRAGOŠKIM SEMINARIMA. AKO DA, KAKO?

12. KAKAV JE FEEDBACK POLAZNIKA VAŠIH AKTIVNOSTI NAKON ŠTO STE UPOTREBILI METODE RADA O KOJIMA STE SAZNALI PUTEM ANDRAGOŠKIH SEMINARA?

9. Anex 2

U prilogu br. 2 prikazujemo fotografije sa realizovanih andragoških seminara u centralnoj i južnoj regiji.

